

**КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ТАРАСА
ШЕВЧЕНКА**

Філософський факультет

Кафедра української філософії та культури

**УКРАЇНСЬКА ТА ЗАРУБІЖНА КУЛЬТУРА
(КОМПЛЕКСНА НАВЧАЛЬНА
ДИСЦИПЛІНА)**

Навчально-методичний комплекс

Програма, плани семінарських занять, завдання для самостійної роботи,
питання для дискусії, рекомендована література, система оцінки знань
здобувачів освітнього рівня «бакалавр» за освітньою програмою «Українська
та зарубіжна культура»

**Затверджено Вченою радою філософського факультету
Київського національного університету імені Тараса Шевченка,
протокол № 12 від «26» квітня 2021 року.**

Омельченко В. Ю. Українська та зарубіжна культура (комплексна навчальна дисципліна): Навчально-методичний комплекс (програма, плани семінарських занять, завдання для самостійної роботи, питання для дискусії, рекомендована література, система оцінки знань здобувачів освітнього рівня «бакалавр». – Київ: Дільниця оперативної поліграфії філософського факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка, 2021. – 111 с.

Рецензенти:

О. В. Халапсіс, д.філос.н., професор, Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ (Дніпро);

К.І.Карпенко, д. філос.н., професор, Харківський національний медичний університет (Харків);

Г.О.Остапчук, к.філос.н., доцент, Національний педагогічний університет імені М.П.Драгоманова. Інститут філософської освіти і науки (Київ).

Запропонований навчально-методичний комплекс є змістовно і структурно новим підходом до формування менеджерської культури здобувачів освітнього рівня «бакалавр» за освітньо-науковою програмою «Українська та зарубіжна культура» в галузі знань 12 «Інформаційні технології» спеціальності 124 «Системний аналіз» денної форми навчання.

Навчально-методичний комплекс розроблений на основі узагальнення власного досвіду викладання та досвіду роботи викладачів кафедри української філософії та культури філософського факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка та з урахуванням якісних змін у сучасному освітньому процесі, новітніх освітніх технологій, зростаючих вимог до формування професійної культури здобувачів вищої освіти.

Програма, плани семінарських занять, завдання для самостійної роботи, зразки контрольних завдань, підсумкового контролю, викладені у навчально-методичному комплексі, пропонуються у якості навчально-методичного забезпечення однойменної навчальної дисципліни, яка викладається для здобувачів освіти за вказаними освітніми програмами на факультеті кібернетики Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

ЗМІСТ

1	ВСТУП	4
2	МЕТА, ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ ТА ЗАПЛАНОВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ	7
3	СХЕМА ФОРМУВАННЯ ОЦІНКИ. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ.	13
4	СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ЛЕКЦІЙ І СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ. РОЗПОДІЛ АКАДЕМІЧНОГО ЧАСУ	18
5	ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ ТА ТЕМИ ЛЕКЦІЙ	20
6	РЕКОМЕНДАЦІЇ ТА ЗАВДАННЯ ДО ПРОВЕДЕННЯ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ. ПЛАНИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ.	64
7	ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ. РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ВИКОНАННЯ ЗАВДАНЬ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ.	89
8	ТИПОВІ ЗАВДАННЯ ДЛЯ МОДУЛЬНОЇ КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ	92
9	ПИТАННЯ ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ. ТИПОВІ ТЕСТИ ЗАЛІКОВОЇ РОБОТИ.	93
10	РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА	98
11	ДОДАТКИ. НАЙВІДОМІШІ МУЗЕЇ СВІТУ	103

ВСТУП

Спеціалізація «Системний аналіз» передбачає поглиблені знання в системному підході до культурних та суспільних процесів на теоретичному рівні, здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу, здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями, здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел, здатність генерувати нові ідеї (креативність), здатність формулювати, аналізувати та синтезувати при вирішенні наукових проблем на абстрактному рівні, здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства. Усвідомлювати необхідність самонавчання впродовж усього життя та постійного самовдосконалення, прагнути професійного міждисциплінарного підходу у формуванні знань. Навчання передбачає підготовку висококваліфікованих, професійних та перспективних аналітиків з інноваційними, креативними поглядами та способом мислення щодо управління та реалізації можливостей розвитку культури, здатних розробляти і застосовувати методи і засоби системного аналізу для вирішення складних проблем у різних сферах діяльності, здатних брати повноцінну участь у наукових дослідженнях, створенні інноваційних методів вивчення і управління культуротворчими процесами, розробці і застосуванні методів і засобів системного аналізу для вирішення складних проблем у різних сферах діяльності, здатних критично мислити та застосовувати набуті теоретичні знання на практиці. «Українська та зарубіжна культура» - це актуальна та динамічна навчальна дисципліна, що спрямована на формування інтегративного знання щодо культурного простору, що є найближчим до України, є об'єктом і суб'єктом впливу на українську культуру. У межах вивчення якої студенти набувають розуміння контексту виникнення тих чи інших явищ, феноменів, процесів у сфері культури, орієнтуються у варіативності семантики таких багатозначних понять як: «культура», «етнос», «народ», «нація» та ін., ознайомлюються з розвитком сучасної культури, вивчають основні історичні етапи розвитку світової культури, європейської культури та специфічні риси української культури. Вище названий курс сприяє розвитку здатності до абстрактного та критичного мислення, здатності до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел, здатності генерувати нові ідеї. Він не обмежується вивченням лише базових понять, категорій, домінуючих культурологічних концепцій, а й знайомить аудиторію з найбільш вагомими художньо-мистецькими, інтелектуальними та суспільними здобутками, основними мистецькими напрямками, течіями та постатями, які є визначальними для розуміння контексту функціонування культури. Такий підхід сприяє розумінню як світової, так і української культур та сприяє позиціонуванню української культури в канві розвитку європейського культурного простору.

«Українська та зарубіжна культура» сприяє особистісному становленню, адже ми, люди пристосовуємось до природного середовища і «добудовуємо» світ і самих себе за допомогою мислення, творчості, креативності. Ми створюємо кращу версію себе у проекції штучного світу культури. Отже, культура з її предметно відтвореною «другою природою», соціально адаптованою особистістю, з її нормами, цінностями, переконаннями дають нам можливість існувати осмислено, реалізуючи життєву програму. Такі інші суспільно значущі сфери нашого життя як політика, економіка, законотворчість, це інструменти, форма, яку ще треба наповнити змістом, смислами і цінностями, які якраз і сфокусовані у сфері культури. Відповідно, сфера культури не обмежується матеріальними здобутками, мистецтвом і т.ін., вона охоплює питання самоідентичності, цінностей і норм, які визначають нашу екзистенцію. Культура, це про цінності і норми, про людський капітал і діалог, про суспільний договір та історію успіху країни. Саме, царина культури є вікном можливостей для проведення осмисленої культурної політики, яка сприяє та утверджує статус суб'єктності на міжнародній арені. Сфера культури, поруч з методологічним апаратом філософії є середовищем формулювання суспільного договору, сферою трансформації смислів у чітко виPLEкані принципи та цінності за якими живуть і розвиваються спільноти.

Запропонований навчально-методичний комплекс є змістовно і структурно новим підходом до формування знань щодо історії та сучасного стану української та зарубіжної культури, аналітичних та практичних навичок в сфері менеджменту культурних інституцій у здобувачів освітнього рівня «бакалавр» за освітньо-науковою програмою «Системний аналіз» в галузі знань 12 «Інформаційні технології» спеціальності 124 «Системний аналіз» денної форми навчання.

Навчально-методичний комплекс розроблений на основі узагальнення власного досвіду викладання та досвіду роботи викладачів кафедри української філософії та культури філософського факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка та з урахуванням якісних змін у сучасному світовому культурному процесі, новітніх освітніх технологій, зростаючих вимог до формування професіоналізму, компетентності та комунікаційних навичок здобувачів вищої освіти.

Програма, плани семінарських занять, завдання для самостійної роботи, зразки контрольних завдань, підсумкового контролю, викладені у навчально-методичному комплексі, пропонуються у якості навчально-методичного забезпечення однойменної навчальної дисципліни, яка викладається для здобувачів освіти за вказаними освітніми програмами на факультеті кібернетики Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Дана навчальна дисципліна відповідає вимогам даної освітньо-професійної програми, яка пропонує комплексний підхід до вивчення теоретико-методологічних засад української та зарубіжної культури, для забезпечення та розвитку аналітики ціннісних систем, наукового дослідження закономірностей культурних явищ та процесів, дослідження різних історичних контекстів та тенденцій розвитку загальнолюдської та національних культур. Підхід реалізує це через навчання та практичну підготовку. Орієнтується на

сучасні наукові досягнення в галузі культури та культурно-креативних індустрій, враховує специфіку підготовки для роботи в аналітичній сфері вирішення стратегічних проблем, передбачає подальшу професійну та наукову кар'єру.

Програма даної навчальної дисципліни відповідає вимогам компетентнісної моделі, яка формується в даний час в межах Болонського процесу і є основою переходу до освітніх стандартів третього покоління в Україні.

МЕТА, ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ ТА ЗАПЛАНОВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Мета дисципліни - забезпечення філософсько-культурологічної складової підготовки висококваліфікованого, конкурентоздатного, інтегрованого у європейський та світовий науково-освітній простір фахівця освітнього ступеня «Бакалавр», який здобув теоретичні та практичні знання, вміння та навички, що достатні для виконання професійних обов'язків за обраною спеціальністю.

Змістовною метою вивчення дисципліни є осмислення розвитку світової та вітчизняної культури в єдиному контексті історії європейської та світової цивілізації. Завданням є сформулювати базові для подальшого оволодіння фахом в галузі знань 12 «Інформаційні технології» спеціальності 124 «Системний аналіз» знання про об'єкт, предмет, основні завдання та методи української та зарубіжної культури, основні історичні етапи її розвитку, її специфічні засади, поняття та категорії. Сформулювати знання про ключові проблеми сучасної світової та вітчизняної культури. Сформулювати у студентів базові навички аналізу та інтерпретації наукової літератури у галузі української та зарубіжної культури.

Предмет навчальної дисципліни – українська культура та її зв'язок з іншими європейськими культурами.

Попередні вимоги до опанування навчальною дисципліною: володіння знаннями, вміннями та навичками, передбаченими стандартом середньої освіти з дисциплін «Історія України», «Українська мова та література», «Всесвітня історія», «Зарубіжна література». Тобто,

1. До початку опанування даного курсу студенти **мають бути обізнаними** з основами періодизації історії розвитку цивілізації та культури, знати базові культурологічні поняття та категорії (на рівні випускника загальноосвітніх навчальних закладів I – III ступенів);
2. **Вміти** працювати з автентичними джерелами, науковою та коментуючою літературою, застосовувати сучасні інформаційні та комунікативні технології у навчанні, використовувати інформаційні технології для презентації результатів власного навчання, володіти елементарними навичками роботи в команді – академічній групі.
3. **Виявляти здатність** до критичного мислення та застосовувати аналітичні здібності щодо осмислення та інтерпретації того навчального матеріалу, що виноситься до розгляду. Саме така тріада принципів сприятиме не лише засвоєнню інформації і набуттю знань, але й дозволить розуміти контекст та сформулювати власне судження щодо досліджуваного матеріалу. Такий підхід корелює з переліком загальних компетентностей навчання за освітньо-професійною програмою за першим (бакалаврським) рівнем вищої освіти зі спеціальності 122 «Комп'ютерні науки» у відповідності із стандартом вищої освіти України.

Анотація навчальної дисципліни: «Українська та зарубіжна культура комплексна навчальна дисципліна» створена на базі наукової школи кафедри української філософії і культури філософського факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка та виконана у межах комплексної наукової програми Київського національного університету імені Тараса Шевченка «Модернізація суспільного розвитку України в умовах світових процесів глобалізації», науково-дослідницької теми філософського факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка 19БФ041-01 «Філософія та соціально-політичні дослідження в радянській Україні другої половини 20 століття».

Навчальна дисципліна «Українська та зарубіжна культура» є складовою програм підготовки фахівців з вищою освітою освітнього рівня «бакалавра» усіх галузей знань та спеціальностей Київського національного університету імені Тараса Шевченка і належить до групи обов'язкових навчальних дисциплін для забезпечення загальних компетентностей випускників освітнього ступеня «Бакалавр» (Наказ ректора №1094-32 від 30.12.2014 р. <http://nmc.univ.kiev.ua/doc.htm>).

Вивчення курсу передбачає опанування здобувачем вищої освіти ряду загальних компетентностей, достатніх для досягнення мети та основних завдань цієї програми, а також достатніх для виконання професійних обов'язків за обраною спеціальністю. Формування спеціальних компетентностей в межах навчального курсу «Українська та зарубіжна культура» не передбачається.

Програмні компетентності класифіковані на такі групи як: філософсько-культурологічні, дослідницькі, комунікативні, управлінські, етичні компетентності. Завдяки вивченню навчальної дисципліни «Українська та зарубіжна культура» студенти набувають компетентність розуміння контексту виникнення тих чи інших явищ, феноменів, процесів у сфері культури, орієнтуються у варіативності семантики таких багатозначних понять як: «культура», «етнос», «народ», «нація», «національна культура» і т. ін., порівнюють законопроекти та нормотворчі ініціативи, які регламентують законодавчу сферу розвитку української культури, опановують основні принципи і закономірності розвитку зарубіжної та української культури. Пропонований до розгляду курс не обмежується вивченням лише базових понять, категорій, культурологічних концепцій, а й знайомить аудиторію з найбільш вагомими художньо-мистецькими, інтелектуальними та суспільними здобутками, основними мистецькими напрямками і течіями, великими іменами української та зарубіжної культури. Це дає підставу і можливість набуття знання, які дозволяють розуміти контекст кожного конкретного історичного етапу розвитку як зарубіжної, так і української культури, що дозволяє позиціонувати українську культуру у канві розвитку європейського культурного середовища. Дисципліна є важливою у контексті формування національної само ідентичності і розуміння місця та ролі українців у світовому культурному процесі.

Програма курсу розрахована на 2 кредити ЄКТС, з яких 1 кредит ЄКТС (30 академічних годин) відводяться для навчальних занять та 1 кредит ЄКТС (30 академічних годин) відводяться для самостійної роботи студентів.

Основними формами навчальних занять постають лекції, семінарські заняття та консультації. Програма складається із 7 тем, які опрацьовуються під час навчальних занять та самостійної роботи студентів. Заключною формою контролю виконання навчальної програми є залік.

Рекомендованим семестром викладання навчальної дисципліни «Українська та зарубіжна культура» є 2-й семестр.

Завдання (навчальні цілі). Сформувати знання про ключові проблеми зарубіжної та української культури, а саме: базові уявлення про основні поняття та категорії української та зарубіжної культури; базові уявлення про процес історичного розвитку української та зарубіжної культури, її світоглядні засади, контекст та представників, основні методологічні засади її осмислення, великі імена української культури та її місце у контексті світової культури; базові навички аналізу та інтерпретації наукової літератури у галузі української та зарубіжної культури. Сформувати знання про ключові проблеми сучасної світової та вітчизняної культури. Сформувати у здобувача вищої освіти освітнього ступеня «Бакалавр» за спеціальністю 122 «Комп'ютерні науки» такі загальні компетентності як:

- Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.
- Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.
- Здатність спілкуватися державною мовою усно і письмово.
- Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.
- Здатність бути критичним і самокритичним.
- Здатність генерувати нові ідеї (креативність).
- Здатність працювати в команді.
- Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.
- Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя
- Здатність застосовувати навички критичного мислення; здатність до абстрактного, логічного та критичного мислення, аналізу і синтезу; здатність орієнтуватися у сучасному багатоманітті культур; знати як основні етапи розвитку світової, так і української культури),

- Здатність практичного використання інформаційних технологій для презентації результатів власного навчання,
- Здатність до толерантного і аргументованого професійного діалогу в умовах культурного різноманіття.

Саме, такі вище перераховані види загальних компетенцій відповідають таким необхідним «навичкам майбутнього» як: критичне і логічне мислення, нестандартне вирішення питань, співпраця в команді – академічній групі та відповідають стандарту вищої освіти України освітнього ступеня «Бакалавр».

- Забезпечити викладання навчальної дисципліни засобами сучасних передових методик (у тому числі електронного навчання та дистанційного навчання).
- Якісно організувати самостійну роботу студентів в межах навчальної програми, забезпечити системний взаємозв'язок із навчальними заняттями та самостійною роботою.
- Забезпечити якісне структуроване керівництво самостійною роботою студентів.
- Забезпечити якісний проміжний та підсумковий контроль виконання студентами вимог навчальної програми.
- Забезпечити внутрішній та зовнішній контроль якості виконання навчальної програми.
- Забезпечити повне досягнення студентами програмних компетентностей та очікуваних результатів навчання за дисципліною «Українська та зарубіжна культура».
- Складання заліку на позитивну оцінку.

Структура навчальної дисципліни: передбачено дві змістових частини. Заняття проводяться у вигляді лекцій, семінарів, з використання інтерактивних методів навчання. Завершується дисципліна заліком.

Перша частина навчальної дисципліни присвячена законодавчо-правовому забезпеченню освітньої діяльності. Друга частина присвячена аналізу державної політики в галузі вищої освіти.

Результати навчання:

В результаті вивчення навчальної дисципліни здобувач повинен

знати:

- 1.1. предмет та основні історичні етапи розвитку кожної з історичних епох української та зарубіжної культури;
- 1.2. основну проблематику досліджень української культури, мистецтва аналітично та критично їх осмислювати;
- 1.3. причинно-наслідкові зв'язки та світоглядні засади кожного з

історичних етапів (епох, напрямів, течій);

1.4. великі імена української культури та її місце у світовій культурі, особливості культурної політики, сутність понять «нація», «національна ідея», «етнос», «народ», «нація» та ін.;

вміти:

- 2.1. розбиратися в основних культурологічних концепціях і напрямках, етапах і течіях, великих іменах української культури, оперувати філософсько-історичним контекстом, розуміти причинно-наслідкові зв'язки та специфіку розвитку української та зарубіжної культури;
- 2.2. демонструвати набуті знання та читати першоджерела з зарубіжної та української культури, історії та функціонування європейської цивілізації, історії та теорії мистецтва, культурної політики, культурологічної проблематики та критично їх переосмислювати, визначати самобутні риси української культури, розуміти системний зв'язок усіх складових компонентів культури;
- 2.3. аналізувати, пояснювати та інтерпретувати варіативність форм культури, їх причинно-наслідкові зв'язки, закономірності, самобутні риси та біографії значущих представників як європейського так і українського культурного контекстів;
- 2.4. здійснювати підготовку та написання аналітично осмислених, обґрунтованих робіт, есе, рефератів, презентацій, експертну оцінку текстів оприлюднених проєктів, програм, міжнародних документів, які регламентують сферу культури;
- 2.5. здійснювати аналіз систем цінностей етнічних та національних культур, спираючись на історико-порівняльний метод та метод компартивістики;

комунікація:

- 3.1. демонструвати здатність до вільної комунікації мовою навчання, розширити та закріпити навички міжособистісної взаємодії, роботи в дослідницьких командах та спільної презентації результатів досліджень/проєктів/презентацій;
- 3.2. використовувати знання іноземних мов для аналізу інформаційних інтернет-ресурсів, читання сучасної та актуальної культурологічної літератури в підготовці до семінарських занять та написанні самостійних робіт, створенні презентацій, рекомендацій та проєктів;
- 3.3. презентувати результати самостійних творчих робіт, дослідницьких проєктів та здійсненої самостійної роботи у вигляді доповідей, повідомлень, есе, презентацій, змістовних рефератів,

- авторство яких належить студенту;
- 3.4. навчитися цінувати, поважати, професійно пояснювати культурну різноманітність, в тому числі представникам інших професійних/непрофесійних груп/спільнот різного рівня підготовки, різної культурної приналежності чи релігійного віросповідання, вести полеміку в умовах глобалізації та міжкультурного діалогу, демонструвати повагу та вміння чути Іншого;
- 3.5. бути готовим до діалогічної співпраці виходячи з принципів взаємообміну обґрунтованими думками на підставі володіння поняттєво-категоріальним апаратом української та зарубіжної культури;

автономність та відповідальність:

- 4.1 самостійно шукати та критично опрацьовувати літературу із історії української та зарубіжної культури, історії цивілізацій, релігії та мистецтв, вільно володіти методами обробки, аналізу та синтезу наукової інформації;
- 4.2 вирішувати самостійно та персонально комплексні завдання, пов'язанні із верифікацією результатів існуючих досліджень, порівнювати їх із результатами власне проведених досліджень щодо функціонування, змістовного наповнення, механізмів та цінностей різних культурних епох, стилів, явищ, феноменів, понять української та зарубіжної культури на основі порівняльного методу.
- 4.3 приймати самостійні рішення щодо вибору методів та форм власного дослідження в умовах невизначеності;
- 4.4 нести відповідальність за достовірність, наукову коректність та незаангажованість проведених досліджень щодо вивчення європейської та української культурної спадщини, надавати науково-коректні та ідеологічно незаангажовані пояснення особливостей етнічних та національних культур і релігій у міжнародному контексті;
- 4.5 демонструвати можливості до подальшого навчання з високим рівнем автономності.

СХЕМА ФОРМУВАННЯ ОЦІНКИ КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Схема формування оцінки:

Контроль знань здійснюється за системою ECTS, яка передбачає дворівневе оцінювання засвоєного матеріалу, зокрема **оцінювання теоретичної підготовки** – результати навчання (знання 1.1 – 1.4), що складає 40% від загальної оцінки та **оцінювання практичної підготовки** – результати навчання (вміння 2.1-2.5); (комунікація 3.1-3.5); (автономність та відповідальність 4.1- 4.5), що складає 60% загальної оцінки.

Оцінювання під час навчального періоду:

1. **Усна відповідь на семінарах:** РН 1.3, 1.4, 2.1, 2.2, 2.3, 2.4, 3.1, 3.2, 4.2 –12 / 20 балів
2. **Доповнення та участь в дискусіях на семінарах:** РН 1.3, 1.4, 2.1, 2.2, 2.3, 2.4, 3.1, 3.2, 4.2 - 6 / 10 балів
3. **Самостійна робота - письмова робота-дослідження:** РН 1.3, 1.4, 2.1, 2.2, 2.3, 2.4, 3.1, 3.2, 4.1, 4.2 –18 / 30 балів

Кількість балів під час навчального періоду формують бали, отримані здобувачем у процесі засвоєння матеріалу з усього навчального курсу. Загальна оцінка під час навчального періоду складаються із балів, отриманих за аудиторну роботу – 1) усні відповіді на семінарах, 2) доповнення та участь в дискусіях, 3) самостійну роботу (письмову роботу-дослідження). Всі види робіт за навчальний період мають у підсумку:

- в максимальному вимірі 60 балів
- в мінімальному вимірі 36 балів

У разі відсутності на семінарському занятті здобувач має відпрацювати завдання на семінар в письмовій формі.

Підсумкове оцінювання у формі іспиту:

Залік у письмовій формі - РН 1.1, 1.2, 1.3, 1.4, 2.1, 2.2, 2.3, - 24 / 40 балів

Підсумкове (залікове) оцінювання відбувається в письмовій формі. Білет складається з 20 тестових питань, кожне з яких оцінюється за шкалою 2 балів, що в загальному підсумку дає 40 балів за залік.

Здобувач не допускається до заліку, якщо під час навчального періоду набрав менше, ніж 20 балів.

Для отримання загальної позитивної оцінки з дисципліни оцінка за залік не може бути меншою 24 балів. У випадку, коли здобувач на заліку набрав менше 24 балів, вони не додаються до семестрової оцінки (незалежно від кількості балів, отриманих під час навчального періоду). В заліковій відомості у колонці «бали за залік» ставиться «0», а в колонку «результуюча оцінка» переноситься лише кількість балів, отриманих під час навчального періоду. Рекомендований мінімум допуску до заліку - 36 балів.

Таким чином, підсумкова оцінка з дисципліни (мінімум 60, максимум 100 балів) складається із суми кількості балів за період навчання (мінімум 36, максимум 60 балів) та залікової роботи (мінімум 24, максимум 40 балів).

При простому розрахунку отримуємо:

	Кількість балів під навчального періоду	Іспит	Результуюча оцінка
<i>Мінімум</i>	36	24	60
Максимум	60	40	100

7.2 Організація оцінювання:

Робота за період навчання		кількість балів за період навчання	
		Min – 36 балів	Max – 60 балів
Усна відповідь на семінарах	Теми 5 та 7, заняття відбудуться згідно з планом навчальних занять. У разі відсутності здобувача на занятті, теми необхідно відпрацювати в письмовому вигляді	«6» x 2 = 12	«10» x 2 = 20
Доповнення, участь в дискусіях на семінарах	Теми 5 та 7, заняття відбудуться згідно з планом навчальних занять.	«3» x 2 = 6	«5» x 2 = 10
Самостійна письмова робота	Підготовка письмової роботи – дослідження / аналітичного проекту «Дослідження культурного законодавства/конвенцій країн Європи» відбувається протягом періоду навчання. Презентація роботи-дослідження відбувається під час аудиторної роботи, на останньому семінарі згідно з планом навчальних занять (Додаток самостійної роботи здобувача)	«18» x 1 = 18	«30» x 1 = 30
Загальна оцінка за Навчання		36	60
Оцінка за іспит		24	40

Результуюча Оцінка		60	100
-----------------------	--	----	-----

Критерії оцінювання:

1. Усна відповідь:

10 балів – студент у повному обсязі виконав усі завдання семінарського заняття, не допустивши жодної помилки. Вільно володіє матеріалом, аргументовано його викладає, всебічно розкриває зміст поставленого завдання, критично аналізує, оцінює та синтезує ідеї, використовуючи обов’язкову та додаткову культурологічну та історико-культурну літературу.

9 балів – студент у повному обсязі виконав усі завдання семінарського заняття, допустивши не більше двох фактичних та/або методичних помилок.

8 балів - студент у повному обсязі виконав завдання семінарського заняття, допустивши від трьох до чотирьох фактичних та/або методичних помилок. Тобто, в достатньому обсязі володіє матеріалом, вільно його викладає, але може не вистачати аргументації в поясненнях, в основному розкриває зміст поставленого завдання, використовує лише обов’язкову культурологічну літературу. Допускаються несуттєві неточності.

7 балів – студент у повному обсязі виконав завдання семінарського заняття, допустивши від п’яти до шести фактичних та/або методичних помилок.

6 балів – студент у повному обсязі виконав завдання семінарського заняття, допустивши від семи до восьми фактичних та/або методичних помилок.

5 балів – студент у повному обсязі виконав завдання семінарського заняття, допустивши від дев’яти до одинадцяти фактичних та/або методичних помилок. Тобто, в цілому володіє матеріалом, але не демонструє здатності до критичного мислення, не спирається на необхідну культурологічну літературу. Має у відповіді суттєві неточності.

4 бали – студент частково виконав завдання семінарського заняття (не менше 80 %), але допустив від дванадцяти до чотирнадцяти фактичних та/або методичних помилок. Тобто, студент не в повному обсязі володіє матеріалом, фрагментарно та поверхово його викладає, недостатньо розкриває зміст поставлених питань. Має суттєві помилки у відповіді.

3 бали – студент частково виконав завдання семінарського заняття (не менше 70%), або припустився більше п’ятнадцяти фактичних та/або методичних помилок.

2 бали – студент частково виконав завдання семінарського заняття (менше 60%), або припустився більше шістнадцяти фактичних та/або методичних помилок.

1 бал – студент частково виконав завдання семінарського заняття (менше 60%, але більше 50%), або припустився більше сімнадцяти фактичних та/або методичних помилок.

0 балів – студент виконав менше 50 % завдань семінарського заняття.

- **Доповнення /дискусія:**

5 балів – доповнення змістовне, ґрунтовне, конструктивно доповнює обговорення теми, демонструє здатність до критичного аналізу та високий ступінь самостійності у судженнях.

4 бали – доповнення змістовне, демонструє здатність до критичного осмислення питань семінарського заняття.

3 бали – доповнення містить інформацію, що суттєво не розширює дискусію.

2 бали – доповнення містить часткову інформацію.

1 бал – доповнення є фрагментованим та не аргументованим.

- **Самостійна письмова робота:**

30-21 балів - студент демонструє здатність до аналізу, узагальнення, критичного оцінювання та розв'язання комплексних проблем дослідження історико-культурного процесу, предмету, задач та методів культурної комунікації, культурного законодавства та культурної дипломатії; володіє систематичними знаннями української та зарубіжної культури, кожного з етапів її історичного розвитку, знає поняттєво-категоріальний апарат дисципліни і представників епох, напрямів, течій, оперує культурологічними знаннями; вміння пояснювати стратегії, тактики та методи розвитку культурних та інституційних практик. Здобувач здатний самостійно формувати методологічну базу дослідження, у повному обсязі володіє культурологічним, історико-культурним та мистецтвознавчим матеріалом, вільно та аргументовано ним оперує, глибоко та всебічно розкриває зміст поставленого завдання, правильно інтерпретує отримані результати, демонструє самостійність, інноваційність, достовірність, доброчесність проведеного дослідження.

20-16 балів - студент у достатньому обсязі володіє культурологічним матеріалом, вільно ним оперує, але йому/їй може не вистачати аргументації в поясненнях, в основному розкриває зміст поставленого завдання. Здобувач демонструє здатність до аналізу комплексних проблем дослідження історико-культурного процесу, галузі міжнародної комунікації та деяких інструментів культурної дипломатії, але не виявляє зв'язки між знанням культурних процесів і явищ та їх практичною імплементацією. Робота є самостійною, містить певні неточності.

15-11 балів – студент написав письмову роботу-дослідження, але не демонструє глибини знань та здатності до критичного аналізу, самостійності у вирішенні поставлених завдань, не спирається на необхідну методологічну базу, використовує лише навчальну літературу. Робота містить суттєві неточності.

10-0 балів - студент не демонструє здатності до аналізу та критичного оцінювання проблем, фрагментарно та поверхово розглядає заявлену проблематику, недостатньо розкриває зміст поставлених питань. Має суттєві

помилки в роботі. Демонструє не самостійність у виконанні дослідження.

Кожне питання в заліковій роботі (в білеті 20 тестових питань):

20-16 балів - студент у повному обсязі володіє історико-культурним та культурологічним матеріалом, вільно та аргументовано його викладає; глибоко та всебічно розкриває зміст поставленого завдання; демонструє зв'язок між розумінням культурних процесів і явищ та їх практичною імплементацією; критично осмислює дослідницькі та практичні проблеми; використовує обов'язкову та додаткову літературу, демонструє самостійність, достовірність, доброчесність.

15-11 балів - студент у достатньому обсязі володіє історико-культурним та культурологічним матеріалом, вільно його викладає, але може не вистачати аргументації в поясненнях; в основному розкриває зміст поставленого завдання, використовує обов'язкову літературу, демонструє самостійність у судженнях. Робота містить несуттєві неточності.

10-6 балів – студент загалом володіє культурологічним матеріалом, але не демонструє самостійності у вирішенні поставлених завдань, здатності до критичного аналізу та оцінювання, не спирається на необхідну літературу, робота містить суттєві неточності

5-0 балів – студент фрагментарно та поверхово викладає матеріал, недостатньо розкриває зміст поставлених питань. Має суттєві помилки в роботі. Демонструє не самостійність у виконанні завдань.

7.3. Шкала відповідності оцінок:

Відмінно / Excellent	90-100
Добре / Good	75-89
Задовільно / Satisfactory	60-74
Незадовільно з можливістю повторного складання/ Fail	0-59
Незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни/ Fail	0-34
Зараховано / Passed	60-100
Не зараховано / Fail	0-59

СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ЛЕКЦІЙ І СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ РОЗПОДІЛ АКАДЕМІЧНОГО ЧАСУ

Структура навчальної дисципліни. У навчальній дисципліні передбачено дві змістових частини. Перша частина навчальної дисципліни присвячена генезі та відтворенню понятійно-категоріального апарату української та зарубіжної культури. Друга частина присвячена аналізу культури, її основних історичних етапів (культурних епох) та мистецтва української та зарубіжної культури. Заняття проводяться у вигляді лекцій, семінарів, з використання інтерактивних методів навчання. Завершується дисципліна заліком.

СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ЛЕКЦІЙ І СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

№ п/ п	Назва лекції	Кількість годин		
		Лекції	Семінари	Самостійна робота
Частина 1. Генеза та понятійно-категоріальний апарат української та зарубіжної культури				
1	Тема 1. Вступ до курсу. Культура як об'єкт міждисциплінарного дослідження (осмислення ЗУ «Про культуру») Періодизація культури.	2	2	2
2	Тема 2. Ранні форми культури. Міфологія як історично перша форма свідомості. Слов'янська міфологія	2	2	8
3	Тема 3. Античність як тип культури. Давньогрецька, давньоримська міфологія.	2	2	8
Частина 2. Аналіз культури, її основних історичних етапів (культурних епох) та мистецтва української та зарубіжної культури				
4	Тема 4. Культура європейського Середньовіччя. Київська Русь як соціокультурна система.	2	2	10
5	Тема 5. Культура європейського Відродження. Феномен бароко і роль І.Г.Пінзеля в українській культурі	2	2	10

6	Тема 6. Культура європейського Просвітництва.	2	2	8
7	Тема 7. Романтизм та реалізм. Дві світоглядні «картини світу»	2	2	10
8	Тема 8. Модерн. Модернізм. Постмодерн. Український авангард. Глобальні проблеми сучасної культури. Мультикультуралізм	2	2	8
9	Презентація самостійної роботи «Дослідження культурного законодавства/конвенцій країн Європи»		2	20
	ВСЬОГО	16	18	84

Загальний обсяг **120 год.**, в
тому числі:

Лекції - **16 год.**

Семінари - **18 год.**

Консультація - **2 год.**

Самостійна робота - **84 год.**

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ТЕМА 1.

Вступ до курсу. Культура як об'єкт міждисциплінарного дослідження

(осмислення ЗУ «Про культуру»). Періодизація культури

Мета заняття: визначити і осмислити поняттєво-категоріальний апарат «культури», визначити поняття «народ», «етнос», «нація», визначити задачі навчальної дисципліни «українська та зарубіжна культура».

Основні питання для обговорення: поняття «культура», методологія вивчення, основні функції культури, періодизація світової та української культури, поняття «нація», «національна культура», культурна політика, гуманітарна безпека та законодавство у сфері культури.

Оскільки ми науковці для нас важливо говорити мовою понять, перебувати у межах поняттєвої визначеності. Відповідно, перед тим, як мовити про історію культури, слід визначити поняття «культура». Існує розмаїття визначень поняття культури. Понад 600. Це пов'язано з тим, що культуру визначає кожна з гуманітарних наук, адже культура встановлює взаємозв'язок між Людиною – Світом. Серед числа усього багатоманіття визначень базовим для нас є дефініція запропонована на Всесвітній конференції з культурної політики, проведеної під егідою ЮНЕСКО, 1982 р. Згідно з якою, «культура – це комплекс характерних матеріальних, духовних, інтелектуальних і емоційних рис суспільства, що включає в себе не лише різні мистецтва, а й спосіб життя, основні правила людського буття, системи цінностей, традицій і вірувань». Усе має свій термін придатності, але поруч з тим це визначення носить настільки масштабний, всеохоплюючий і толерантний характер, що є актуальним і сьогодні. Культура – це не тільки про мистецтво, не про музеї, це про питання самоідентичності, питання про цінності, систему координат, яка є нашим дороговказом. Пам'ятаєте як М. Грушевський в 1919 р. сформулював питання «хто ми такі і куди йдемо»? це питання залишається й досі актуальним для нас, для становлення нашої нації. Культура – це спосіб існування homo sapiens в цьому світі. У нас немає іншого способу існування, саме цим ми відрізняємося від усіх інших біологічних видів. Наша екологічна ніша вузька, ми погано пристосовані до природного середовища і тому «добудовуємо» світ і самих себе за допомогою свідомості, мислення, креативності, світу культури. Ми як вид вибудовуємо екзистенцію за допомогою культурних технологій і цивілізаційних інструментів, втілюючи свій життєвий проект. Саме культура з її предметно відтвореною «другою природою», соціально «обробленою» особистістю і групою, з її нормами, символічними мовами, цінностями, творчими інноваціями дають нам

можливість існувати та реалізовувати життєву програму і відтворюватися. Говорячи про політику, економіку, законотворчість, ми говоримо про важливі, але інструментальні характеристики нашого існування. Тільки говорячи про культуру, ми піднімаємося на рівень сутностей і цінностей. До числа основних функцій культури належить: аксіологічна, гуманістична, гносеологічна, нормативна, семіотична і т.ін. Світова культура поділяється на такі етапи як: Культура первісного суспільства (до 4 тис. до н.е.), Культура Стародавнього світу (Ст. Греція та Ст. Рим) (4 тис. до н.е. - 5 ст. н.е.), Культура Середньовіччя (5 – 15 ст. н.е.), Культура Відродження (14 -16 ст.), Культура Нового часу (кін. 16 -19 ст.), яка поділяється на три епохи: Реформації (поч. 17 ст.), Просвітництва (17 – 18 ст.) та культуру новітнього часу (з 1914 р. по сьогодні). Існує безліч періодизацій. Подані вище періодизації носять відносний характер і не є точним віддзеркаленням історичних подій. Вивчаючи детальніше кожен з епох, ми будемо приділяти особливу увагу періодизації шляхом вивчення історичного контексту, що дасть нам підставу бути більш коректнішими у питаннях періодизації. Періодизація української культури: перший період розвитку української культури – від її витоків і до прийняття християнства, ідеться про культуру східнослов'янських племен дохристиянської доби. Відомо про племена трипільської культури (4-3 тис. до н.е.), у 2 тис. до н.е. розпочинається етногенез слов'ян. В свою чергу, Геродот детально описує територію України в 5 ст. до н.е. в образі Скіфії. Ідеться про грецьку колонізацію північного Причорномор'я, часу появи полісів. Другий період розвитку української культури припадає на час існування княжої держави – Київської Русі та Галицько-Волинського князівства. Третій період розвитку української культури припадає на литовсько-польську добу в історії нашого народу. Починаючи від кінця монголо-татарської навали і аж до 1569 року (рік Люблянської Унії) українські землі поступово переходили під владу Великого князівства Литовського. Значення православної церкви почало зростати. Вона стала чинником консолідації українського народу. Сер. XVI ст. позначилося піднесенням української культури, а період XVI поч. XVII ст. в цілому можна охарактеризувати часом пожвавлення культурного розвитку. Періодом поширення гуманістичних ідей, розвитком шкільної освіти і друкарства, діяльністю церковних православних братств. Важливі дати цього періоду, які Ви маєте пам'ятати наступні: 1596 р. – Берестейська церковна унія, 1615 р. – Київська БШ, 1616 р. – друкарня Києво - Печерської Лаври, 1632 р. – Києво-Могилянська колегія. Четвертий період розвитку української культури припадає на козацько-гетьманську добу, яка характеризується новим історичним контекстом, зумовленим закінченням Визвольної війни в середині XVII ст., з одного боку, і поступовим обмеженням, а згодом і втратою автономії Україною наприкінці XVIII ст., з іншого. Визначальним тут виступає фактор національної державності, яка, проіснувавши понад 130 років, все ж таки змогла істотно сформувати спрямованість, характер та інтенсивність культурних процесів в Україні. Поруч з тим, ми пам'ятаємо що закінчення Визвольної війни в

сер. XVII ст. позначилося поступовим обмеженням, а згодом і втратою автономії Україною наприкінці XVIII ст. Відповідно, 1). після приєднання України до Росії царизм ліквідував українські державні політичні інституції та встановлював загальноімперські норми та порядки; 2). політичне розчленування України починаючи з 1660 р. Правобережна Україна перейшла під владу Речі Посполитої. У складі іноземних держав перебували – Галичина (Польща), Північна Буковина (Молдовське князівство), Закарпаття (Угорщина), Слобожанщина та Південь України (Росія). П'ятий період розвитку української культури охоплює часовий відтинок в 150 років, років великої неволі нашого народу – від часів зруйнування Гетьманщини і до початку XX ст.

Період національно-культурного відродження. Шостий період розвитку української культури є часом нового міжвоєнного та повоєнного поновлення України її сх. та зх. Сусідами й охоплює часовий відтинок від поч. XX ст. до кін.80-х рр. Сьомий період розвитку української культури. Це – сучасний період, що охоплює часовий відтинок від кінця 80-х і по сьогоднішній день.

Михайло Грушевський в роботі «Нариси історії українського народу» (1904 р.) виокремлює такі періоди: додержавний період. Потому, М. Грушевський виокремлює III етапи в історії Київської держави – від процесу творення (IX – X ст.), поступового розкладу (XI – XII ст.): Галицько – Волинська держава (XIII – XIV ст.), Велике князівство Литовське і Польщі (XIV – XV ст.) Які питання цікавлять М.Грушевського? Питання походження і розвитку козацтва (до 1648). Визвольна війна під проводом Богдана Хмельницького. Події в Україні після смерті гетьмана, аж до Бахчисарайського перемир'я, укладеного 1680 р. між Рос.держ., Османською імперією і Кримським ханатом. 1681-1708 рр. від діяльності гетьманів аж до ліквідації в 1764 р. інституту гетьманства.

«Етнос» – це міжпоколінна група людей, об'єднана тривалим сумісним проживанням, спільною мовою, культурою, самосвідомістю. «Народ» - це в історії, сучасні Конституції говорять про «народ» «як носія суверенітету і єдиного джерела влади». Суб'єктом міжнародної правової системи «народ» став у 1945 р. у результаті закріплення в Уставі ООН принципу «рівноправності і самовизначення народів». Це історично сформована спільність людей, які мають певні погляди, інтереси та психологію. Громадяни однієї держави. «Нація» - історично усталена спільність людей, яка характеризується спільністю мови, території, економічного життя, психічного складу. Нації немає без «національної ідеї», без «національного культурного ядра», яке складається з двох компонентів: «національної історії» (яка задає і визначає ідею народу) та «національної історії». Ядро (культурне і політичне) формується у «світі ідей», але підкорюючи людей – матеріалізується у реальності.

Говорячи про поняття «нації» ми з Вами обов'язково ознайомимося з постаттю В'ячеслава Липинського і його концепцією територіально-політичної нації. Суть якої викладена у роботі «Листи до братів-хліборобів». В'ячеслав Липинський (1882-1931), український політичний діяч, історик, історіософ, соціолог, публіцист, теоретик українського консерватизму, дуже освічена людина, навчався в Ягеллонському та Женевському університетах. В «Листах до братів-хліборобів» чітко задекларував принцип необхідності створення української політичної нації, заснованої на територіальному принципі, протиставленому народницьким етнічним засадам, пов'язаним з першістю мовного критерію. Якщо ми втратимо державність, територію, то ми неминуче втратимо і мову. «Долю нації визначає провідна верства – аристократія, еліта, яка є «активною меншістю, а не пасивною більшістю держави і нації».

Згідно, Закону України «Про культуру» (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2011, № 24, ст. 168), культура – сукупність матеріального і духовного надбання певної людської спільноти (етносу, нації)нагромадженого, закріпленого і збагаченого протягом тривалого періоду, що передається від покоління до покоління, включає всі види мистецтва, культурну спадщину, культурні цінності, науку, освіту та відображає рівень розвитку цієї спільноти. Держава у пріоритетному порядку створює умови для: розвитку культури української нації, корінних народів та національних меншин України; збереження, відтворення та охорони історичного середовища; естетичного виховання громадян, передусім дітей та юнацтва; розширення культурної інфраструктури села.

Культурна дипломатія в Україні: 1 листопада 2015 р. сформований департамент культурної дипломатії в структурі МЗС України - Ukraine`s Cultural Diplomacy by MFA. Місія якого: Через мистецтво розказати світові про Україну та сприяти міжнародній інтеграції наших культурних індустрій. Культурна дипломатія потребує інвестицій у людський потенціал. Діаспорна культурна дипломатія повинна активно заохочуватися з боку держави. Налагодження кооперації між вітчизняним бізнесом та культурним середовищем сприятиме успішному експорту українського продукту за кордон. Необхідність напрацювання цілісної стратегії культурної дипломатії України.

Література: Основна: - 2, 6,7,8, 15, 17; додаткова: 2,8,21-25

Цікаві посилання:

- Культурна дипломатія: елегантний тандем мистецтва і політики. – Режим доступу.:
<https://www.culturepartnership.eu/ua/article/cultural-diplomacy>
- Культурна дипломатія як професійний світогляд. – Режим доступу. -
<https://www.culturepartnership.eu/ua/article/cultural->

diplomacy

- Закон України «Про культуру». – Режим доступу.
http://mincult.kmu.gov.ua/mincult_old/uk/publish/article/136808
- Concept «Culture». - <https://www.britannica.com/topic/culture>

Video content:

- Ukrainian Culture. - <https://guides.lib.ku.edu/ukraine>
- Богдан Ступка, вірш «Крила» Ліни Костенко. - <https://www.youtube.com/watch?v=kkHMxXsnE5k>
- Софійський Собор - серце України. - <https://www.youtube.com/watch?v=1Z50DuDb1xY>
- Софія Київська дивує новими відкриттями. - <https://www.youtube.com/watch?v=oEwbqG-wPiQ>
- Собор Святого Юра. - <https://www.youtube.com/watch?v=Y3zpwIqGShU>
- Храм апостолів Петра і Павла. - <https://www.youtube.com/watch?v=hYtMYahtcoE>
- Таємниці Пінзеля. - <https://www.youtube.com/watch?v=7jjvYYplNmk>
- Пінзель. - <https://www.youtube.com/watch?v=O9Bqq5HuYvI>
- Костел у м. Бучачі - <https://www.youtube.com/watch?v=83JWKzYJytE>
- Ukrainian Classical Music. - <https://www.youtube.com/watch?v=NC49toVeyCk>
- Артем Ведель. <https://www.youtube.com/watch?v=S3S-iS0dE5w>
- Дмитро Бортнянський. - <https://www.youtube.com/watch?v=cnkE9uiQhWY>
- Максим Березовський. - <https://www.youtube.com/watch?v=XfXRp3op-SU>
- Що ви знаєте про «українського Моцарта» - Максима Березовського?. - <https://www.youtube.com/watch?v=nRa3Kbxp4Ms>
- Іван Марчук. - <https://www.youtube.com/watch?v=RPV1hFAGsjg>
- What is Culture - <https://www.youtube.com/watch?v=57KW6RO8Rcs>

Цікаві посилання щодо культурної дипломатії:

- <https://hromadske.ua/posts/ukrayinskomu-institutu-zagrozhuye-nedofinansuvannya>
- <https://uacrisis.org/uk/synergiya-kulturnoyi-dyplomatiyi-ukrayiny>
- <https://www.culturepartnership.eu/en/publishing/cultural-diplomacy/lecture-18-1>
- <https://www.culturepartnership.eu/en/publishing/cultural-diplomacy/lecture-18-4>

ТЕМА 2.

Ранні форми культури. Міфологія як історично перша форма свідомості. Слов'янська міфологія

Мета заняття: розглянути міфосвідомість як історично перший тип суспільної свідомості, архаїчні та сучасні міфи. Особливості слов'янської міфології.

Основні питання для обговорення: характерні особливості міфологічного типу свідомості, поняття «міф», за О.Лосєвим, Р. Бартом, М.Поповичем. Сучасне прочитання міфу. «Політичний міф» (А. Цуладзе).

До числа характерних особливостей міфологічного типу свідомості відносяться такі риси як тотальне олюднення природного середовища (людина не відокремлювала себе від природи, вона є частиною цього світу), глибокий символізм (конкретні предмети, не втрачаючи своєї конкретної сутності, замінюють інші предмети, людина працює з ними як символами), заміна причинно-наслідкових зв'язків прецедентом (заміна причинно-наслідкових зв'язків прецедентом, який пояснює те, що відбувається, надзвичайно характерна для людської свідомості), наявність сакрального і профанного часу. Для давньої людини світ розгортається у просторі. Є якесь священне місце, дерево, острів, каміння, з якого розпочинається розгортання світу на усі боки, це просторова демаркація світу, просторове розгортання світу, колективність цього досвіду.

Чому міф вірний, чому міф істинний для людей, які живуть в межах такого типу мислення? Тому що він є результатом досвіду десятків поколінь, який накопичувався, фіксувався в ідеях, конструкціях, предметах, які передаються від покоління до покоління. З теоретичної точки зору, людство провело 90% своєї історії в межах міфологічної свідомості. Механізми і інструменти міфологічної свідомості задавали рамку виживання людства. К.Юнг: міф є тотальною ідеологією, за межі якої ти не можеш вийти, міф приписує, санкціонує, пояснює, втішає. К.Юнг багато працював з міфологічною свідомістю, саме він введе з часом термін «архетип», яким так активно сьогодні користуються і культурологи, і історики, і мистецтвознавці. Юнг говорить про міфологічну свідомість, як про тотальну ідеологію – це такий тип мислення, зафіксований, зацементований колективний досвід, який не дозволяє вам вийти за рамки системи. Або Ви приймаєте цей досвід, ці принципи, цінності, сакральні предмети, або вас просто вбивають, ви не можете вийти за межі цієї системи. Пройдуть сотні років, тисячі років, доки людина набуде суб'єктності, коли вона зможе сама приймати рішення, виносити якісь судження. Довгий час міфологічний тип культури, міфологічний тип мислення повністю визначав людське існування в світі. Це

досить комфортно, все, що треба робити, вам скажуть, ви мусите йти цим шляхом, і буде вам щастя наприкінці цього шляху. Власне, тоталітаризм теж використовує цей психологічний, міфологічний прийом. Коли нема на що спертися, спираються на традицію. Умберто Еко називає спирання на традицію і безкінечне використання минулого досвіду однією з ознак фашизму. Тоталітарні системи нав'язують суспільству правила, говорячи: «Так робили наші предки. Це ми колективно визначили принцип або цінність, і тому ти, окрема особа, будеш підкорюватися цим правилам». Види міфів: етіологічні (пояснювальні) - пояснюють появу різних природних і культурних явищ. Загалом всі міфи є етіологічними, оскільки розповідають як дещо виникло або змінилося, космогонічні - оповідають про походження світу (Космосу - впорядкованого світу, що протиставляється Хаосу), його влаштування і зміни, астральні - оповідають про походження небесних світил: Сонця, Місяця, зірок, сузір'їв, комет, солярні та лунарні міфи - розповідають про походження і функції Сонця та Місяця, антропогонічні - про появу людини і набуття нею звичного «тепер» вигляду, міфи про близнюків - розповідають про діяння близнюків, котрі зазвичай є втіленнями протилежних начал. Близнюки або протистоять один одному, або дружать, вершаючи подвиги і добуваючи культурні блага. Тотемічні - про тотемних предків-покровителів (тварин або рослин), як вони стали тотемами і впливають на життя людей. Міфи про вмираючого й воскресаючого бога (героя) або календарні міфи - оповідають про причини появи змін пір року, сезонних свят і обрядів.

Героїчні міфи - про діяння героїв, облаштування ними світу для життя людей, добування/створення культурних благ. Міфи про непорочне зачаття і чудесне народження - виділяються як у самотійну групу, так і мотив у міфах інших груп. Оповідають про народження героя чи бога без участі батьків чи тільки від однієї особи. Міфи про всесвітній потоп - поширена категорія міфів про потоп, як правило кару богів, в ході якого рятується невелика група людей, гідних започаткувати нове людство. Есхатологічні — оповідають про кінець світу і його відродження.

Звернемося до альфи і омеги дослідження міфології, а саме дослідження О.Лосева. Останній, як раз і застерігає від упередженого сприйняття міфу як вигадки, ілюзії, фантазії, що властива виключно первісній людині. Такий погляд на міф обумовлений тим, що ми оцінюємо його з точки зору науки. Саме О.Лосєв і застерігає нас від такого легковажного сприйняття міфу «заангажованими очима». За О.Лосєвим, міф не є вигадкою, а є самою дійсністю, «категорією думки і життя», відповідно міф позбавлений усього довільного і вигаданого. Більше того, міф не є хаотичним і ілюзорним, він має свою лаконічну структуру і є логічним, себто є «діалектично необхідною категорією свідомості і буття взагалі». Тобто, міф не є ані ідеальним буттям, ані вигаданим, а є смисловим буттям. Міф нічого не вигадусь, а є

комунікативною практикою сприйняття, інтерпретації та пояснення оточуючого світу. Відповідно, О.Лосєв констатує, що міф не є примітивно-науковою химерою, а є «живим суб'єкт об'єктним взаємообміном, що містить свою власну, позанаукову істинність, правдивість, закономірність і структуру», тобто міф це завжди історія про реальне, живе і безпосереднє. Поняття «міф», за Р.Бартом, який продовжує подібні розмисли щодо міфу, але, розглядає його вже, з точки зору семіології. Науки засновником якої є Ф.Сосюр, яка і має вивчати міфи. Якими ж є риси міфу, за Р.Бартом? Міф — це, по-перше, комунікативна система; по-друге, міф нічого не приховує, він не є істиною або хибою, він деформує та спотворює реальність; по-третє, міфи мають свій термін придатності, це означає що архаїчні міфи можуть бути і є, але вічних міфів немає; по-четверте, міф містить дві семіологічні системи: мову - об'єкт та метамову, міф має смисл, форму і значення. Міф одночасно позначає, повідомляє, переконує, приписує. По- п'яте, міф носить імперативний та спонукальний характер, він апелює до конкретного реципієнта. Міф, за М.Поповичем. Міфи є історичними оповідями, тобто сприймаються як правда, як знання про те, що було в минулому насправді.

Міфи формують зразки і норми поведінки для тих, хто в них вірить. Міфи виконуються разом з ритуалами. Міф є священна, сакральна історія, тобто він розповідає про сакральні події і не вимагає ані підтверджень, ані пояснень, навпаки, все пояснюється через міф і «підтверджується», якщо збігається з міфом. Норми поведінки, - як заборони, табу, так і вказівки, проскрипції, теж сприймаються як священні, недотримання їх може мати катастрофічні наслідки. Від поняття «міфу» в інтерпретаціях О.Лосєва, Р.Барта перейдемо до визначення сутнісних ознак «політичного міфу».

Ознайомившись з різними підходами до визначення останнього, ми приймаємо як аксіому положення згідно якого «політичний міф» створюється в лабораторних умовах для відповідних політичних цілей. Якими є: боротьба за владу («воля до влади» Ф.Ніцше), легітимація влади, досягнення політичного домінування. Відповідно, ми розглядаємо міф в контексті політичної боротьби. Одним з перших, хто запропонував використовувати міф у якості політичного інструменту, був Ж.Сорель, який вважав, що «міфи мають створюватись штучно, аби надихати маси». Ж.Сорель протиставив міф як утопії так ідеології. Сутнісною ознакою міфу є орієнтація на теперішнє, а не минуле чи майбутнє.

Згідно з експертною оцінкою, А. Цуладзе «політична міфологія» є прикладною міфологією, яка завжди намагається стати реальністю. Це інтенційна міфологія, тобто така, що спрямована на конкретну групу людей або адресована конкретному реципієнту. А.Цуладзе виокремлює такі «міфи» як: «технологічні» та «вічні»/архаїчні. За А.Цуладзе «міф» це завжди «насилля над реальністю». Таким екзистенційно трагічним прикладом

«насилля міфу над реальністю» є «холодна війна», яка породила викривлене сприйняття реальності у росіян, що характеризується небажанням мас миритися із дійсним станом подій. Це і є першопричиною появи таких необхідних «перемог», які вже не завойовуються, а штучно створюються. Однак, «політичний міф» потрібно не лише написати, а ще й поширити. Адже, завдяки ЗМІ і «інформаційним ін'єкціям» ефект успіху таких «перемог» лише посилюється. А.Цуладзе пояснює таку схильність до імітації і штучного створення «перемог» неготовністю до реальних жертв, відповідно, і з'являється запит на «символічні» війни та перемоги.

Такі віртуальні перемоги тиражуються у ЗМІ, які моделюють різні сценарії першопричин таких війн і ґрунтуються на таких ірраціональних аргументах як «конспірологічні теорії» на кшталт «світової антиросійської змови».

Суть «політичного міфу» полягає у тому, що він завжди адресується конкретній аудиторії, враховує її «слабкі» місця, особливості менталітету.

Домінуючу позицію у «політичному міфі» відіграє стереотип, який набуває своїх гіпербол у різних варіаціях його тиражування. Донести до реципієнта нову інформацію можна шляхом: використання вже існуючих стереотипів; шляхом зміни акцентів у смислового повідомленні, яке адресується; створенням нових стереотипів, ще більш емоційно забарвлених, що пробуджують до активних дій. Будь-який стереотип формується на узагальненнях. Стереотипи формуються як стихійно так і штучно. В чому ж полягає різниця між стереотипами і міфами? «Стереотип це певний ярлик», який клішує, ранжує, який задає тональність, контекст, але в ньому немає розповіді, немає story. Тобто, стереотип є формою, а міф є змістом, історією. Найбільш ефективним стереотипом є той, що працює з емоціями. Досліджуючи питання міфу, А.Цуладзе приходить до висновку, що уся публічна політика будується переважно на емоціях. Якими ж є основні знаряддя маніпуляцій політичного міфу? З чого складається «тіло» політичного міфу? З механізму «свій-чужий», протистояння «добра-зла», «правди-кривди», «лиходіїв-жертв», «героя-кривдника», «героя- антигероя», «білого-чорного».

Міф завжди має свого героя, який кидає виклик і захищає свою «правду». Міф характеризується емоційним переживанням, а не критичним сприйняттям історичного матеріалу. Міф має ірраціональні підвалини та керує емоціями за допомогою стереотипів. Міф створює свою реальність та створює ефект солідарності мас.

Щодо слов'янської міфології слід пам'ятати, що «міфологічний простір - це насамперед «нормальний», звичайний простір, координати якого набувають незвичайної, міфологічної значущості. Коли ми орієнтуємося на місцевості, то спочатку шукаємо північ, а потім, ставши до неї обличчям,

визначаємо, де знаходяться інші сторони світу. Таких сторін світу ми виділяємо чотири - тому, що така будова людського тіла: є «вперед», є «назад», є «праворуч», є «ліворуч». Так орієнтувались у просторі і наші предки, але з однією дуже важливою поправкою: напрямки світу для них були нерівноцінні - були «добрі», були «погані». «Добрими» напрямками були схід і полудень, поганими - захід і північ. Тому починати орієнтацію з поганого, північного боку було неправильно, погано.

Висхідним напрямком у слов'ян, як і у багатьох інших народів північної півкулі, був схід, звідки починався день. Сакральність числа «сім» у слов'янській традиції підтверджується тим, що у височних підвісках різних етносів саме сім лопастей, спіраль у підвісках закручена сім разів. Чергування «три - чотири» (згадаймо в «Наталці Полтавці»: «Ішли ляхи на три шляхи, а татари на чотири») повторюється у формулах колядок.

У слов'ян на відміну від кочових народів переважають вертикаль і потрійна класифікація. До виділення трьох рівнів та чотирьох сторін світу додається символ кола як засобу відокремити свій, освоєний світ від світу чужого, дикого, небезпечного. Садиба, по-українськи - «обійстя», дослівно означає «місце, яке обходять навколо».

Просторова структура світу, окреслена в такий спосіб, знаходить відповідника в часовій структурі: вперед - схід - ранок - весна, праворуч - південь - день - літо, назад - захід - вечір - осінь, ліворуч - північ - ніч - зима.

Інший спосіб означення основних напрямків у просторі — кольорова символіка. Після появи тюркських кочовиків в Середньовічній Європі закріпилася перейнята у тюрків система кольорової символіки: центр - жовтий (золотий), схід - синій, південь - червоний, захід - білий, північ - чорний. Всі схарактеризовані уявлення можна звести в таку схему: координати світового дерева - верх - середина - низ, кольоровий символ - біле - червоне - чорне, космічний символ - Місяць - Сонце - зірки, сімейний символ - чоловік - жінка - діти, органи тіла - голова - серце - утроба, душі - розумна - чуттєва - вітальна, функції душі — бачення - розуміння, особистість — почування - чуття - життєва сила, плодючість. Той факт, що всі елементи повсякденного життя мали сакральний і міфологічний сенс, співвідносились з елементами Космосу і символізувались небесними знаками, свідчить про те, що в життєдіяльності людини архаїчної культури священне, сакральне набагато тісніше пов'язане із світським, буденним, ніж це властиво ближчим до нас часам. Міфи були історією Космосу, історією упорядкування Всесвіту, розповідаю про те, як влаштований світ навколишній і світ людський. Вони були водночас системою норм життя, що відобразилось у численних повір'ях і забобонах. Були вони також і елементами культу, їх відтворювали у видовищах-виставах, обрядах і

ритуалах. Дані особливості слов'янської міфології ми вивчаємо за джерелом М. Поповича «Нарис історії культури України» (С. 22-55).

Література: Основна: 2,7,9,12,17; додаткова: 2, 6, 8, 9

ТЕМА 3.

Античність як тип культури. Давньогрецька, давньоримська міфологія.

Мета заняття: розглянути особливості культурної епохи античності, епохи антропоцентричності і духу змагальності

Основні питання для обговорення: загальна характеристика культурної епохи античність, її періодизацію, філософію як особливу форму культури античності, поняття античного полісу та демократії, поняття «ідеальної держави» Платона, міфологію Стародавньої Греції та Стародавнього Риму, мистецтво античності.

Античність – фундамент і «колыска» європейської цивілізації. Епоха мислителів енциклопедичного складу розуму, Громадян античного полісу і демократії. Епоха появи логіки, категорій мислення і естетики. Термін «античний» введено італійськими діячами епохи Відродження. Залишки античної колонізації на теренах України: Феодосія, Ольвія, Херсонес. Періодизація: рання античність (VIII - IV ст. до н.е.) – розквіт грецьких полісів, виникнення Римської держави, класична античність (IV ст. до н.е. - II ст. н.е.) – час поширення цивілізації Греції і Риму «золотий вік» (від Олександра Македонського до смерті Марка Аврелія), пізня античність (к. II /III ст. - V VI ст.) – падіння Римської імперії.

Від Марка Аврелія до падіння Римської імперії (476), смерті «останнього римлянина» Боеція (524 або 526) і закриття Академії в Афінах імператором Юстиніаном (529).

Розпад Західної Римської імперії ознаменував собою початок нової епохи – середньовіччя. Філософія є наукою, світоглядом, яка виховує справжніх Державників. «Цар македонський вітає Аристотеля. Повідомляю Тобі, що у мене народився син. Проте я вдячний богам не стільки за те, що вони дарували мені сина, скільки за народження його в добу Аристотеля. Сподіваюся, що твоє наставництво зроблять його гідним наслідувати мені та правити македонянами», слова царя Філіппа II адресовані Аристотелю, який займався вихованням Олександра Македонського, був його наставником. Окрім Філіппа, Олександра, слухачами Аристотеля були також наступні царі Македонії Птолемей I Сотер, Касандр Македонський та інші державні мужі. Світоглядні засади античності (Людина античності. Якою вона була?): спартанське загартовування душі і тіла, баланс форми і змісту, внутрішнього і зовнішнього, тіла і крас, принцип «золотої середини», культ тілесності

(м'язів розуму і тіла), культ краси (Олімпійські ігри), «вище, краще, сильніше!», знання (більше не священне, сакральне – культ жерців (Єгипет, Месопотамія), а буденна необхідність, перепустка у суспільне життя, з'являється наука, логіка, логічна постановка питань, з'являється естетика – наука про прекрасне (категорії «прекрасне-потворне», «комічне-трагічне», «канон», «мімезис», «катарсис», «калакогатія»).

Приблизно з 500 по 321 р.до н.е. в афінському полісі існувала демократична форма правління. Її називають першою у світі демократичною системою. Вищим органом влади були Народні збори (еклесія), у засіданнях яких могли приймати участь усі дорослі чоловіки, які мали право Громадянства. Жінки, іноземці, раби не мали і не могли мати громадянства, відповідно не мали жодних політичних прав та свобод.

Громадяни мали право займати посади у виконавчій і судовій гілках влади. Їх або обирали, або призначали шляхом жеребкування. Поліс – це місто-держава, із своєю розгалуженою системою самоуправління. Компетенція НЗ: вибори і звільнення усіх чиновників, заслуховування звітів чиновників (усвідомлення про процедуру легітимності), затвердження бюджету. Клісфен відновив значення Народних Зборів, було та судів присяжних, а також сформулював закон про ostracism, сутність якого: «чи немає серед афінян людини настільки впливової, яка має такий авторитет, що може захопити одноосібну владу». Якщо таку Людину «небезпечну» визначали, тоді вона відлучалася за межі полісу строком на 10 років. Подекуди, це було методом боротьби з політичними оппонентами.

«Ідеальна держава» Платона (шкала типів держави в послідовності від найкращих до найгірших): Аристократія або монархія (краща з усіх можливих форма правління, справедлива влада меншості кращих за своїми здібностями громадян, які здатні справедливо керувати державою. Тимократія (менш досконала влада меншості, несправедлива влада поважних громадян, які отримали владу не стільки завдяки особистим якостям, скільки завдяки здатності прийти до влади).

Олігархія (ще менш досконала влада заможних людей, які не здатні управляти державою справедливо. Демократія – недосконала і несправедлива влада більшості водночас. Тиранія – недосконала і несправедлива влада однієї людини. Платон розумів тиранію як режим, що встановлюється проти аристократичної меншості з мовчазної згоди демократичної більшості. Три каста/прошарки «ідеальної держави»: вища каста: філософи або філософуючі царі, клас військових, які піклуються про зовнішню і внутрішню безпеку держави. Найталановитіші представники з цього класу можуть стати правлячою елітою, тобто увійти до першого класу. Філософами не народжуються, а стають, шляхом навчання, виховання, клас ремісників, забезпечують продовольством усіх інших. «Чотири властивості» «ідеальної

держави»: мудрість, мужність, розсудливість, справедливість.

Починаючи з III ст. до н.е. на римську релігію сильний вплив почала здійснювати грецька релігія.

Римляни почали ототожнювати з грецьким пантеоном богів своїх абстрактних богів. Відповідно, римляни запозичили майже увесь грецький пантеон богів. Ознаки римської міфології: формалізм, практичність, дотримання ритуалів і обрядовості, домінувала зовнішня сторона релігії. Для греків міфологія стала поєднанням зовнішньої і внутрішньої сторін релігії, важливими були і форма і зміст, греки настільки багато собі дозволяли, що вступали у стосунки і конфлікти з богами.

Олімпійський пантеон богів – верховні божества, які проживали на горі Олімп: Зевс – верховний бог давньогрецького пантеону, бог неба, грому та блискавок (Юпітер - у римлян), Гера – сестра і дружина Зевса, покровителька шлюбу та сімейного кохання (Юнона), Посейдон – бог морської стихії (Нептун), Аїд – владика царства мертвих (Плутон), Деметра – богиня плодючості і землеробства (Церера), Гестія – богиня домашнього вогнища (Веста). Потомки Зевса: Афінa – богиня мудрості і справедливості, наук та ремесл (Мінерва), Арес – бог війни і кровопролиття (Марс), Персефона – богиня весни, королева царства мертвих (Прозерпіна), Афродіта – богиня любові та краси (Венера), Гефест – бог вогню та ковальського ремесла (Вулкан), Гермес – бог торгівлі, хитрощів, швидкості (Меркурій), Аполон – бог світла та покровитель мистецтв (Фебос), Артемідa – богиня полювання (Діана), Діоніс – бог вина і розваг (Бахус).

Ми пам'ятаємо, що римляни від греків відрізняються своєю практичністю, відповідно їх погляд на красу також вирізнявся практичністю і ціledoцільністю. Мистецтво мало призначення – прославляти могутність і велич римського народу, прикрашати життя. Греки вміли милуватися мистецтвом, намагалися зрозуміти світ, віднайти його першопричини, прагнули до гармонії, краси і досконалості. У них був чітко сформульований ідеал людини, вони шукали гармонії. За часів античності з'являється наука про прекрасне – естетика (приблизно в період VII – IV ст. до н.е.).

В межах класичної античної естетики з'являються такі категорії (зверніть увагу, що уніфікованих визначень цих понять немає, визначення варіюються, оскільки розвивалися в межах філософської думки, відповідно кожен з мислителів трактував їх по своєму) як: «прекрасне» – досконалість форми і ціledoцільність, Платон визначав цю категорію через поняття гармонія (міра, пропорція, симетрія), за Аристотелем «прекрасне», це співвимірність і визначеність, тобто математика. Також, саме Аристотель ототожнював красу та благо, підкреслював єдність прекрасного і доброго, естетичного і етичного, «потворне» – антипод категорії «прекрасного», позначає відсутність досконалості, потворне присутнє у комічному жанрі,

Аристотель казав, що будь-який витвір мистецтва має прекрасну форму, а предмет мистецтва як прекрасне, так і потворне начало, «мімезіс» (наслідування), наслідування мистецтвом дійсності. Для Демокрита «мімезіс» був радше технічним, аніж естетичним терміном. «Мімезіс» як наслідування природи (Демокрит), як копія (Платон), як творче відтворення (Аристотель). «Катарсис» (піднесення, очищення), поняття в давньогрецькій естетиці, яке характеризується естетичним впливом мистецтва на людину, це очищення від афектів через страх і співстраждання до трагічної дії. У співпереживанні ми здатні вчитися співстраждати, що призводить до звеличення і очищення душі, «калокагатія» («прекрасний і хороший», «красивий і добрий») – гармонійне поєднання фізичних (зовнішніх) і моральних (внутрішніх) якостей, досконалість людської особистості. Є вихованням ідеалу людини, тобто єдністю прекрасного і морального.

Література: Основна: 7,8,9,12; додаткова: 2,6

Цікаві посилання:

- <https://antiquity.ac.uk/>
- <https://www.britannica.com/topic/history-of-Europe/Late-antiquity-the-reconfiguration-of-the-Roman-world> (етимологія із джерел Britannica)
- <https://www.cambridgescholars.com/antiquity-in-popular-literature-and-culture> Antiquity in Popular Literature and Culture
- <https://www.cambridgescholars.com/download/sample/63173>
- <https://ial.uk.com/publications/art-antiquity-and-law/> Art Antiquity and Law – quarterly journal
- М.Мамардашвили. Лекции по античной философии - <http://psylib.org.ua/books/mamar01/index.htm>
- Мишель Фуко. Речь и истина. Лекции о парресии (лекции прочитанные в 1983 г. в Калифорнийском университете в Беркли). http://www.intelros.ru/pdf/logos_02_2008/07.pdf
- Эдвард Гиббон. История упадка и разрушения Римской империи. - <https://www.litmir.me/br/?b=130444&p=1>
- А.Ф.Лосьев. История античной эстетики. - <http://psylib.ukrweb.net/books/lose001/index.htm>
- Андре Боннар. Греческая цивилизация. - <http://antique-lit.niv.ru/antique-lit/bonnar-grecheskaya-civilizaciya/index.htm>
- <https://www.bibalex.org/en/center/details/AntiquitiesMuseum> (це посилання від бібліотеки Александрія)

- Фрагменты ранних греческих философов (Часть 1). От эпических теокосмогоний до возникновения атомистики. Лебедев А.В.
https://platona.net/load/knigi_po_filosofii/istorija_antichnaja/fragment_y_ran_nikh_grecheskikh_filosofov_chast_i_ot_ehpicheskikh_teokosmogonij_do_v_ozniknovenija_atomistiki/7-1-0-204
<http://www.philosophy.ru/library/fragmenty-rannikh-grecheskikh-filosofov/>
- А.Тихолаз про Гераклита
http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/10089/Tykhola_z_Heraklit_Temnyy_z.pdf
NB! Конспект першоджерел за цими джерелами:
- М. Мамардашвілі. Лекції по античній філософії - <http://psylib.org.ua/books/mamar01/index.htm>;
- Платон Пир. - <http://psylib.org.ua/books/plato01/20pir.htm>.

ТЕМА 4.

Культура європейського Середньовіччя.

Київська Русь як соціокультурна система.

Мета заняття: розглянути культуру європейського Середньовіччя. Вивчити початки державності Київської Русі та вплив християнства на культурний розвиток.

Основні питання для обговорення: періодизація Середньовіччя. Середньовіччя, це «темні віки» чи епоха парадоксів? Світоглядні засади Середньовіччя. Якою є Людина Середньовіччя. Основні постулати Середньовічної філософії. Становлення університетської освіти і науки в епоху Середньовіччя. Мистецтво Середньовіччя. Феномен і загадка інквізицій.

Щодо періодизації Середньовіччя: раннє: V – X ст., класичне XI – XIII ст., пізнє XIV – XVI ст. Початок Середньовіччя розпочинається з занепаду Римської імперії (усі пам'ятаємо цю красиву дату, 476 р.) або з появою ісламу у VII ст. – дискусій щодо початку Середньовіччя немає, вони розпочинаються щодо дати на яку припадає завершення Середньовіччя, а це або падіння Константинополя (1453), або винайдення книгодрукування (сер.XV ст.), відкриття Америки (1492), початок Реформації (1517 р.). Щодо періодизації є декілька версій. Є версія Жака Ле Гофа (див. посилання вище), який обґрунтовує ідею про «довге/тривале Середньовіччя»: раннє С.: з IV по IX ст. (яке включає в себе пізню античність і становлення феодальної

системи), класичне С.: з X по XIV ст. (час великого підйому), пізнє С.: XIV – XVI ст. (епоха абсолютної монархії). «Довге Середньовіччя», мовою Жака Ле Гофа, є епохою панування християнства, яке водночас є і релігією, і ідеологією, яка перебуває в складних стосунках з феодальним світом.

Середньовіччя – період, який розпочався з руйнування античної системи суспільної гігієни (терми) і завершився створенням сучасної лікарні, це епоха появи госпіталів, які спочатку стали місцем прихистку, а потім, місцем ізоляції, але, аж ніяк не місцем для лікування. З точки зору культури Середньовіччя це період між зникненням античних шкіл і введенням всезагальної шкільної освіти, час поступового освоєння грамоти, період віри в дива, епоха діалогу між культурою вченою та культурою народною.

Акцентуємо увагу на тих сильних аргументах, які дають підставу Жаку Ле Гофу говорити на користь версії про «довге Середньовіччя». Це такі два факти як: поширення чуми (« усе частіше зламним моментом європейської історії вчені називають епідемію бубонної чуми, 1347-1348 рр., після цього лиха історія починає ділитися на час «до чуми» і «після», час розквіту і час криз, час впевненості і час сумнівів. Епідемія чуми є «часом великої протяжності», ігноруючи Ренесанс, чума впливає на демографічну, біологічну і психологічну історію Заходу, аж до 1720 р., коли у Марселі був зафіксований її останній спалах. Збереження жорстких покарань у пенітенціарній системі яке було відлунням інквізиції (у Франції, яка є країною «взірцевого» Середньовіччя , судові катування були скасовані офіційно лише у 1801 році, коли Наполеон I ввів перший у країні Кримінальний кодекс. До цього часу у французів не існувало кодифікованого кримінального права і катування, не зважаючи на протести провідних правознавців і освічених людей продовжували застосовуватись аж до поч. XIX ст. Ці два промовистих факти свідчать на користь того, що ми маємо уважно вивчати культурні контексти, бо вони є ключем розуміння усіх суспільних процесів. А.Гуревич, першоджерела якого також є обов'язковими до прочитання говорячи про Середньовіччя пригадує про лицарські замки і громади готичних соборів, хрестові походи, вогні інквізиції і феодальні турніри, які на перший погляд вичерпують тему Середньовіччя і є хрестоматійним образом епохи. Насправді, вони є лише зовнішніми ознаками, декораціями на фоні яких діють люди. Якщо намагатись відновити духовний образ людини середньовіччя, розумовий, культурний фонд, яким вони жили, то з'ясується, що цей період історії перебуває у полоні густої тіні, античності, з однієї сторони, Відродження, з іншої. Скільки спотворених уявлень і передсудів пов'язано з цією епохою, поняття «середньовіччя» (*medium aevum*), яке позначає період, що віддаляє греко-римську давність від нового часу, позначало «перерву» в культурній історії Європи. Ми маємо виходити за рамки цих передсудів.

Світоглядні засади Середньовіччя: зародилися європейські нації і сформувалися сучасні держави (але це не лише «дитинство» європейських народів), найбільш популярний жанр літературних творів – життя святих, самий типовий приклад архітектури – собор, живопису – ікона, у скульптурі – персони із Священного писання, середньовічні митці цікавляться більше потойбічним, а не реальним світом, не відтворюють пейзажі, індивідуалізації вони віддають перевагу типізації, їх цікавить абсолютне добро і абсолютне зло, філософія є «служницею богослов'я», для середньовічного філософа така її функція є єдиним виправданням її існування, це не було принизливою функцією, навпаки, наближує філософію до божественної істини. Регулятивний принцип середньовічного світу – бог, як удосконалення вищого блага і досконалості, увесь світ і усі його частини отримують моральне забарвлення. Епоха Середньовіччя – епоха енциклопедій, «сумм», «зерцал». Найважливішою є «краса душевна» яка є моральною чеснотою, тілесна краса, без морального підґрунття вважалася породженням диявола. В епоху Середньовіччя формується поняття особи, за часів античності у греків і римлян слово, *persona* позначала театральну маску або маску релігійного ритуалу. У VI ст. Боецій дав визначення особи: «раціональна неподільна сутність» (*rationalis naturae individua substantia*). Найпоширеніша за часів Середньовіччя етимологія слова *persona* - “*per se una*”. Людина створена за образом і подобою божою. Умовою соціалізації людини за часів середньовіччя було долучення до числа християн, сакраментальне значення надавалося акту хрещення, Данте розміщує душі нехрещених новонароджених в передпокої пекла. Заперечення античної культурної традиції, гедонізму, цінність аскетичного образу життя. Чому, це є епохою парадоксів? З однієї сторони, середньовіччя, дає нам університетську систему освіти з розширеною автономією ВНЗ, усю християнську догматику (Отці Церкви), латинську мову (яка є мовою науки), поняття особи і формування європейських націй. З іншої сторони, заперечення двоїстої природи людини (з душі і тіла), невігластво широких верств населення, які не знали літературної форми латини і не могли читати Святе Письмо самостійно, це чума і інквізиції. Середньовічна філософія: Апологетика (I-ІІ ст. н.е) [від грец. ἀπολογία - захист, виправдання, заступництво], це захист християнства від звинувачень і критики зі сторони опонентів; це розділ богослов'я, який покликаний спростовувати релігійні і світоглядні погляди, які спростовують і ставлять під сумнів християнство. Представники: Іустин Філософ, Климент Александрійський, Ориген, Тертуліан. Патристика (II-VIII ст. н.е.) (від грец. *pater*, лат. *pater* – отець), термін, що позначає сукупність теологічних, філософських доктрин християнських мислителів, яких називають Отцями Церкви. Над систематизацією церковної доктрини працювали: Василій Великий, Афанасій Великий, Григорій Назіан, Григорій

Богослов, Блаженний Августин, Іоан Дамаскін. Спираються на Платона. Схоластика (VIII-XVст.) (від лат. *scholastica* від грец. *σχολαστικός* – шкільний) – середньовічна християнська філософія, головною метою якої є теоретичне обґрунтування релігійних догматів. Сприяла розвитку формально-логічного аналізу, здійснила вплив на зміст і методи усієї середньовічної системи освіти. Представники: Ансельм Кентерберійський, Петр Абеляр, Фома Аквінський, Альберт Великий, Дунс Скот, Вільям Оккам. Спираються на Аристотеля. Містика (XV-XVI ст.) (від грец. *mystika* – таємничі обряди, таїнство) містично-інтуїтивний досвід єднання з божеством, прагнення пізнати надчуттєве, трансцендентне. Представники: Майстер Екгарт, Бонавентура. Еволюцію поглядів середньовічної думки можна прослідкувати у наступних тезах: Теза Блаженного Августина: вірую, задля того аби розуміти (догмат віри є фундаментом для раціональних висновків). Теза Петра Абеляра: розумію, задля того аби вірити (істини віри мають отримувати раціональне обґрунтування і філософське тлумачення). Теза Тертуліана: вірую, бо безглуздо (розходження розуму і віри, розрив філософії і теології).

Починаючи з XI ст. в Європі зароджуються вищі школи, з чого часу розпочинається відлік появи перших університетів. Традиційно першим з яких є Болонський університет (*Università di Bologna*), м.Болонья (провінція Болонья) - найстаріший університет Європи, заснований ще у 1088 році. Спочатку університет функціонував як юридичний навчальний заклад (є красива легенда про те, що на місці, де заснований університет знайшли кодекси Юстиніана і туди почалося паломництво adeptів юридичної вченості), а у XIV столітті на його базі були створені також медичний, теологічний факультет та факультет філософії. На сьогодні в університеті студенти мають можливість навчатися на 33 факультетах (є другим за масштабом університетом Італії). Серед відомих випускників були: Данте Аліґ'єрі, Франческо Петрарка, Миколай Коперник, Луїджі Гальвані (засновник електрофізіології), Піко Мірандола і Леон Баттіста Альберті, які вивчали канонічне право. Історія цього університету пов'язана з іменем видатного українця – Юрія Дрогобича/Котермака, якого 1481 р. обрали ректором даного університету. Особливості Болонського університету: був не корпорацією професорів, а корпорацією студентів, звідси розвинене студентське самоуправління, мобільність та широка автономія. На момент заснування був центром вивчення виключно права, сильні традиції опанування правової науки збереглися до сьогодні.

Є ще версія про те, що «самим раннім університетом середньовічної Європи» був Салернський (Салерно, Італія). Він розвивався на основі найдавнішої Салернської медичної школи, перша згадка про яку відноситься до 197 р. до н. е. В період існування Римської імперії невелике містечко

Салерно в глибині Пестанского затоки в Кампанії був своєрідні курортом. У IX ст. він був столицею лангобардського королівства, а з XI ст. став резиденцією норманнського герцога Робера Гюїскара. Тут діяла «Гіппократова громада» (*civitas Hippocratica*), яка зберігала і розвивала найкраще з античного медичного спадщини. Саме тут у 820 р. був заснований госпіталь – перша лікарня в Західній Європі, що фінансувалася за рахунок коштів міста. Історія більшості найдавніших університетів веде свій початок від спеціалізованих шкіл, що з'явилися у XII ст. в Італії. Однією з перших шкіл такого типу була медична школа в Салерно, що була тісно пов'язана з монастирем у Монте-Кассіно. Фактичним засновником вищої медичної школи у Салерно став Константин Африканій (близько 1027-1087), який здійснив переклади на латину численних давньогрецьких, візантійських та арабських текстів з медицини (зокрема, трактати Гіппократа і Галена). В Салерно зародилося і набуло розвитку професійне навчання лікарів, засноване на греко-арабській медицині. Школа уславилася такими видатними вченими як Ніколай Салернський, автор трактату із фармакопеї та Роджер Фурадді, якому належить ґрунтовна праця із хірургії. Салернська медична школа в якості одного з найбільших центрів освіти була відома аж до 1812 р. Однак статус університету є сумнівним фактом.

Принцип «мистецтво - Біблія для неписьменних» був домінуючим протягом усього середньовіччя. Єдиним замовником мистецьких творів є церква (якій належить уся влада і гроші), відповідно, саме церква починає встановлювати чіткі канони щодо змісту і форми мистецьких творів. Розвиток мистецтва іконопису, в живописі і скульптурі – домінування біблійних сюжетів, розвиток духовної музики (хорал, меса, реквієм). Алегоризм, символізм і спіритуалізм визначають розвиток середньовічного мистецтва. В середньовічному мистецтві формуються романський і готичний художній стилі.

Романський стиль (від лат. *romanus* – римський) – художній стиль, що панував у Європі (переважно західній) в X – XII ст. (у деяких місцях – і в XIII ст.), один із найважливіших етапів розвитку середньовічного європейського мистецтва. Термін «романський стиль» увів на поч. XIX ст. Арсіс де Комон, який встановив зв'язок архітектури XI – XII ст. із давньоримською. Виник в добу феодальних воєн, характеризується грубістю форм, відсутністю декору на стінах, масивністю і зовнішньою суворістю, основне призначення споруд – оборонні, захисні функції. У цьому стилі будувалися храми-фортеці, монастирі –фортеці, замки –фортеці.

Романський стиль в Україні представлений у Львові, де співіснує з готикою, бароко, класицизмом, ренесансом. Представлений такими архітектурними пам'ятками: Храм Святих Ольги і Єлизавети (пл. Кропивницького, 1, збудований К. Тальовським, 1903-1911р.); Костел Св.

Івана Хрестителя (пл. Старий Ринок, 1260 р. збудований князем галицько-волинським Левом I Даниловичем для дружини Констанції, у 1886 р. церкву перебудував архітектор Юліан Захаревич за участю архітектора Тадеуша Мюнніха); Церква Св. Миколая (вул. Богдана Хмельницького, 28, збудована між 1264 і 1340 р.); Церква Св. Параскеви П'ятниці (вул. Богдана Хмельницького, 77), храм оборонного типу у Львові, біля підніжжя Замкової гори, за даними археологічних обстежень 1978 р., первинна споруда була зведена в період від кінця XIII до першої половини XIV ст. Просторова структура характерна для будівель романського стилю. Отже, романський стиль склався в епоху феодальної роздробленості і відповідав образу життя західноєвропейського суспільства того часу. Його поява була пов'язана з монументальним будівництвом, що почалося в Західній Європі в пору розквіту освіти і розквіту феодальних держав. Найбільшого поширення романський стиль набув у Франції та Німеччині. Незважаючи на певні національні відмінності, цей стиль став дійсно загальноєвропейським. Функціональне призначення романської архітектури оборона. Девіз романського стилю: «Мій дім - моя фортеця» повністю визначав архітектурні особливості як світських, так і культових споруд. Основними типами будівель романського стилю були лицарський замок, монастирський ансамбль і храм. Основним будівельним матеріалом романського зодчества був камінь.

Храми (культові споруди), що виконані в цьому стилі, суворі та прості, позбавлені прикрас, мали форму латинського хреста. Культові споруди повинні були вселити віруючій людині думку про її безсилля перед Богом. У них нічого не мало відволікати від старанної молитви. Готичний стиль в архітектурі виник в XII столітті в північній Франції і протягом наступного століття поступово розповсюдився територією Німеччини, Австрії, Чехії, Англії та Іспанії. В північну Італію, якою на той час володіла Священна Римська імперія, готика потрапила трохи пізніше, і витончені італійці сприймали цей стиль як «варварський» (звідси і назва). В готичній архітектурі виділяють три етапи розвитку: ранній, зрілий (висока готика) і пізній (палюча готика). В основному готичний стиль проявився в архітектурі соборів, церков та монастирів. Він розвивався на основі романської, а точніше кажучи – бургундської архітектури. На відміну від романського стилю, з його круглими арками, масивними стінами і маленькими вікнами, для готики характерні арки з загостреним верхом, вузькі і високі вежі і колони, пишно прикрашений фасад з різьбленими деталями і кольорові вітражі. Всі елементи готичного стилю підкреслюють вертикаль, ніби показуючи нам, що храм тягнеться до неба.

Найяскравіші приклади готичної архітектури: Собор Паризької Богоматері, Міланський кафедральний собор Різдва Діви Марії, Кельнський

собор, Празький кафедральний собор Святого Віта, Собор Реймської Богоматері, Франкфуртський собор Святого Варфоломія, Севільський кафедральний собор, Шартрський кафедральний собор, Ульмський собор, Глостерський собор.

Історія появи вітража в тому сенсі, який ми надаємо цьому слову сьогодні, пов'язана, перш за все, з поширенням християнства. Вважається, що вперше повноцінні вітражні вікна були створені у Візантії при будівництві храму св. Софії Константинопольської в VI столітті. За свідченням сучасників, вітражне мистецтво тієї епохи обмежувалося використанням шматочків скла різної форми і діаметра, вмуровані в прорізи на дошці, якою забудовувався віконний отвір. У Європі того часу, яка ще не знала скла, використовувалися тонкі пластини каменю - алебастру, або селеніту. Однак саме в європейському храмовому зодчестві в XI столітті раннє мистецтво вітражу досягло небувалих досі висот. Початком наступного століття датується й перший трактат із вітражного мистецтва. Описана в 1100 році німецьким монахом Феофілом технологія створення вітражів до цих пір застосовується в вітражному мистецтві як класична. Класичний вітраж формувався із сотень шматочків кольорового скла, з'єднаних між собою Н - подібними свинцевими палітурками, які потім запаювали на стиках. Спосіб отримання скла різних кольорів за допомогою додавання в розплавлену скляну масу барвистих пігментів прийшов до Європи зі Сходу. Для опрацювання дрібних деталей наприклад, осіб при створенні фігуративних композицій використовували особливий глазуруючий склад на основі скляного порошку - гризайль. Розписана гризайллю вітражна пластина піддавалася випаленню, в результаті якого глазур міцно вплавлялася в скло.

Розвиток вітражного мистецтва в храмовому зодчестві раннього середньовіччя невіддільний від загальної концепції християнського богослужіння, від сенсу літургійного дійства. Храм - це місце, де земне і небесне зливаються в нерозривній метафізичній єдності. Вітражі, що наповнюють його таємничим мерехтінням, що кидають всюди кольорові відблиски - символізують сяйво горішнього світу, божественне світло. В сутінках романських базилік світіння вітражних панно мало викликати почуття чогось трансцендентного, космічного, вкидати побожних парафіян в священний трепет. Одним з найбільш древніх зразків вітражного мистецтва раннього середньовіччя є голова Христа з Ельзасу. Значні пам'ятники історії вітражного мистецтва тієї епохи - французькі собори в Шартре і Пуатьє. В кінці XII століття на зміну романському - візантійському стилю в Європу приходить свій власний, готичний стиль, початок якому було покладено абатом Сугерієм, що керував у 1144 році зведенням апсиди королівської церкви абатства Сен-Дені. Нові архітектурні принципи готичного храмового зодчества дозволили максимально розширити простір, зайнятий вікнами, а,

отже, вітражами. Готичне мистецтво вітражу середніх віків у порівнянні з романським стає більш монументальним. Удосконалюються технології виробництва, з'являються раніше невідомі архітектурні елементи, що успішно декорувалися вітражами - наприклад, круглі готичні вікна-розетки. Мистецтво вітража середніх століть яскраво розквітає у Франції, Англії та інших країнах. Поряд з традиційними іконописними темами і сценами Священної історії, готичне вітражне мистецтво звертається до сюжетів історії світської: діянь королів, тощо. Значними пам'ятниками мистецтва вітража середніх століть є Нотр-Дамм в Парижі і Кентерберрі, собори в Бурже, Шартре, Сансе, Ам'єні, і пр. Світська історія вітражного мистецтва цього періоду ознаменована появою французького променистого стилю - орнаментального розпису гризайль по білому склу.

Інквізиція (від. лат. *inguisitio* – розслідування, слідчий процес, допит) – XIII – XIX ст. у практиці католицької церкви система судового переслідування проти віри, в першу чергу, єресі (у деяких з надісланих Вами презентацій вона щедро представлена:)) і відьмацтва, є особливою процедурою кримінального судочинства. Передумовою появи інквізиції стало активне поширення маніхейських єресей у Зх.Європі в X – XII ст. В основі інквізиції покладений судовий інквізиційний процес сприйнятий канонічним правом на межі XII – XIII ст. Зародження інквізиції почалося ще в перші роки християнства, коли в обов'язки єпископів входив пошук і покарання відступників від догм церкви. З визнанням християнства державною релігією Римської імперії до церковних покарань (найвищим з яких було відлучення від церкви) стали додаватись і цивільні, а з XI століття, коли церковні ієрархи досягли значної могутності, проти єретиків стали застосовуватись і насильницькі заходи, включаючи конфіскацію майна і спалення на вогнищі. До початку XII століття в ряді країн Західної Європи, особливо на півдні Франції, півночі Італії і деяких землях Німеччини набули поширення духовні чернечі громади, які, визнаючи Євангеліє, заперечували легітимність ієрархів Римської церкви і ряд її догматів і таїнств, церковного землеволодіння і десятини, закликали повернутися до християнства апостольських часів. До початку XIII століття ці громади перетворилися в церковні інституції, найбільшими з яких були церкви катарів (або альбігойців), які на півдні Франції та півночі Італії утворили по 5 єпископств і користувались підтримкою світської влади. В 1179 році Третій Латеранський собор засудив катарську єресь, через 5 років вона була кваліфікована як державний злочин, а в 1209 році пап Іннокентій III закликав до хрестового походу проти катарів, війна проти яких була дуже жорстокою і супроводжувалася масовою різаниною мирного населення і спаленням сотень єретиків на вогнищах. Для їх виявлення і покарання папа римський Іннокентій III в 1215 році запровадив спеціальний церковний суд, який мав

допомагати світським властям у справах розслідування єресей. Після повного придушення катарів у 1229 році папою Григорієм IX на Тулузькому соборі було затверджено утворення Єпископської інквізиції, яка згодом була перетворена на Папську, а керування інквізицією на різних рівнях здійснювалось монахами домініканцями та францисканцями. З 1252 папа Інокентій IV дозволив застосовувати тортури, хоча найжорстокіші з них застосовували світські суди, котрим передавались єретики, які не відмовлялись від своїх переконань. Іспанська інквізиція остаточно припинила свою діяльність лише 15 липня 1834 року, а останнє аутодафе було проведене у Валенсії вісім років перед тим. Трохи раніше інквізиція була ліквідована в Португалії, Франції і революціями в Латинській Америці. У німецькомовних країнах вона не знайшла особливого поширення і фактично припинила свою діяльність ще в часи Реформації, натомість тут, як і в інших протестантських державах, набуло поширення полювання на відьом і чаклунів.

Отже, інквізиція є каральним органом католицької церкви, гонінням на нехристиян і єретиків за часів Середньовіччя. Основні етапи інквізиції: переслідування єретиків до XIII ст., домініканська інквізиція після Тулузького собору 1229 року, іспанська інквізиція з 1480 року.

Головою інквізиції в Іспанії був духовник Ізабелли, домініканець Томас де Торквемада. За деякими свідченнями, за період з 1481 -1498 р. іспанською інквізицією були спалені на вогнищі близько 10 тис. осіб, 6,5 тис. були спалені після такого виду катувань як придушення, у більше ніж 100 тис. осіб було конфісковане майно, вони були піддані церковним покаранням та каторзі. Іспанська інквізиція поширилася на такі країни як Португалія, Франція, Нідерланди. Інквізиція була методом боротьби з інакомисленням, приводом до конфіскації майна і знищення життя. Навіть, в тих країнах, де, як в Іспанії і Португалії, інквізиція безпосередньо залежала від королівської влади, її злочинні дії були б неможливими без схвалення папського престолу. Якщо б ці інтереси не співпадали з інтересами і політичною організацією папства, якщо б вони їм суперечили, то «святий» престол обов'язково висловив би вголос свій протест. Однак, з такими протестами Папи Римські ніколи не виступали... Більше того, публічно і приховано Рим завжди схвалював діяльність іспанської і португальської інквізиції і ніколи не вдавався до будь-яких дій в ім'я захисту їх жертв. Інквізитори були наділені необмеженими правами. Ніхто, окрім папи, не міг відлучити їх від церкви за злочини вчинені у «професійній діяльності», і, навіть, папський легат не міг відсторонити їх від посади без дозволу папського престолу. В 1245 р. Інокентій IV надав інквізиторам право пробачати один одному усі гріхи пов'язані з «професійною діяльністю». Згідно, з канонічним

правом, усім, хто перешкоджав діяльності інквізитора загрожувало відлучення від церкви. В XIV ст. на допомогу інквізиторам почали призначати експертів-юристів (кваліфікаторів), як правило, теж церковників, які формулювали звинувачення і вироки таким чином, аби вони не суперечили цивільному кодексу, а також долучали нотаріуса і понятих. Це надавало процесу видимість, ілюзію законності і незаангажованості. Також у апараті інквізиції були прокурор, лікар і палач. Ціль Інквізиції така: „Очистити народ і здобути єдності віри”. До речі, протягом століть іспанцям забороняли читати Біблію рідною мовою (це не було лише в Німеччині, про реформацію і Мартіна Лютера Ви знаєте). Навіть, мати вдома Біблію рідною мовою, на думку інквізиторів, було ересю. У 1557 р., Інквізиція офіційно заборонила зберігати Біблії написані на рідною іспанською мовою, внаслідок чого було спалено дуже багато Біблій. Аж у 1791 р., було видано першу католицьку Біблію іспанською мовою, заснованою на Латинському вулгаті. Перший церковний переклад іспанською мовою з оригінальних мов, Накар-Колунга, був виданий аж у 1944 р.

Період з IX по XIII ст. в історії нашого краю виділяється як період Київської Русі. Київське князівство стає центром великого державного об'єднання. На початку згаданого періоду воно очолює низку традиційних військових походів східних слов'ян на Візантію, як правило, успішних. Але стабілізації міжнародного статусу Київської держави сприяє не так війна, як мир, — не стільки військова поразка Константинополя чи розміри військової здобичі, скільки мирні договори, що їх укладають київські князі з імператорами. Підписавши мир з Візантією, київські князі вступали в систему правових відносин з тим світом, який за традицією називався «Римський світ». У IX — XIII ст. формуються головні політичні та культурні структури, що визначали майбутню історію Європи. На цей час спадкоємцями старої середземноморської культури стають на півночі християнський світ, на півдні — світ ісламу. Обидва світи знаходились у гострому релігійному і культурному протистоянні. Проте не воно тоді осмислювалось як протистояння Сходу і Заходу. «З розвитком міст, особливо з поширенням християнства східного обряду на всій величезній і різноманітній з етнокультурного погляду території, що визнавала політичну зверхність Києва, панувала однотипна міська, в тому числі книжна, культура, діяли приблизно однакові юридичні норми, в ролі засобу високого культурного спілкування вживалася одна літературна мова. Це дає підстави говорити, що слов'янство Східної Європи жило в єдиному культурному просторі. Можливий найпростіший, здавалось би, вихід: проголосити східну Слов'янщину монолітною давньоруською зоною, «колискою трьох братніх народів і трьох братніх культур»». Справді, культура Київської Русі стала колискою трьох культур — української, російської, білоруської. Але це

стосується тільки книжної культури. Більше того, книжна східнохристиянська культура церковнослов'янською мовою була спільною також для болгар, східних романців, сербів. В культурній ситуації Київської Русі мовою літератури, культу, права була спеціальна «висока», книжна мова, сформована на тій слов'янській основі, яка була знайома великим просвітителям Кирилу і Мефодію.

В побуті розмовляли етнічними діалектами, які впливали на мовні стилі літературних пам'яток залежно від місця їх створення і соціально-культурної функції. Але сама ідея нормованості мови ніколи не пов'язувалася з етнічним діалектом. Нормована, культурна мова — це тільки мова книжна і сакральна. Розмовляти в побуті книжною мовою, перекладати з книжної на побутову тощо не можна — ці два типи мов живуть у різних площинах. Така ситуація існувала в Україні, за Успенським, десь до XVI ст. Йдеться, таким чином, не тільки про мовну, а й про культурну загалом самосвідомість. Цілісність соціального і культурного комплексу, який ми зовемо «Київська Русь», трималась на взаємодії різних правових, економічних і культурних світів.

Храм мислився як символ гармонійної організації хаосу буття силою Божого слова. Храм, як у площині «схід — захід», так і у вертикалі, підпорядкований ідеї тричастинного членування світу. Він успадковує ідею як світового дерева з його тричастинною організацією, так і ідеї жертвовного стовпа, адже головне культове дійство християнства полягає в спокутній жертві таїнства євхаристії. Перші кам'яні собори були на Русі великою рідкістю і будувалися строго за візантійськими зразками. Такими є споруджений Володимиром Святославичем собор Богородиці - «десятинна» церква, Софійський собор у Києві, збудований в часи Ярослава Мудрого (будівництво почалося 1037 р., закінчилося через 5 - 7 років). Спорудження Софійського собору в Києві відкрило низку подібних будівельних актів: 1045 - 1050 р. споруджується свята Софія в Новгороді, десь приблизно в той самий час - свята Софія в Полоцьку. Пізніше соборів цього імені на Русі не будували. Символіка храмів Софії не софійно-антична, а суто християнська: біблійний вислів про те, що Премудрість сотворила собі Дім о семи стовпах, тлумачився в такий спосіб, що Премудрість - то Христос, Дім Христової Премудрості - то Богоматір. Храм святої Софії в Києві присвячений не святій на ім'я Софія, матері Віри, Надії і Любові, а Софії - Премудрості Христовій і тим самим - Матері Божій. На жаль, іконопис — найвразливіша сфера сакрального мистецтва: час був неблаганний до невеликих, виконаних на дереві творів. На території України залишилися незмінними мозаїки та фрески храмів Софії, Михайлівського, Кирилівського соборів, великі фрагменти у Спасі-на-Берестові, окремі

фрагменти в інших храмах. Ми знаємо, що центром і монументального живопису, і власне іконопису, принаймні перший час, був Київ, знаємо, що звідси йшла культура сакрального малярства по всій Русі, але лише кілька ікон, збережених переважно в Північній та Північно-Східній Русі, створюють нам уявлення про київську школу різних її періодів.

Техніка живопису повністю засвоєна у Візантії, але при цьому дуже швидко і прямо на місці. Під час будівництва Софії Київської у дворі було організовано виробництво різнобарвної смальти - особливої смоли, призначеної для виготовлення мозаїк. І укладання мозаїк, і малювання фресок у Софії йшло під керівництвом грецьких майстрів. Але вже при спорудженні Софії Новгородської майстри-слов'яни були керівниками художніх робіт; немає сумніву, що вчилися вони на київському будівництві. Відомо, що одним із перших художників-іконописців був Аліпій із Печерського монастиря. Йому гіпотетично приписують ікону «Богоматір Втілення» - образ Богородиці в позі Оранти зі Спасом Емануїлом у медальйоні на її грудях. З опорою на роботу М.Поповича «Нарис історії культури України» (С. 104-119).

Література: Основна: 7,8,9,12,17; додаткова: 7,8

Цікаві посилання:

1. Традиційно розпочинаємо із енциклопедичних визначень, перегляньте статтю, за цим посиланням:
<https://www.britannica.com/event/Middle-Ages>
2. Для нас важливо з'ясувати чи коректно вживати поняття «темні віки» відносно усієї епохи середньовіччя, тому:
<https://www.britannica.com/event/Middle-Ages>
3. Перегляньте відео, від Khan Academy:
<https://www.khanacademy.org/humanities/world-history/medieval-times/european-middle-ages-and-serfdom/v/overview-of-the-middle-ages>
4. <https://www.khanacademy.org/humanities/ap-art-history/early-europe-and-colonial-americas/medieval-europe-islamic-world/a/introduction-to-the-middle-ages>
5. Medieval Art History Overview from Phil Hansen:
<https://www.youtube.com/watch?v=v4zQnNLRW3w>
6. Art I: Medieval 500-1400, with Rick Steves:
<https://www.youtube.com/watch?v=wHU5EPeZLkA>
7. Матеріал по інквізиції. - <https://secrethistory.su/296-sistema-inkvizicii.html>

NB! Обов'язковими для прочитання і конспектування є наступні джерела:

1. Гуревич А. Средневековье как тип культуры. - <http://svr-lit.ru/svr-lit/articles/gurevich-srednevekovye-kak-tip-kultury.htm>
2. Гуревич А. Категории средневековой культуры. - <http://svr-lit.ru/svr-lit/gurevich/index.htm>
3. Гуревич А.Я. Средневековый мир: культура безмолствующего большинства. - [https://www.kph.npu.edu.ua/!e-book/tpft/data/WOLG%20%23%201/921.%20%C3%F3%F0%E5%E2%E8%F7%20%C0.%DF.%20%D1%F0%E5%E4%ED%E5%E2%E5%EA%E%E2%FB%E9%20%EC%E8%F0%20\(%EA%F3%EB%FC%F2%F3%F0%E0%20%E1%E5%E7%EC%EE%EB%E2%F1%F2%E2%F3%FE%F9%E5%E3%EE%20%E1%EE%EB%FC%F8%E8%ED%F1%F2%E2%E0\)/921.%20%C3%F3%F0%E5%E2%E8%F7%20%C0.%DF.%20%D1%F0%E5%E4%ED%E5%E2%E5%EA%EE%E2%FB%E9%20%EC%E8%F0%20\(%EA%F3%EB%FC%F2%F3%F0%E0%20%E1%E5%E7%EC%EE%EB%E2%F1%F2%E2%F3%FE%F9%E5%E3%EE%20%E1%EE%EB%FC%F8%E8%ED%F1%F2%E2%E0\).pdf](https://www.kph.npu.edu.ua/!e-book/tpft/data/WOLG%20%23%201/921.%20%C3%F3%F0%E5%E2%E8%F7%20%C0.%DF.%20%D1%F0%E5%E4%ED%E5%E2%E5%EA%E%E2%FB%E9%20%EC%E8%F0%20(%EA%F3%EB%FC%F2%F3%F0%E0%20%E1%E5%E7%EC%EE%EB%E2%F1%F2%E2%F3%FE%F9%E5%E3%EE%20%E1%EE%EB%FC%F8%E8%ED%F1%F2%E2%E0)/921.%20%C3%F3%F0%E5%E2%E8%F7%20%C0.%DF.%20%D1%F0%E5%E4%ED%E5%E2%E5%EA%EE%E2%FB%E9%20%EC%E8%F0%20(%EA%F3%EB%FC%F2%F3%F0%E0%20%E1%E5%E7%EC%EE%EB%E2%F1%F2%E2%F3%FE%F9%E5%E3%EE%20%E1%EE%EB%FC%F8%E8%ED%F1%F2%E2%E0).pdf)
4. Жак Ле Гофф. В поддержку долгого Средневековья. - http://ec-dejavu.ru/p/Publ_Goff_Middle.html
5. Жак Ле Гофф. Средневековый мир воображаемого. - http://yanko.lib.ru/books/cultur/goff-sred_mir_voob-l.pdf
6. Умберто Эко (усі книги цього Автора) Искусство и красота в средневековой эстетике. - http://yanko.lib.ru/books/cultur/eco-issk_sred_estetiki-8l.pdf

ТЕМА 5.

Культура європейського Відродження.

Феномен бароко і роль І.Г.Пінзеля в українській культурі

Мета заняття: розглянути культуру європейського бароко, характерні риси барокової культури.

Основні питання для обговорення: періодизація та загальна характеристика епохи Відродження, світоглядні засади епохи Відродження, мистецтво Відродження.

Коли і з чого розпочинається епоха Відродження? Серед числа багатоманітних версій. Існує припущення, яке поділяють найбільш авторитетні італійські історики мистецтва. Відправною точкою відліку розвитку нового стилю у Флоренції вважається подія, яка відбулася у житті міста у 1401 році. У 1401 році відбувся конкурс на виконання рельєфів із бронзи для східних воріт

Баптисерію Сан-Джованні, найдавнішого міського храму. Конкурс завершився програшем Ф. Брунеллескі і тріумфом Лоренцо Гіберті.

Саме, з такої символічної події, як вище зазначений конкурс 1401 року розпочинається епоха Відродження, самий значущий період в історії західноєвропейського мистецтва. Епоха Творців, епоха розквіту категорії «прекрасного». Принагідно, можемо зазначити, що хоча Ф. Брунеллескі і не став переможцем цього конкурсу, але в його «Жертвоприношенні Ісааку» можна побачити паростки його майбутнього тріумфу. Чому Відродження розпочинається саме у Флоренції? На початку 15 ст. Флоренція була містом трендів, найзаможнішим містом з найбільшою щільністю населення. У цьому центрі суспільного життя, культури і торгівлі були головні умови для розвитку: постійний рух (у Флоренції циркулювали люди, ідеї, товари і концентрувалися гроші і творча енергія. Економічний розквіт (Флоренція – найзаможніше європейське місто, мешканцями якого були банкіри, міщани які мали статки. А по життю їх вела пристрасть до колекціонування творів мистецтва, як для особистого, так і суспільного) блага (що стало передумовою появи бароко – стилю, який поглинав величезні статки і для набуття свого розквіту потребував інвестицій). Передовий політичний лад (Флоренція була республікою. Феодали не приймали участі в її управлінні. Виборна система дозволяла і сприяла постійному оновленню міської ради, яка здійснювала управління Флоренцією). Патріотизм (Флоренцію початку 15 ст. відрізняє саме патріотизм.

Адже, в 1406 р. перемогою завершилася війна з Пізой, яка була політичним і торгівельним суперником республіки. Флоренція була сильна духом, а її мешканці мріяли прославляти велич рідного міста). В такій Флоренції митці, скульптори і архітектори при підтримці банкірів, гільдій купців і ремісників починають розвивати нове мистецтво, яке пізніше назвуть Відродженням. Саме тут, аристократична культура старого світу поступиться місцем новому часу гуманізму, пізнання і захоплення античністю. Дуже скоро вітер таких змін пошириться усією Італією, а згодом і Європою. Що таке Відродження? Відродження (Ренесанс) – це період в культурному розвитку європейських країн, який прийшов на зміну Середньовіччю. Це розквіт мистецтва, час географічних і наукових відкриттів. Термін «Відродження» пов'язаний зі спалахом інтересу до ідеалів античності. Він зустрічається вже у сучасників епохи, зокрема у Джорджо Вазарі в його монументальній роботі «Життєпис знаменних митців, зодчих». У сучасному значенні термін «Відродження» закріпився в XIX ст. Значення епохи Відродження важко переоцінити: це не лише художній стиль, він не обмежився лише зверненням до античності. Відродження це гігантський крок вперед усієї європейської цивілізації і пов'язані з цим якісні зміни. Змінилося не лише мистецтво, але і сама людина.

Звільнившись від середньовічних уявлень, людина по-новому почала дивитися на оточуючий світ і на саму себе. Змінилося її відношення до Бога, її прагнення і сам стиль мислення. Ідеться про світський характер мислення і життя. А, нове мистецтво, подібно до дзеркала лише відображає ці суспільні зміни.

Відродження виникло у Флоренції на початку XV століття, але перші його ознаки з'явилися вже у другій половині XIII ст. Це період, названий Проторенесансом, не передував Відродженню безпосередньо, але без нього неможливо уявити появу нової культури.

Найбільш значущими, помітними фігурами Проторенесансу стали: Данте і Петрарка (література), Арнольфо ді Камбіо (архітектура), Нікола Пізано (скульптура), Петро Кавалліні і Джотто (живопис). Джотто першим в своєму мистецтві звернув увагу на людину, її переживання, наділив зображення реалістичністю та зумів передавати об'єми фігур. Грандіозний геній, який випередив свій час і помер в 1337 році. Наступний революціонер італійського живопису, Мазаччо, народився тільки в 1401 році. Великих митців відделяють десятиліття, протягом яких майстри лише наслідували новаторську манеру Джотто і залишалися відданими візантійським і готичним традиціям. Творці Проторенесансу стали джерелом натхнення для митців, скульпторів, архітекторів і гуманістів епохи Відродження.

Саме від них тягнуться лінії спадковості до творців революційно нового погляду в образотворчому мистецтві. Філіппо Брунелескі буде вивчати архітектуру Арнольфо ді Камбіо, Донателло буде надихатися людяністю скульптур Ніколи Пізано, традиції Джотто закладуть початок живопису Мазаччо. За хронологією італійське Відродження можна розділити на 4 етапи: Проторенесанс (друга половина XIII-XIV ст.) (дученто); Раннє Відродження (20-ті рр. – кін.XV ст.) (треченто); Високе Відродження (кін. XV – перша третина XVI ст.) (кватроченто); Пізнє Відродження (Венеція): до 90-х рр. XVI ст. (чинквеченто). Основа Відродження – античність. Інтерес до античності став визначальним для становлення Відродження. Спадок Ст.Греції і Ст.Риму здійснив вплив на філософів, вчених, поетів, митців, скульпторів і архітекторів, які стояли біля витоків Відродження. На тлі Середньовіччя античність уявлялася «золотим століттям», повернення до якого несло собою довгоочікуване оновлення. Головною цілю самих передових розумів стало вивчення античної культури, особливо літератури. На початку XV ст. стародавні книги і рукописи цінувалися дорожче золота. Їх шукали по усій Європі: в старих бібліотеках, монастирях, їх перекладали, переписували, вивчали і зберігали немов церковні реліквії.

Саме, антична література була покладена в основу гуманізму, світогляду нового часу. Гуманізм – ще один ключовий термін для розуміння епохи Відродження. Це інтелектуальний рух, який повністю змінив картину світу і породив велике мистецтво. Ідеї гуманізму з'являються вже у часи Проторенесансу у Данте Алігері, Франческо Петрарки, і Джованні Бокаччо. Саме, ці поети і знавці давності в своїх творах відображають людину і її внутрішній світ, звеличують ідеали античності. Гуманістам XV ст. не могли прийняти життя в полоні середньовічних обмежень церковних догм, мороку і страху. Справжнім жахіттям для них була думка про незначущість земного життя і недосконалість людської природи. В цьому контексті античні рукописи і статуї не були мертвими предметами із далекого минулого, для гуманістів вони ставали справжніми вчителями, які допомагали виховувати себе і змінювати світ. «Це не каміння, дерево і папір, а матеріал для зведення пам'ятника власної особистості», Поджо Браччоліні.

Важливо зазначити, що прагнення до відродження культури Ст. Греції і Ст.Риму не несло в собі, навіть натяку на сліпе запозичення. Гуманісти прагнули до створення нового бачення, в основі якого зберігається баланс між дарами стародавніх цивілізацій і основами християнського віровчення. Гуманізм швидко поширюється як ідейний рух, із центру у Флоренції по усій Італії. Гуманісти багато мандрують, викладають в університетах, служать наставниками в заможних сім'ях купців і банкірів, стають радниками при кардиналах, членами міських рад. Вони створюють свої середовища, наслідуючи давніх називають їх академіями. Гуманістів відрізняє сміливість і рішучість, комунікабельність і виклик церковним догматам, віра в людину і її безграничні можливості. Найвпливовішим гуртком XV ст. стало зібрання гуманістів під наставництвом Лоренцо Медиччі у Флоренції. Двері будинку Лоренцо завжди були відкритими для творчих людей. У сімейному палаццо на віа Ларга і на вілах Медиччі у передмісті Флоренції збиралися члени «Платонівської академії» (1459), усі ті, хто захоплювався античною культурою. На природі в оточенні античних статуй і під супровід музики вони вели філософські діалоги, вивчали стародавні рукописи, читали вірші. В цих зустрічах приймали участь найвидатніші люди свого часу: Лоренцо і його брат Джуліано, філософи Марсіліо Фічіно і Піко делла Мірандола, поет Анжело Поліціано, митці і скульптори, Перуджино (майбутній вчитель Рафаеля), Гірландайо (майбутній вчитель Мікеланджело), Андреа дель Верроккьо (вчитель Леонардо), Сандро Ботіччелі, а пізніше і Буонарроті. На цих зустрічах велися діалоги щодо церковних догматів, вчення Платона, що і стало передумовою народження нової концепції, яка отримала назву «неоплатонізм».

Неоплатоніки черпали натхнення в стародавній поезії, звеличували красу тіла і душі людини. Вони шукали нову істину, створювали універсальну релігійну систему, яка поєднує античність і християнство. Головним ідеологом «Платонівської академії» був філософ і католицький священник М. Фіччіно. Він стверджував, що людина стоїть на вершині творіння, завдяки тому, що людина здатна до творчої діяльності. Людина також здатна до праці божественного порядку, людина наслідує Богу і поєднується з ним в цьому. Якщо гуманісти епохи Відродження втілювали ідеї словом, то скульптори і митці – пензлем. «Хороший живопис – це немов зближення, злиття з Богом... Він лише копія його досконалості, тінь Його пензля, Його музика. Його мелодія. Тому, митцю недостатньо бути великим і вмілим майстром. Мені здається, що і життя його має бути можливо більш чистою і благочестивою, і тоді Святий Дух буде спрямовувати усі його помисли...», Мікеланджело Буонарроті.

Гуманісти по-новому розуміли місце людини у світі, її відношення з Богом, з природою, з іншими людьми і з самою собою. Якщо, в часи середньовіччя земне життя і окрема людина повністю знецінювались, а смисл мало лише божественне, то епоха Відродження революційно виводить людину на перший план. Людина Відродження - вінець творіння, Творець своєї долі та оточуючого світу. Перед нею відчинені усі дороги, вона створена за образом і подобою Бога. Вона здатна пізнавати світ, підпорядковувати його своїй волі і досягати усього, до чого вона прагне своїм розумом і своїм серцем. Саме, цю концепцію творці епохи будуть втілювати в своїх творах. Людина Донателло, Мікеланджело або Мазаччо незмінно домінує у просторі, їх героям і творцю, підкорено усе: пейзаж, предмети, архітектура. Відродження – час, який повністю змінив мистецтво. Вивчення спадщини античності, розвиток наук і ремесел, виникнення гуманістичної філософії – всі ці чинники стали причиною радикальних змін образотворчого мистецтва. Першим вчителем для усіх митців Відродження була математика, а другим, анатомія. Важливим кроком для розвитку живопису, скульптури, архітектури стало відкриття лінійної перспективи. Її практична розробка належить Філіппо Брунеллескі, а теоретичним обґрунтуванням пізніше займався Леон Баттіста Альберті і Пєро делла Франческа. Це дозволяло митцям створювати трьохвимірний простір на пласкій поверхні. Однозначне вивчення світлотіні, дослідження пропорцій людського тіла, розвиток анатомії і медицини дозволяли митцям і скульпторам досягнути безпрецедентної досі реалістичності в зображенні людини. Окрім, цих видатних Імен Відродження виокремлюють ще низку художніх шкіл. Римська школа — одна з провідних шкіл живопису Італії, що утримувала честь художньої ініціативи впродовж декількох століть в Західній Європі.

В надрах Римської школи зародились щонайменше три-чотири мистецькі стилі – Високе Відродження, маньєризм, бароко і його демократичний різновид – караваджизм. Рим впродовж декількох століть був центром навчання і стажування італійських і іноземних художників, представників інших мистецьких галузей. Живопис в період 1490-1520 рр. Слід окремо, виділити саме цей період, оскільки, 1490-1520 рр. живопис Італії переживає справжній розквіт і вищу фазу свого розвитку. Ще в повну силу працюють талановиті представники кватроченто – Доменіко Гірляндайо, Сандро Боттічеллі, Перуджино, Джованні Белліні. З'являється нова генерація митців, які є Титанами Відродження: Леонардо да Вінчі, Джорджоне, Тиціан, Рафаель Санті, Мікеланджело Буонаротті. Маньєризм – течія в європейському мистецтві та архітектурі 16 століття, що відобразила кризу гуманістичної культури Відродження. Характеризується втратою ренесансної гармонії між тілесним і духовним, природою і людиною. Важливою особливістю маньєризму як стилю був його аристократизм, недемократичність, орієнтованість на смаки багатих володарів, взагалі припалацовий характер. Головними замовниками і споживачами мистецтва маньєризму була церковна і світська аристократія. Не дивно, що значні центри маньєризму гуртувались при дворі папи римського, герцогського двору у Флоренції, при королівських палацах в Фонтенбло (Франція), Ескоріалі (Іспанія), Празі (Чехія), Кракові (Польща). Зовні наслідуючи майстрів Високого Відродження, маньєристи Італії підкреслювали трагічні дисонанси побуту, владу ірраціональних сил, суб'єктивність мистецтва. На межі 16 і 17-го ст. на зміну маньєризму прийшов стиль бароко. Але маньєризм ще декілька десятиліть співіснував з бароко, особливо в країнах за межами Італії (Франція, Голландія, Німеччина, Чехія тощо). У розвитку маньєризму розрізняють два головні періоди - перший 1520-ті - кінець 1530-х, другий 1540-ві - початок 17 ст. в Італії (в Голландії за інерцією до кінця 17 ст.). Бароко (від порт. barroco /ісп. barroco/ фр. baroque – перлина неправильної форми) – стиль європейського мистецтва початку XVI століття – кінця XVIII століття. Хронологічно бароко слідує за Ренесансом, за ним слідує класицизм. Тобто, бароко – стиль, що виникає на хвилі кризи гуманізму і народження маньєризму. До числа основних рис бароко належать: парадність, урочистість, піднесеність, пишність, динамічність. Батьківщиною бароко є Італія. Українське бароко – мистецький стиль, що був поширений на українських землях Війська Запорізького у 17 – 18 ст. Виник унаслідок поєднання місцевих архітектурних традицій та європейського бароко. Значному розвитку мистецтва сприяло піднесення філософської думки, науки, літератури, пов'язане з діяльністю Києво-Могилянської академії.

Важливе місце в українському мистецтві доби бароко належало художній школі та друкарні Києво-Печерської лаври.

До числа основних меценатів, які сприяли розвиткові і розвіті українського бароко належать: Митрополит Петро Могила (православний ієрарх), який запросив для реставрації і зміцнення мурів Софії Київської – італійського архітектора Октавіана Манчіні. Іван Мазепа, який, в свою чергу, стає фундатором низки кам'яних церков і замовляє срібні Царські врата для собору Бориса і Гліба у Чернігові майстрам ювелірної справи з Німеччини. Гравер голландського походження В.Гондіус пише портрет Богдана Хмельницького. У Жовкві працює німецький архітектор і скульптор Андреас Шлютер. Український магнат, Микола Василій Потоцький роками співпрацює з відомими архітекторами, художниками, скульпторами, зокрема Бернардом Меретиним і Іоаном Георгієм Пінзелем, Готфрідом Гофманом. Історики мистецтва вважають, що українське бароко утворило оригінальний і блискучий синтез західноєвропейських барокових форм та місцевих мистецьких традицій. Найбільш яскраво і самобутньо стиль мазепинського бароко проявився у культовому зодчестві. Слід зазначити, що значна кількість архітектурних будівель 16-17 ст., багато давньоруських храмів 11-12 ст. були перебудовані у 17-18 століттях, отримавши нове оздоблення вони стали уособленням і перлиною мазепинського бароко. Зокрема, Софійський собор, церкви Видубицького та Михайлівського Золотоверхого монастиря, Успенський собор Києво-Печерської Лаври та інші. На теренах західної України бароко з'явилося і достатньо яскраво виявилось вже в перші роки 17 ст. Так, протягом, 1610-1630-х рр. у Львові був збудований найбільший у Львові костел єзуїтів (копія першого барокового собору Іль Джезу, Рим, Італія), завершенням будівництва якого займався архітектор Джакомо Бріано. Також збудовано: Собор Св.Юра (Б.Меретин, 1745-1770), ратушу у Бучачі (Б.Меретин, 1751), церкву у Почаєві (Г.Гофман, Ф. Кульчицький та М. і П. Полейовські, 1771-1791).

Пізнє бароко ще називають рококо. Є прекрасна метафора, що бароко захворіло на рококо перед своєю смертю. Важливими зразками рококо в архітектурі України стали споруди Бернарда Меретина (зверніть увагу на оздоблення собору Св. Юра, внесений до спадщини ЮНЕСКО). До будівництва Собору доклали зусиль родина Шептицьких, Бернард Меретин і Мартин Урбанік, зодчий Клеменс Фесінгер, меценат Юзеф Потоцький. Звідси, ми робимо плавний перехід до однієї з найважливіших постатей українського барокко, Іоана Георга Пінзеля. Роботи якого свого часу як і значущість ім'я Митця світового рівня відродив відомий український

мистецтвознавець, директор Львівської галереї мистецтв, Б.Г.Возницький. В прямому значенні слова, Борис Григорович діставав скульптури І.Пінзеля з вогнища. Також Б. Возницький багато зробив для комплектування фондів палацу Розумовського в Батурині, сприяв відновленню оборонної башти в П'ятничанах (П'ятничанська вежа), збереженню Бернардинського костелу у Львові, реставрації каплиці Боїмів, відновив будинок де мешкав Маркіян Шашкевич. Заснував музей першодрукаря Івана Федорова, музей-садиба Шашкевича, музей «Русалки Дністрової», музей найдавніших пам'яток Львова, музей Пінзеля, місто Львів. Достеменно життєпису Іоана Георга Пінзеля не зберіглося. Є різні версії його біографії. Іоан Георгій Пінзель (1707/1720 – 1761/1762) галицький скульптор середини 18 століття, представник пізнього бароко і рококо. Зачинатель Львівської школи скульпторів. Для творів Іоана Пінзеля характерна емоційність, динаміка, надання створеним формам життєвих рис. Пінзель прибув до Польщі наприкінці 1740-х років на запрошення Бернарда Меретина для виконання різьбярських робіт у проєктованих архітектором будівлях на замовлення Миколи Василя Потоцького. Останній, став його головним замовником і патроном. З 21 листопада 2012 до 25 лютого 2013 р. роботи І.Пінзеля експонувалися у Луврі, (Париж, Франція). З 28 жовтня 2016 року до 12 лютого 2017 року роботи І.Г.Пінзеля експоновані у Зимовому палаці принца Євгена Савойського комплексу – палацу Бельведер у Відні. Закарбуйте у своєму серці ім'я І.Г.Пінзеля і асоціюйте його з великими іменами Української Культури.

Література: Основна: 7,8,9,12; додаткова: 2, 13, 26

Цікаві посилання:

Визначення. Поняття. Історичні передумови:

- ❖ <https://www.history.com/topics/renaissance/renaissance>
- ❖ <https://www.britannica.com/event/Renaissance>
- ❖ <https://www.encyclopedia.com/literature-and-arts/language-linguistics-and-literary-terms/literature-general/renaissance>
- ❖ <http://www.encyclopediaofukraine.com/display.asp?linkpath=pages%5CR%5CE%5CRenaissance.htm>
- ❖ <https://www.sightseeingtoursitaly.com/tips-articles/what-is-the-renaissance-period-known-for/>

Відео контент про мистецтво Відродження:

- ❖ <https://www.youtube.com/watch?v=fI1OeMmwYjU>
- ❖ <https://www.youtube.com/watch?v=aMsaFP3kgqQ>

- ❖ <https://www.khanacademy.org/humanities/renaissance-reformation/early-renaissance1/beginners-renaissance-florence/v/recognize-renaissance-art>
- ❖ <https://www.youtube.com/watch?v=0bFlrbeDJBw>

ТЕМА 6.

Культура європейського Просвітництва.

Мета заняття: визначити особливості культури європейського Просвітництва.

Основні питання для обговорення: світоглядні засади культурної епохи Просвітництва, представники, поява перших європейських Конституцій. «Відповідь на питання: Що таке Просвітництво?» І.Канта.

Просвітництво (кін.17-поч.19 ст.) інтелектуальний і духовний рух в Європі (Англія, Франція). Характеризується відмовою від релігійного світогляду і зверненням до розуму як єдиного критерію пізнання людини і суспільства. Назва «просвітництво» увійшла в науковий обіг після виходу друком публікації І.Канта «Відповідь на питання:Що таке Просвітництво?» (1784). Просвітництво від нім. Aufklärung, веде свій відлік від давньої релігійної традиції, закріпленої як у Старому так і Новому Заповітах. Сама християнізація обумовлює просвітництво людства світлом вчення Христа. Переосмислюючи цей образ, просвітники вкладали у нього нове розуміння, мовлячи про просвітництво людини світлом розуму. Просвітництво зародилося у Англії у кінці 17 ст. у творах Дж. Лока (1632-1704) були сформульовані основні поняття просвітницького вчення: «суспільне благо», «загальне благо», «природня людина», «природне право», «суспільний договір». У вченні про природне право, викладеному у «Двох трактатах про державне правління» (1690) Дж.Лока, обґрунтовані основні права людини: свобода, рівність, недоторканність особи і власності, які є природними, вічними і не відчужуваними. Людям необхідно добровільно укласти суспільний договір, на підґрунті якого створюється держава, яка забезпечує охорону їх прав. Поняття «суспільного договору» є ключовим у вченні про суспільство напрацьованого Просвітництва. У 18 ст. центром просвітницького руху стає Франція. Головні представники: Ш.Л.Монтеске (1689-1755), Вольтер (1694-1778). У працях Монтеске продовжив розвивати ідеї Дж.Лока про правову державу.

У трактаті «Про дух законів» (1748) був сформульований принцип розподіл влади на законодавчу, виконавчу і судову гілки. В свою чергу,

Вольтер, був ідеологом просвітницького абсолютизму і намагався прищепити ідеї Просвітництва монархам Європи (служба у Фрідріха II, листування з Катериною II). Він вирізнявся відкритою антиклерикальною діяльністю, виступав проти радикального фанатизму, церковного догматизму і домінування церкви над державою. Основні праці: «Фанатизм, або Пророк Магомет» (1742), «Кандид» (1759), «Простодушний» (1767), «Танкред» (1761), «Філософські листи» (1733).

На другому етапі французького Просвітництва основну роль відігравали Дені Дідро (1713-1784) і енциклопедисти. «Енциклопедія, або Тлумачний словник наук, мистецтв і ремесел» (1751-1780), яка стала першою науковою енциклопедією, в якій викладалися основні поняття у галузях фізико-математичних наук, природознавства, економіки, політики, інженерного ремесла і мистецтва. Натхненниками і редакторами «Енциклопедії» були Дідро і Ж.Д'Аламбер (1717-1783), в її створенні приймали участь Вольтер, Конділ'як, Гельвецій, Гольбах, Монтеск'є, Русо.

Третій період висунув на перший план постать Ж.-Ж.Русо (1712-1778). Він усіляко сприяв поширенню ідей Просвітництва. Русо запропонував свій шлях політичного устрою суспільства. У трактаті «Про суспільний договір, або Принципи політичного права» (1762) він висунув ідею народного суверенітету. Згідно якого, уряд отримує владу з рук народу у виді доручення, яке воно має виконувати у відповідності з народною волею. Відповідно, встановлюється процедура легітимності, яку має проходити влада. Саме, кредит довіри від народу забезпечує легітимність влади. Ідеї Русо знайшли своє як теоретичне так і практичне втілення в ідеології Великої французької революції. Епоху Просвітництва називають століттям між двома революціями «Славетною революцією» в Англії (1689) і Великою Французькою Революцією (1789). Також епоха Просвітництва як епоха розуму і науки сприяла появі перших європейських Конституцій. Конституція Пилипа Орлика 1710 р., Конституція США (1787 р.), Конституція Франції (1791). Період пізнього Просвітництва (кінець 18 – поч. 19 ст.) пов'язаний з Німеччиною. Новий імпульс Просвітництву надає німецька література і філософська думка. Представники німецького Просвітництва були духовними спадкоємцями ідей англійських і французьких мислителів, але в їх творах вони трансформувалися і приймали глибоко національний характер. Самобутність національної культури і мови стверджував Й.Гердер (1744-1803). Його «*magnum opus*» «Ідеї до філософії історії людства» (1784-1791) стала першою класичною роботою, з якою Німеччина вийшла на арену світової історико-філософської науки (Ф.Шіллер (1759-1805), Г.Лессінг

(1729-1781), Фауст (1808-1832), Й.Гете (1749-1832). У формуванні ідей Просвітництва важливу роль відігравали філософи Г.Ляйбніц (1646-1716), І.Кант (1724-1804). Традиційну для Просвітництва ідею прогресу розвивав у «Критиці чистого розуму» І. Канта (1724-1804), який став засновником німецької класичної філософії. Характерною особливістю наукової думки Просвітництва було те, що вона орієнтувалася на практичне використання досягнень науки в інтересах промислового і суспільного розвитку. Задачі просвітництва народу, яку вони ставили перед собою просвітники вимагала пильного ставлення до питань виховання і освіти. Дж.Лок написав роботу «Думки про виховання» (1693), К.Гельвецій (1715-1771) у роботах «Про розум» (1758), «Про людину» (1769) доводив вплив на виховання «середовища», тобто умов життя, суспільного устрою, звичаїв, моралі. Ж.Ж.Русо, на відміну, від інших просвітників усвідомлював обмеженість розуму. У трактаті «Про науки і мистецтва» (1750) він поставив під сумнів культ науки і оптимізм пов'язаний з можливістю прогресу, будучи переконаним, що з розвитком цивілізації відбувається збідніння культури. З цими переконаннями були пов'язані заклики Русо повернутися до природи. У творі «Еміль, або Про виховання» (1762) він розвивав концепцію природного виховання на підґрунті використання природних нахилів дитини, вільного від народження від передсудів і пороків, які зголом накладають на неї суспільство і соціум. На думку, Русо дітей слід виховувати в ізоляції від суспільства, наодинці з природою. В художній культурі Просвітництва не було єдиного стилю епохи, єдиної художньої мови. В ньому одночасно існували різноманітні стильові форми: пізнє бароко, рококо, класицизм, сентименталізм, предромантизм. Змінювалося співвідношення різних видів мистецтв. На перший план вийшли музика і література, підвищилась роль театру. Відбувалася зміна в ієрархії жанрів. В епоху Просвітництва відбувається піднесення музичного мистецтва. Після реформи К.Глюка (1714-1787) опера стає синтетичним мистецтвом, що поєднує в одному спектаклі музику, співи і складну драматичну дію. Вершиною музичної культури є творчість Й.Баха (1685-1750), В.Моцарта (1756-1791). Ці мистецькі твори вирізняються культом розуму, світла, уявлення про людину як вінця Всесвіту. В українському Просвітництві вирізняють два періоди: раннє Просвітництво (нім. Frühaufklärung) – кінець 17 – поч. 18 ст. – і зріле Просвітництво (нім. Hochaufklärung) – II пол. 18 ст. Важливу роль у поширенні просвітницьких ідей на теренах України відігравала Києво-Могилянська академія, що служила до серед. 18 ст. одним із головних постачальників кадрів освічених людей не тільки для України. Представники українського раннього Просвітництва боролися за секуляризацію церкви, виступали за розвиток науки, культури та прогресивні реформи в суспільному житті, за широку світську освіту.

Найвидатніші представники - Т.Прокопович, Я.А.Маркович (1696-1770), С.Прибилович, Г.Бужинський (1680-1731), В.Стефанович (1697-1773). Просвітництво в Україні II пол. 18 ст. – це якісно новий етап у розвитку укр. філос. думки. Він характеризується поширенням ідей класичного західноєвропейського Просвітництва, а також утвердженням в Україні двох типів ідеології Просвітництва: ідеології дворянського Просвітництва, що виражала інтереси шляхти та сил, зацікавлених в розвитку освіти і науки, техніки. Це – науково-освітній напрям та етико-гуманістичного напрямку як виразу протесту широких мас проти феодально-кріпосницького гноблення.

Своєрідність українського Просвітництва полягає в тому, що тут ще не було середнього класу – носія ідей Просвітництва в Європі, а тому українські просвітники – це ліберально-різночинна інтелігенція, об'єднана вірою в перетворюючу силу освіти. Просвітники організовували гуртки вчених, де обмірковували ідеї суспільного прогресу. Вершиною розвитку української просвітницької думки 18 ст. є творчість видатного українського просвітника, філософа, педагога, поета Г.Сковороди (1722-1794), який вчився в Києво-Могилянській академії, слухав університетські курси в Угорщині, Австрії, Польщі, Німеччині, Італії, володів латиною, грец., нім., гебрійською мовами. Сучасник Ж.-Ж.Руссо і Д.Дідро, Г.-Е.Лессінга і Й.-Г.Гердера, він глибоко сприйняв дух тогочасного Просвітництва, світлу віру у всемогутність людського розуму, в неминучість торжества правди й справедливості. Прикметним моментом філософської антропології Г.Сковороди є перенесення центру уваги зі сфери споживання і споживацьких інтересів у сферу праці, головним у людському житті є не споживання, а праця, людським способом життя є "сродна" праця, яка є водночас і потреба, і вища насолода. Як просвітник Г.Сковорода вважав, що ідеал суспільства, де кожен реалізує свої природні обдарування у "сродній" праці і отримує насолоду від справді людського способу життя, можна втілити в життя за допомогою освіти – кожен повинен пізнати себе, свої природні нахили й кебету. Звідси – проголошення самопізнання універсальним засобом моральної перебудови світу.

Література: Основна: 7,8,9,10,11,12; додаткова:8, 12

Цікаві посилання:

- <https://plato.stanford.edu/entries/voltaire/>
- <https://plato.stanford.edu/entries/kant-reason/>
- <https://arzamas.academy/materials/1639>

ТЕМА 7.

Романтизм та реалізм. Дві світоглядні «картини світу»

Мета заняття: розглянути характерні особливості та представників романтизму та реалізму.

Основні питання для обговорення: осмислити романтизм як ідейний рух у літературі і мистецтві, особливості філософського напрямку романтизму, представників, специфічні ознаки українського романтизму та європейського реалізму.

Ознайомимося з романтизмом як ідейним рухом у літературі і мистецтві, який виник наприкінці 18 ст. у Німеччині, Великобританії, Франції, а з середини 19 ст. охопив інші країни Європи. Є стильовим напрямом у суспільно-політичній та історичній думці, літературі, науці та мистецтві, який виник наприкінці 18 – на поч. 19 ст. як реакція на раціоналізм Просвітництва, канони класицизму. Філософський напрям романтизму, сформувавшись майже одночасно в Англії і Німеччині в другій половині 80-х років XVIII ст., постав як реакція на обмеженість класицизму і раціоналістичності Просвітництва, став "реакцією чуття проти надто механічних соціальних теорій і надто тісної регламентації. Найбільшого розвитку він набув у Німеччині, де його засновниками були А.Шлегель, Ф.Шлегель, Новалис, Ф.-В.-Й.Шеллінг, Ф.-Д.-Е.Шляєрмахер, Й.-Г.Гаман, Г.Гейне, Й.-В.Гете, Й.-Г.Гердер, Г.-Е.Лессінг, Й.Ф.Шиллер, Ф.Г.Якобі, котрі утверджували культ почуттів і творчого екстазу, любові, містичний культ природи, релігійність переживань та ідеалізацію минулого, а також ідею розвитку єдності світу, пантеїстичного світосприйняття з його обожненням природи, історичного підходу до природи, культури і суспільного розвитку як історії людства, розуміння суспільства як органічної цілісності, відповідальності людини перед людством. Характерними ознаками романтизму є: заперечення раціоналізму, відмова від суворої нормативності в художній творчості, культ почуттів людини, увага до особистості, її індивідуальних рис, неприйняття буденності й звеличення «життя духу», наявність провідних мотивів самотійності, світової скорботи (національної туги) та романтичного бунту, нескореності та захоплення фольклором. Улюбленим героєм романтиків був одинак, людина пристрасна і недосконала, яка діє в надзвичайних обставинах, змінює себе та життя навколо, і навіть свою загибель перетворює на перемогу незламного духу. Взірці для наслідування послідовники романтизму шукали вже не в античності, а в Середньовіччі, захоплювалися народними звичаями та іншими проявами «національного духу». Визначальними для романтизму стали ідеалізм у філософії і культ

почуттів, а не розуму, звернення до народності, захоплення фольклором і народною мистецькою творчістю, шукання історичної свідомості й посилене вивчення історичного минулого. Йоганн Готфрід Гердер, що отримав надалі звання «німецького просвітника», зробив ще один крок, проголосивши, що не може бути універсальних «найкращих форм держави», а кожен народ несе «в собі свої норми права, свої представлення про щастя», які відрізняють цей народ від інших як і його мова, що диктує особливості мислення. А форми держави залежать від самобутності народу, його характеру. Більше того, природна держава - це один народ з одним національним характером, з однією мовою, що виражає душу нації. Універсалістська ліберальна утопія, таким чином, неспроможна. Все ж романтикам ближче були культурні, а не політичні ідеї, тому національну спільність вони бачили розпливчато, обмежуючись швидше благими деклараціями, ніж дослідженнями, а націю сприймали швидше через фольклор і епізоди історії (міф минулої величі), що ідеалізувалися. У філософії романтизму знайшли своє оригінальне продовження ідеї природного права, адже вона виступала з обґрунтуванням права народів на вільний самобутній розвиток природних форм життя та культурних національних традицій. Крім того, необхідно відзначити певну співзвучність ідей романтизму з ідеями природного права на людську гідність і національне самовизначення. Романтизм став тією історично-культурною епохою, яка своєю ідеологією сформувала духовно-смысловий вектор ХІХ ст., виражений прагненнями націй до самодостатнього існування. Шлях до обґрунтування національної самодостатності патріотичні еліти вбачали у зверненні до історичних коренів народу і його історичної тяглості та їх подальшої маніфестації. В центрі уваги проблема індивідуальної свободи як право людини, народу на самовизначення і яка є засадою культурного, політичного, правового розквіту нації. Із ідеї єдності людини, народу, природи і світу романтики виводять ідею природно-правових засад людського буття, ідею невідчужуваності природних прав людини. Український філософський романтизм захищає такі природні права людини як: право на життя, на самовизначення, на гідність, на честь, повагу до себе, на мову батьків, знання, освіту, віру, працю, приватну власність, політичний вибір тощо. Ці ідеї звучать в «Історії Русів», у творах Миколи Гоголя, кирило-мефодіївців, Т.Шевченка, О.Потебні, П.Куліша та ін. Особливо велика увага звертається на природне право людини на національно-культурний розвиток, збереження національної ідентичності. Трактування змісту природного права в українському філософському романтизмі постає формою втілення і вираження принципу природної (божественної) справедливості, добра, свободи, рівності тощо. Ідея збереження, захисту, ствердження нації як колективної форми існування Духа, ланки космічного буття, що зв'язує людину і Всесвіт, простежується в творчості

усіх відомих українських романтиків, таких як: М.Костомаров, П.Куліш, Т.Шевченко та ін. Для українського романтизму характерні: ідеалізація минулого як періоду гармонії та стабільності у суспільстві; увага до індивідуального, суб'єктом історії виступає колектив - народ, нація, або, соціальна верства - наприклад, козацтво; ідеалізація видатних героїв, які є представниками нації, висловлюють її прагнення; художньо-емоційні методи пізнання, ірраціональний підхід, вчування в «дух епохи», інтуїція; відмова від універсалізму історичного процесу, основним полем дослідження для істориків-романтиків стає національна історія. Водночас розмаїття світу історії, представлене в романтичних версіях минувшини, вимагало від історика більш різноманітного інструментарію, ніж за часів просвітницького раціоналізму. Тому Р. продукував нові вимоги до історіописання, зокрема звернення до інтуїтивного способу осягнення минувшини. Відтак стильова формація Р. постала під гаслом поєднання історії з філологією, ідеї з фактом, яке задовго до появи романтиків сформулював італ. філософ Дж.Віко. Проте сполучення зазначених вимог у романтичному світобаченні здебільшого реалізовувалося в ірраціональному, амбівалентному вигляді на основі чуттєвого проникнення до сутності речей та явищ, зокрема через фольклорні й етнографічні джерела. Український романтизм охоплює період 20-60-х рр. 19 ст. Виникнення цього літературного напрямку в Україні пов'язане з публікацією в 1827—28 рр. творів П. Гулака-Артемівського «Твардовський» і «Рибалка», з появою «Малоросійських пісень» М.Максимовича в 1827 р., а також створенням літературного гуртка І.Срезневського в Харківському університеті наприкінці 20-х рр. Українські романтики мали кілька своїх осередків: у Харкові діяли Л.Боровиковський, А.Метлинський, М.Костомаров; у Львові – М. Шашкевич, І.Вагилевич, Я. Головацький («Руська трійця»), М. Устиянович; у Києві – кирило-мефодіївці М.Костомаров, Т. Шевченко, П. Куліш. Романтики утвердили в українській літературі нові жанри: баладу, історичну й ліро-епічну поему, думу й медитацію, трагедію й драму, громадянську й інтимну лірику. Вони розширили проблематику літератури, дали поштовх розвитку художньої фантазії та умовних засобів, виступили на захист творчої особистості й усього народу. Заслуга романтизму — у відкритті народної поезії України, її минулого. Але найважливішою рисою та заслугою української романтики є, на думку Д. Чижевського, те, що «вона свідомо поставила собі завдання утворити «повну літературу», яка могла б задовольнити духовні потреби всіх кіл та шарів українського суспільства». Характерні риси романтизму на українських землях виявилися у філософському ідеалізмі, мрійному, екзальтованому ставленні до навколишнього світу, захопленні фольклором, етнографією, народним побутом, у містично-релігійному та морально-етичній мотивації творчості, жанрових (балади, ліричні пісні, історичні романи, драми) та стилістичних особливостях

у літературі (ностальгія та ідеалістично-песимістичне захоплення минулим, меланхолічний настрій, контрастне висвітлення навколишньої дійсності, похмура Україна супроти яскравого, славетного козацького минулого, реліг. повчання, психологічні роздуми й висока експресія, культ героїв, впровадження символічних образів тощо). Прикметними рисами романтичного історіописання стали: ідеалізація, поетизація та суб'єктивізація історії, представлені у вигляді художньо-емоційних образів та символів, а також багата творча уява й споглядання, інтуїтивне прозирання та чуттєве переживання, здатність до індивідуалізації історичної дійсності та сприйняття певного духовного стану конкретних осіб, спроможність до численних трансформацій різноманітних форм виразу ідей або колективних, масових образів тощо. Вживання в епоху, в образи її яскравих і славетних репрезентантів, їхню психологію, свідомість і навіть емоційний стан сформувало інтуїтивний та ірраціональний спосіб мислення українських романтиків у руслі класичного історизму 19 ст. Загалом український романтизм мав поліфункціональне призначення: як каталізатор національної міфотворчості, як інструмент для оформлення та висунення суспільно-політичних і культурницьких програм; як спосіб актуалізації істор. традицій, що формували нац. свідомість. Романтизм спричинився до нових спроб самоусвідомлення українства та, власне, запустив модерністський проект "винайдення" України.

Осмислимо реалізм (франц. *realisme* - матеріальний, предметний) як літературний напрям, який характеризується правдивим і всебічним відображенням дійсності на основі типізації життєвих явищ. Починаючи з 30-х рр. XIX ст. набуває розвитку у Франції, а згодом в інших європейських країнах. На відміну від романтизму, який зосереджував увагу на внутрішньому світі людини, основною для реалізму стає проблема взаємин людини і середовища, впливу соціально-історичних обставин на формування духовного світу (характеру) особистості. Замість інтуїтивно-почуттєвого світосприйняття на перше місце в літературі висувається пізнавально-аналітичне начало, а типізація дійсності утверджується як універсальний спосіб художнього узагальнення. Першим теоретиком реалізму вважається художник Ж.Д.Г.Курбе, який у передмові до каталогу виставки своїх творів під назвою «Реалізм» (1855), обґрунтував програмові засади напряму. Розробку теоретичної бази продовжили письменники Шанфлорі та Л.-Е.-Е. Дюранті, які виступили з деклараціями на сторінках журналу «Реалізм» (1856-1857). Визначальні риси реалізму: раціоналізм, раціоцентричний психологізм (ототожнення психіки і свідомості, недооцінка позасвідомих процесів); правдиве, конкретно-історичне, всебічне зображення типових подій і характерів у типових обставинах при правдивості деталей; принцип точної відповідності реальній

дійсності усвідомлюється як критерій художності, як сама художність; характер і вчинки героя пояснюються його соціальним походженням та становищем, умовами повсякденного життя; конфліктність (драматизація) як сюжетно-композиційний спосіб формування художньої правди; вільна побудова творів; превалювання (перевага) епічних, прозових жанрів у літературі, послаблення ліричного струменя мистецтва; розв'язання проблем на основі загальнолюдських цінностей. Представники: Стендаль, П. Меріме, О. Бальзак (Франція); Ч. Діккенс, У. Теккереї, Т. Гарді, Ш. Бронте (Англія); Ф. Достоєвський, Л. Толстой, А. Чехов (Росія). Серед українських реалістів — Марко Вовчок, І. Нечуй-Левицький, Панас Мирний, І. Франко.

Література: Основна: 7,8,9,12; додаткова: 8,10,14

Цікаві посилання:

- <https://arzamas.academy/materials/2223>
- <https://arzamas.academy/materials/2218>
- <https://www.britannica.com/art/realism-art>

ТЕМА 8.

Модерн. Модернізм. Постмодерн.

Український авангард. Глобальні проблеми сучасної культури. Мультикультуралізм

Мета заняття: розглянути поняття модерн, модернізм, постмодерн, особливості авангардних течій мистецтва, специфічні ознаки українського авангарду та їх значення для світової культури.

Основні питання для обговорення: сутнісні ознаки модерну, модернізму та постмодерну, передумови та специфічні ознаки українського авангарду, ознайомимось з супрематизмом К.Малевича, «амазонкою» українського авангарду О. Екстер і полікультурністю сучасного глобального світу.

Осислимо поняття модерн (від фр. modern – новий (сучасний), ар-нуво (сучасний стиль), стиль «1900», ліберті, тіффані. Стиль в архітектурі кінця 19 поч. 20 ст. Зародився у Великобританії, Франції. Виник як реакція проти панування позитивізму і прагматизму. Створює довкола людини цілісну, естетично насичене просторове середовище. Розглядає людину як частину художнього цілого, проголошує синтез мистецтв та стилістичну єдність. Представники: Поль Гоген, Анрі де Тулуз-Лотрек, Антоніо Гауді, Луїс Комфорт Тіффані. Проаналізуємо поняття модернізм 1910-1920 ті рр. Характеризується розривом з історичною традицією, є переходом до експериментальних,

новаторських форм, сукупністю художніх явищ в літературі та мистецтві 19 – перш.пол.20 ст, пов'язаного з оновленням художньої мови. Філософським підґрунтям якого є ідеї : Ф.Ніцше, А.Бергсона, З.Фрейда, К.Г. Юнга.

Наголосимо, що в самій назві «модерн» присутня ідея новизни, оновлення, протистояння консерватизму. Але, поруч з тим, модерн, який творчо переосмислює усю історію культури, спирався на традицію. А, модернізм, навпаки, радикально пориває усі зв'язки з традицією. Щодо визначення двох вище зазначених понять точяться дискусії. Зокрема, критик Анрі Бенуа виступав проти «крайніх новаторів» (кубізм, футуризм), оскільки вважав їх короткостроковим модним явищем, які не здатні створити цілісного стилю епохи. А.Бенуа, як ідеолог модерну закликав до професіоналізму, класичних традицій, високої краси. Модернізм (авангардизм) (конструктивізм, абстракціонізм, дадаїзм, сюрреалізм, кубізм, орфізм, фовізм) (1914 р.) – умовна назва усіх новітніх експериментальних напрямків в художній культурі 20 ст. Основні принципи: авангард радикально пориває з минулим, традиція втрачає цінність. Новизна стає головною ціллю творчості і головним критерієм цінності його результатів. Встановлюється свобода експерименту відносно змісту і форми творів. Позначається переглядом взаємостосунків між мистецтвом і життям, митцем і публікою. Авангарду властива «художня антиповедінка», скандал, епатаж, він покликаний шокувати і тотожний революції в мистецтві. Авангарду властиве утопічне уявлення про мистецтво як силу, яка може змінити світ, руйнуючи стару і створюючи нову реальність. Представники: А. Модільяні, П.Пікасо, М. Пруст, В.Кандинський, М.Шагал. У свою чергу, постмодерн – культура цитат. Усе що можна було створити, уже створено людством і оскільки нічого принципово нового не створюється, то створене «цитуюється», комбінується, інтерпретується. Формула постмодерну: література + філософія+ кіно+ мистецтво. Представлена у формі колажу, інсталяції, перформансу. Представники: Ж.Дельоз, Ф. Гваттарі, Р.Барт, Ж.Бодрійяр, Ж. Дельоз, Ж.Дерріда, М. Фуко. Вперше термін вжив Р.Панвіц «Криза європейської культури» (1917 р.). Ліотар проголошує, що постмодерн затверджує можливість «хепенінгу» в філософії, культурі, мистецтві, літературі, політиці. В історії українського мистецтва 1910-1930-ті рр. посідають особливе місце. Французький мистецтвознавець А.Наков в 1973 р. визначив феномен цього часу як український авангард. Авангардне мистецтво в Україні формувалося в процесі синтезу європейського модернізму з традиціями народного мистецтва. Твори кубістів, футуристів, фовістів були представлені на виставках «Салону Іздебського» вже в 1909-1910 рр. в Одесі, Києві, Херсоні, Миколаєві. Своєрідними «агентами» з імпорту передових ідей модернізму стали О.Екстер, О.Архипенко, О.Богомазов, Д.Бурлюк, М.Бойчук, А.Петрицький, В.Єрмилов, М.Семенко, В.Меллер, К.Малевич, Соня Делоне. На

цьому тлі в Україні виникають авангардні художні студії, об'єднання митців, новаторська сценографія. Унікальною рисою українського авангарду є численні приклади співробітництва народних майстрів і художників-авангардистів. Твори селянських майстрів, виконані за ескізами О.Екстер, Н.Генке, В.Кричевського мали успіх на виставках в Києві, Москві, Парижі. «Україна в моїй особі має найвірнішого сина», Д. Бурлюк.

Мультикультуралізм – політика, спрямована на збереження і розвиток в кожній країні і у світі в цілому культурних відмінностей. Політика плюралізму і поваги до інакшостей. Мультикультуралізм – один з аспектів толерантності, що полягає у існуванні різних культур, їх взаємообміну, збагаченню і розвитку.

Література: Основна: 5,6,7,18,20,21; додаткова: 17,18,19, 26

Цікаві посилання:

- <https://avantgarde.org.ua/>
- <https://www.britannica.com/art/avant-garde-art>

РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ПЛАНУВАННЯ ТА ПРОВЕДЕННЯ СЕМІНАРСЬКИХ (ПРАКТИЧНИХ) ЗАНЯТЬ

Планування занять з даної навчальної дисципліни відбувається згідно з навчальним планом підготовки фахівців – здобувачів освіти за вказаною освітньо-професійною програмою. Плануючи заняття з дисципліни, слід враховувати таке:

I) необхідність розкриття змісту навчальної дисципліни відповідно до запланованих годин, що відводяться на її вивчення;

II) види навчальних занять, які характеризують зовнішній аспект процесу оволодіння знаннями: кількість студентів; місце і тривалість навчання; особливості спілкування викладача і студента;

III) призначення занять, зокрема семінарських та практичних:

- 1) закріпити та поглибити знання студентів;
- 2) сформувати вміння й навички роботи з різноманітним обладнанням;
- 3) навчити формулювати наукові гіпотези;
- 4) використовувати методи наукових досліджень;
- 5) розвивати такі особистісні риси, як точність, охайність, почуття обов'язку.

Практичні заняття відіграють важливу роль у виробленні в студентів навичок застосування отриманих знань для розв'язання практичних задач разом із викладачем. Практичне заняття – це вид навчального заняття, на

якому викладач організовує детальний розгляд студентами окремих теоретичних положень навчальної дисципліни та формує вміння і навички їх практичного застосування шляхом індивідуального виконання студентом відповідно сформульованих завдань.

Практичні заняття проводяться в аудиторіях. Для більш ефективного оволодіння студентами практичними вміннями і навичками академічна група поділяється на дві підгрупи. На таких заняттях студенти готують різноманітну виробничу документацію, виконують технологічні операції, знайомляться з сучасними педагогічними технологіями. Вони не тільки закріплюють теоретичний матеріал, а й набувають навичок культури праці, раціонально використовувати робочі місця, економити час, умінь виконання інтелектуально- трудових дій.

Ціллю практичних занять є поглиблення, розширення, деталізація знань, отриманих на лекції та сприяння виробленню навичок професійної діяльності. Практичні заняття розвивають наукове мислення й мову, надають можливість перевірити знання студентів і постають як засіб оперативного зворотного зв'язку.

Методика практичного заняття може бути різною, вона залежить від авторської індивідуальності викладача. Важливо, щоб різноманітними методами досягалася загальна дидактична мета.

Найбільш поширені в практиці викладання практичні заняття мають таку структуру:

1. Організаційна частина (перевірка готовності студентської групи до заняття; попередній контроль знань, умінь та навичок студентів; повідомлення цілей заняття; постановка загальної проблеми та її обговорення учасниками заняття; вступний інструктаж з техніки безпеки).

2. Мотивація навчально-пізнавальної діяльності студентів (обговорення ролі і місця теми в оволодінні навчальним предметом; інформування студентів про систему практичних умінь та навичок, якими вони повинні оволодіти у процесі заняття; стимулювання активності учасників заняття перспективами майбутньої професійної діяльності).

3. Підготовчий етап виконання практичних завдань (надання індивідуальних практичних завдань студентам; інструктаж з техніки безпеки на робочих місцях; роз'яснення вимог до оформлення звіту та порядку його захисту).

4. Самостійна робота студентів з виконання практичних завдань під керівництвом викладача (виконання теоретичної частини роботи, перевірка теоретичних положень дослідками, експериментуванням, спостереженнями, виконання вправ, креслень, розрахунків, побудова графіків, заповнення таблиць тощо).

5. Заключна частина (роз'яснення викладачем технології завершення практичних робіт, заключний інструктаж з техніки безпеки, приймання звітів, аналіз практичного заняття, оцінки за виконання студентами практичних робіт, надання домашнього завдання). Ефективність проведення практичного заняття значним чином залежить від його методичного забезпечення. Заздалегідь підготовлена і апробована у навчальному процесі навчально-методична карта практичного заняття сприяє не тільки дотриманню логіки його проведення, а й якості оволодіння студентами практичними вміннями та навичками.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ № 1.

Культура як об'єкт міждисциплінарного дослідження

План заняття:

1. Поняття культури та його багатозначність. Основні функції культури. Основи періодизації культури. Методологічні засади вивчення культури.
2. Співвідношення понять «національна» та «народна» культура.
3. Генезис, структура та основні функції національної культури.
4. Становлення інфраструктури національної культури в часи розбудови держави. Культурні інституції України: Український інститут, Український інститут книги, Центр Довженка, Український культурний фонд та їх роль у промоції української культури.
5. Культурна дипломатія як «м'яка сила»
6. Українська культура за кордонами країни. Збереження спадщини.

Навчальна мета: сформувати об'ємне і цілісне уявлення про предмет, об'єкт та завдання української та зарубіжної культури, акріпити знання про зміст основних понять з теми. Забезпечити педагогічні умови для поглиблення і закріплення знань студентів з основ даного курсу, набутих під час лекції на дану тему, що виноситься для самостійного опрацювання; спонукати студентів до колективного творчого обговорення найбільш складних питань навчального курсу, активізувати їх до самостійного вивчення; оволодіння методами аналізу фактів, явищ і проблем, що розглядаються та формування умінь і навичок до здійснення різних видів майбутньої професійної діяльності.

Виховна мета: виховання здатності до критичного мислення, виховання

культури професійної дискусії, поглиблення інтересу до вивчення навчальної дисципліни, до свого фаху, формування потреби у практичній імплементації отриманих знань.

Розвивальна мета: розвиток логічного мислення студентів, набуття ними умінь працювати з різними літературними джерелами щодо даної теми, формування умінь і навичок аналізу та інтерпретації фактів, явищ, проблем тощо.

Навчально-методичне забезпечення заняття:

Наочність: ілюстративний матеріал, що використовуються на даному семінарі.

Роздатковий матеріал: схеми, ілюстрації, відео, що використовується на даному семінарі

Технічні засоби навчання: комп'ютер або проектор та екран.

Рекомендована література з основного списку.

Література:

- Вячеслав Липинський та його доба: Книга перша. Наукове видання. - Видання друге, доопрацьоване та доповнене. - Упорядники Т. Осташко, Ю. Терещенко. - Київ: Темпора, 2010.- 560 с.; іл. Режим доступу. - http://chtyvo.org.ua/authors/Lypynskyi_Viacheslav/Viacheslav_Lypynskyi_ta_ioho_doba_Knyha_1/
- Кривда Н.Ю.Українська культура в європейському контексті/ Культурологія: підручник для студентів вищих навчальних закладів. - Харків, Фоліо, 2013.С.715-777.
- Кримський С.Б.Архетипи української культури: методологічні засади осмислення. – К.:Фенікс, 1996. – С. 91 –112.
- Основи української ментальності/Україна:філософський спадок століть/Хроніка-2000.- №37-38.- с.4-96.
- Шинкарук С.Б. Поняття культури. Філософські аспекти /Феномен української культури:методологічні засади осмислення. – К.: Фенікс, 1996. – С.8-61.
- Марат Гельман. Когда гуманитарных инженеров станет много, можно будет с помощью искусства менятьэкономику. Режим доступу. -<http://life.pravda.com.ua/culture/2015/09/11/200133/>
- Юлия Кристьева. «HomoEuropeaeus»: существует ли европейская культура? Режим доступу.-<http://syg.ma/@alesya-bolgova/iuliia-kristieva-homo-europeaeus-sushchiestvuiet-li-ievropiejskaia-kultura>
- Ярослав Грицак про парадокси «покоління без майбутнього». Режим доступу.—

http://zaxid.net/news/showNews.do?yevromaydan_ne_mav_bi_peremogt_i&objectId=1365158

- Мирослав Маринович. Чому культурні війни смертельні для України (за цінною порадою Вашої колеги). Режим доступу. – <http://life.pravda.com.ua/columns/2015/10/9/201531/>
- Політика культурної дипломатії: стратегічні пріоритети для України: зб. наук.-експерт. матеріалів / за заг. ред. О. П. Розумної, Т. В. Черненко – К. : НІСД, 2016. – 92 с. – (Сер. «Гуманітарний розвиток», вип. 5). ISBN 978-966-554-268-1.

ХІД ЗАНЯТТЯ

I. ОРГАНІЗАЦІЙНА ЧАСТИНА (2-3 хв.)

- привітання викладача зі студентами; - виявлення відсутніх; - перевірка підготовленості групи до заняття.

II. МОТИВАЦІЯ ТА СТИМУЛЮВАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ (до 5 хв.)

1. Повідомлення теми, мети та завдань завдань.
2. Мотивація вивчення теми (бесіда, що передбачає з'ясування значущості теми, її професійну спрямованість та практичне застосування).
3. Повідомлення плану заняття

III. ОБГОВОРЕННЯ НАВЧАЛЬНИХ ПИТАНЬ СЕМІНАРУ (70-75 хв.)

Подбати про поетапне обговорення, сприймання, розуміння, закріплення і застосування студентами вивченої навчальної інформації. Розгляд основних питань семінару відповідно до обраного виду і методики його проведення: вказуємо поетапно питання, що обговорюються під час заняття згідно плану. Зазначаємо конкретно методи, прийоми та засоби навчання, що використовуються у процесі обговорення кожного основного питання семінару: бесіда – (фронтальна, проблемна, дискусія тощо); розповідь або презентація студента, повідомлення; виконання індивідуальних завдань; виконання практичних завдань; узагальнення; порівняння та ін.

IV. ПІДВЕДЕННЯ ПІДСУМКІВ ЗАНЯТТЯ (до 5 хв.)

Примітка: при комбінованій формі проведення семінарського заняття виконання практичних завдань, що передбачають закріплення теоретичних питань, можна винести в окремий етап заняття. У такому випадку обов'язково проводиться інструктаж щодо їх виконання.

Коротке повідомлення про дотримання мети, вирішення запланованих завдань заняття (аналіз того, що було розглянуто).

Мотивація діяльності групи і окремих студентів, оцінювання їхньої роботи.

V. ПОВІДОМЛЕННЯ ДОМАШНЬОГО ЗАВДАННЯ (2-3 хв.).

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ № 2.

Міфологія як історично перша форма свідомості

Міфологія Стародавньої Греції та Риму

План заняття:

1. Міфосвідомість – як історично перша форма суспільної свідомості. Класифікація архаїчних міфів. Поняття «міфу», за О.Лосєвим та М.Поповичем. Поняття «політичного міфу».
2. Культура Месопотамії та Стародавнього Єгипту: міфологія, мистецтво.
3. Давньогрецька міфологія: джерела, пантеон, основні міфи.
4. Давньоримська міфологія: джерела, пантеон, основні міфи.
5. Слов'янська міфологія: джерела, пантеон, основні міфи.
6. Етногенез та націостворення українців.

Навчальна мета: закріпити та суттєво розширити знання про зміст основних понять з теми. Забезпечити педагогічні умови для поглиблення і закріплення знань студентів з основ даного курсу, набутих під час лекції на дану тему та у процесі вивчення навчальної інформації, що виноситься для самостійного опрацювання; спонукати студентів до колективного творчого обговорення найбільш складних питань навчального курсу, активізувати їх до самостійного вивчення; оволодіння методами аналізу фактів, явищ і проблем, що розглядаються та формування умінь і навичок до здійснення різних видів майбутньої професійної діяльності.

Виховна мета: виховання професійної компетентності і культури, виховання здатності до критичного мислення, виховання культури професійної дискусії, поглиблення інтересу до вивчення навчальної дисципліни, до свого фаху, формування потреби у практичній імплементації отриманих знань, патріотичне виховання та виховання поваги до інших культур та націй.

Розвивальна мета: розвиток логічного мислення студентів, набуття ними умінь працювати з різними літературними джерелами щодо даної теми, формування умінь і навичок аналізу фактів, явищ, проблем тощо.

Навчально-методичне забезпечення заняття:

Наочність: ілюстративний матеріал, відео, що використовуються на даному семінарі.

Роздатковий матеріал: схеми, ілюстрації, відео, що використовується наданому семінарі

Технічні засоби навчання: комп'ютер або проектор та екран.

Рекомендована література з основного списку.

- Лосев, Алексей. Диалектика мифа.- Режим доступу. - <http://psylib.org.ua/books/losew03/index.htm>.
- Мелетинский Е. М. Поэтика мифа.- Режим доступу.- http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Literat/melet1/
- Мелетинський Е.М. Мифы древнего мира в сравнительном освещении.
- Кун Н.А., Нейхардт А.А. Легенды и мифы Древней Греции и Древнего Рима. – СПб.: Издательский Дом «Литера», 2001. – 608с.
- Лотман Ю.М., Успенский Б.А. Миф – имя – культура // Лотман Ю.М. Избранные труды. Таллин, 1994.Т.1
- Попович М. В. Нарис історії культури України. — К., 1998. - С.7-55.- Режим доступу.- <http://litopys.org.ua/popovych/narys09.htm>
- Лисюк Н.А. Сутність міфу та його функції. – К.:2003. – 121с.
- Митрополит Іларіон. Дохристиянські вірування українського народу : Іст.-реліг.моногр. Видання друге. – К.:АТ «Обереги», 1994. – 424с.
- Славянская мифология // Мифы народов мира.Энциклопедия: в 2-х т./ Гл. ред.С.А.Токарев. – М.:НИ «Большая Российская энциклопедия», 2000. – Т.2. – С.450-456.
- Костомаров М. Дві руські народності. – Режим доступу. - <http://sites.utoronto.ca/elul/Kostomarov/DviNarodnosty.html>.
- Цуладзе А. М. Политическая мифология. М.: Изд-во "Эксмо". - 384 с. Режим доступу. - <https://ru.scribd.com/doc/22890579/%D0%A6%D1%83%D0%BB%D0%B0%D0%B4%D0%B7%D0%B5-%D0%9F%D0%BE%D0%BB%D0%B8%D1%82%D0%B8%D1%87%D0%B5%D1%81%D0%BA%D0%B0%D1%8F-%D0%BC%D0%B8%D1%84%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B3%D0%B8%D1%8F>

Х І Д З А Н Я Т Т Я

І. ОРГАНІЗАЦІЙНА ЧАСТИНА (2-3 хв.)

- привітання викладача зі студентами; - виявлення відсутніх; - перевірка підготовленості групи до заняття.

II. МОТИВАЦІЯ ТА СТИМУЛЮВАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ (до 5 хв.)

1. Повідомлення теми, мети та завдань завдань.
2. Мотивація вивчення теми (бесіда, що передбачає з'ясування значущості теми і її професійну спрямованість).
3. Повідомлення плану заняття

III. ОБГОВОРЕННЯ НАВЧАЛЬНИХ ПИТАНЬ СЕМІНАРУ (70-75 хв.)
Подбати про поетапне обговорення, сприймання, розуміння, закріплення і застосування студентами вивченої навчальної інформації. Розгляд основних питань семінару відповідно до обраного виду і методики його проведення: Вказуємо поетапно питання, що обговорюються під час заняття згідно плану. Зазначаємо конкретно методи, прийоми та засоби навчання, що використовуються у процесі обговорення кожного основного питання семінару: бесіда – (фронтальна, проблемна, дискусія тощо); розповідь або презентація студента, повідомлення; виконання індивідуальних завдань; виконання практичних завдань; узагальнення; порівняння та ін.

IV. ПІДВЕДЕННЯ ПІДСУМКІВ ЗАНЯТТЯ (до 5 хв.)
Примітка: при комбінованій формі проведення семінарського заняття виконання практичних завдань, що передбачають закріплення теоретичних питань, можна винести в окремий етап заняття. У такому випадку обов'язково проводиться інструктаж щодо їх виконання.
Коротке повідомлення про дотримання мети, вирішення запланованих завдань заняття (аналіз того, що було розглянуто).
Мотивація діяльності групи і окремих студентів, оцінювання їхньої роботи.

V. ПОВІДОМЛЕННЯ ДОМАШНЬОГО ЗАВДАННЯ (2-3 ХВ.).

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ № 3.

Культура європейського Середньовіччя.

Київська Русь як соціокультурна система.

План заняття:

1. Сутність культурної епохи середньовіччя.
2. Перші європейські середньовічні університети: історія виникнення, структура, освітні, наукові та культурні традиції.
3. Хрещення Русі: причини, особливості, наслідки.
Християнський культурний всесвіт.
4. Київська Русь як цілісна етнокультурна система. Державотворення: культурологічні аспекти.
5. Виникнення писемності. «Книжна» культура. Шкільна справа.

Література. Початки філософського мислення.

6. Образотворче мистецтво Київської Русі.

Навчальна мета: закріпити та суттєво розширити знання про зміст основних понять з теми. Забезпечити педагогічні умови для поглиблення і закріплення знань студентів з основ даного курсу, набутих під час лекції на дану тему та у процесі вивчення навчальної інформації, що виноситься для самостійного опрацювання; спонукати студентів до колективного творчого обговорення найбільш складних питань навчального курсу, активізувати їх до самостійного вивчення; оволодіння методами аналізу фактів, явищ і проблем, що розглядаються та формування умінь і навичок до здійснення різних видів майбутньої професійної діяльності.

Виховна мета: виховання професійної компетентності і культури, виховання здатності до критичного мислення, виховання культури професійної дискусії, поглиблення інтересу до вивчення навчальної дисципліни, до свого фаху, формування потреби у практичній імплементації отриманих знань, патріотичне виховання та виховання поваги до інших культур та націй.

Розвивальна мета: розвиток логічного мислення студентів, набуття ними умінь працювати з різними літературними джерелами щодо даної теми, формування умінь і навичок аналізу фактів, явищ, проблем тощо.

Навчально-методичне забезпечення заняття:

Наочність: ілюстративний матеріал, відео, що використовуються на даному семінарі.

Роздатковий матеріал: схеми, ілюстрації, відео, що використовується на даному семінарі.

Технічні засоби навчання: комп'ютер або проектор та екран.

Рекомендована література з основного списку.

- Гуревич А.Я. Категории средневековой культуры. - М.:Искусство, 1984. –С.5-138.
- Єфремов С.А. Історія українського письменства. Розділ І. Письменство княжих часів. – К.: Феміна, 1995. –с.68-108.
- Історія української культури. У 5 томах. Т.І. – К.: Наукова думка,2000.
- Лихачев Д.С.«Слово о полку Игореве и художественная культура Киевской Руси» // Слово о полку Игореве: Сборник. – Л.: Сов. писатель, 1985. – С.VII –XXXVIII.
- Митр. Іларіон (ОгієнкоІ.). Візантійська культура й Україна//Україна: філософський спадок століть/Хроніка-2000.- 2000.- №37-38.– с.117-129.

- Попович М. В. Нарис історії культури України. - К., 1998. — С.57-119.
- Толочко П. Київська Русь. – К.: Абрис, 1996. – 360с.
- Толочко П. Давньоруська народність: міф чи реальність?//Київська Старовина. – 2000.-№1.- С.3-18.
- Кривда Н.Ю. Українська культура в європейському контексті / Культурологія: підручник для студентів вищих навчальних закладів. – Харків, Фоліо, 2013.С.715-777.

Х І Д З А Н Я Т Т Я

I. ОРГАНІЗАЦІЙНА ЧАСТИНА (2-3 хв.)

- привітання викладача зі студентами; - виявлення відсутніх; - перевірка підготовленості групи до заняття.

II. МОТИВАЦІЯ ТА СТИМУЛЮВАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ (до 5 хв.)

1. Повідомлення теми, мети та завдань завдань.
2. Мотивація вивчення теми (бесіда, що передбачає з'ясування значущості теми і її професійну спрямованість).
3. Повідомлення плану заняття

III. ОБГОВОРЕННЯ НАВЧАЛЬНИХ ПИТАНЬ СЕМІНАРУ (70-75 хв.)

Подбати про поетапне обговорення, сприймання, розуміння, закріплення і застосування студентами вивченої навчальної інформації. Розгляд основних питань семінару відповідно до обраного виду і методики його проведення:

Вказуємо поетапно питання, що обговорюються під час заняття згідно плану. Зазначаємо конкретно методи, прийоми та засоби навчання, що використовуються у процесі обговорення кожного основного питання семінару:

бесіда – (фронтальна, проблемна, дискусія тощо);

розповідь студента, повідомлення;

виконання індивідуальних завдань;

виконання практичних завдань;

узагальнення;

порівняння та ін.

IV. ПІДВЕДЕННЯ ПІДСУМКІВ ЗАНЯТТЯ (до 5 хв.)

Примітка: при комбінованій формі проведення семінарського заняття виконання практичних завдань, що передбачають закріплення теоретичних питань, можна винести в окремий етап заняття. У такому випадку обов'язково проводиться інструктаж щодо їх виконання.

Коротке повідомлення про дотримання мети, вирішення запланованих завдань заняття (аналіз того, що було розглянуто).

Мотивація діяльності групи і окремих студентів, оцінювання їхньої роботи.

V. ПОВІДОМЛЕННЯ ДОМАШНЬОГО ЗАВДАННЯ (2-3 ХВ.).

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ № 4.

Культура європейського Відродження.

Феномен бароко і роль І.Г.Пінзеля в українській культурі

План заняття:

1. Образотворче мистецтво епохи Відродження: основні напрями, твори, представники.
2. Утопізм як напрям соціально-політичної думки Відродження (Т.Мор, Т.Кампанелла).
3. Витоки українського Відродження. Українсько-польська генерація гуманістів XV- XVI ст.: Ю.Дрогобич, П.Русин, С.Оріховський-Роксолан тін.
4. Братських рух та Острозький культурно-освітній осередок як відповідна культурно-релігійну експансію.
5. Київська братська школа та вчений гурток Лаврської друкарні.
6. Представник українського барокко та рококо І.Г.Пінзель

Навчальна мета: закріпити та суттєво розширити знання про зміст основних понять з теми. Забезпечити педагогічні умови для поглиблення і закріплення знань студентів з основ даного курсу, набутих під час лекції на дану тему та у процесі вивчення навчальної інформації, що виноситься для самостійного опрацювання; спонукати студентів до колективного творчого обговорення найбільш складних питань навчального курсу, активізувати їх до самостійного вивчення; оволодіння методами аналізу фактів, явищ і проблем, що розглядаються та формування умінь і навичок до здійснення різних видів майбутньої професійної діяльності.

Виховна мета: виховання професійної компетентності і культури, виховання здатності до критичного мислення, виховання культури професійної дискусії, поглиблення інтересу до вивчення навчальної дисципліни, до свого фаху, формування потреби у практичній імплементації отриманих знань, патріотичне виховання та виховання поваги до інших культур та націй.

Розвивальна мета: розвиток логічного мислення студентів, набуття ними умінь працювати з різними літературними джерелами щодо даної теми, формування умінь і навичок аналізу фактів, явищ, проблем тощо.

Навчально-методичне забезпечення заняття:

Наочність: ілюстративний матеріал, відео, що використовуються на даному семінарі.

Роздатковий матеріал: схеми, ілюстрації, відео, що використовується на даному семінарі.

Технічні засоби навчання: комп'ютер або проектор та екран.

Рекомендована література з основного списку.

- Баткин Л.М.Итальянское Возрождение. Проблемы и люди. – М.:РГГУ, 1995. –448.
- Баткин Л.Н. Итальянские гуманисты: стиль жизни, стиль мышления. – М.: Наука, 1978. – с.3-42, 63-113, 120-123,168-177.
- Гомбрих Э. История искусств/Э.Гомбрих. – М.:АСТ, 1998. – 688с.
- Українська культура XIII – першої половини XV століть // Історія української культури. У 5 томах. – К., «Наукова думка», 2001. – Т.2. – С.205-350.
- Історія української культури / За загал.ред. І.Крип'якевича. – К.:Либідь, 1994. – с.230-244, 468-485.
- Огородник І. В., Русин М.Ю. Українська філософія в іменах: Навч. посібник. Дрогобич Юрій. Лукаш з Нового міста. Оріховський-Роксолан. Русин Павло. - Либідь,1994.–с.468-485.
- Оріховський С.Напучення польському королеві (коментар М.Русина)// Україна: філософський спадок століть/Хроніка-2000. – 2000.-№37-38. – с.179-191.
- Яковенко Н.Нарис історії середньовічної та ранньомодерної України: Критика, 2005. – С. 113-194.
- Литвинов В.Станіслав Оріховський. Історико-філософський портрет.- К.:Академперіодика, 2014. – 352с.
- Нічик В.М. Гуманістичні і реформаційні ідеї на Україні (XV-початок XVII ст.). - К.:Наукова думка, 1991. – 202с.
- Нічик В., Литвинов В., Стратій Я. Гуманістичні і реформаційні ідеї на Україні. – К.,1991.
- Попович М. В. Нарис історії культури України. — К., 1998. — С.120-207.
- Макиавелли Никколо. Государь.
<http://lib.ru/POLITOLOG/MAKIAWELLI/gosudar.txt>
<https://www.e-reading.club/book.php?book=36565>
- Мак'явеллі, Нікколо. Флорентійські хроніки; Державець / Пер. з іт. А. Перепаді; Худож.- ілюстратор І.І. Яхін; Худож.- оформлювачі Б. П. Бублик, В. А. Мурликін. — Харків: Фоліо, 2007. — 511 с. — (Б-ка світ. літ.). — Режим доступу. -<http://aps-m.org/wp-content/uploads/2017/03/Derzhavets.pdf>

ХІД ЗАНЯТТЯ

I. ОРГАНІЗАЦІЙНА ЧАСТИНА (2-3 хв.)

- привітання викладача зі студентами; - виявлення відсутніх; - перевірка підготовленості групи до заняття.

II. МОТИВАЦІЯ ТА СТИМУЛЮВАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ (до 5 хв.)

4. Повідомлення теми, мети та завдань завдань.
5. Мотивація вивчення теми (бесіда, що передбачає з'ясування значущості теми і її професійну спрямованість).
6. Повідомлення плану заняття

III. ОБГОВОРЕННЯ НАВЧАЛЬНИХ ПИТАНЬ СЕМІНАРУ (70-75 хв.)

Подбати про поетапне обговорення, сприймання, розуміння, закріплення і застосування студентами вивченої навчальної інформації. Розгляд основних питань семінару відповідно до обраного виду і методики його проведення:

Вказуємо поетапно питання, що обговорюються під час заняття згідно плану. Зазначаємо конкретно методи, прийоми та засоби навчання, що використовуються у процесі обговорення кожного основного питання семінару:

бесіда – (фронтальна, проблемна, дискусія тощо);

розповідь студента, повідомлення;

виконання індивідуальних завдань;

виконання практичних завдань;

узагальнення;

порівняння та ін.

IV. ПІДВЕДЕННЯ ПІДСУМКІВ ЗАНЯТТЯ (до 5 хв.)

Примітка: при комбінованій формі проведення семінарського заняття виконання практичних завдань, що передбачають закріплення теоретичних питань, можна винести в окремий етап заняття. У такому випадку обов'язково проводиться інструктаж щодо їх виконання.

Коротке повідомлення про дотримання мети, вирішення запланованих завдань заняття (аналіз того, що було розглянуто).

Мотивація діяльності групи і окремих студентів, оцінювання їхньої роботи.

V. ПОВІДОМЛЕННЯ ДОМАШНЬОГО ЗАВДАННЯ (2-3 хв.).

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ № 5.

Культура європейського Просвітництва

План заняття:

1. Сутність культури Просвітництва (за працею І.Канта «Відповідь на

питання: Що таке Просвітництво?»).

2. Просвітництво в Україні: Києво-Могилянська академія та інші освітні центри. Григорій Сковорода.
3. Українське бароко: основні напрями та представники.
4. Еволюція художнього стилю: пізнє бароко, рококо, класицизм.
5. Образотворче мистецтво класицизму: основні напрями, твори, представники.
6. Мистецтво класицизму в українській культурі: основні напрями розвитку.

Навчальна мета: закріпити та суттєво розширити знання про зміст основних понять з теми. Забезпечити педагогічні умови для поглиблення і закріплення знань студентів з основ даного курсу, набутих під час лекції на дану тему та у процесі вивчення навчальної інформації, що виноситься для самостійного опрацювання; спонукати студентів до колективного творчого обговорення найбільш складних питань навчального курсу, активізувати їх до самостійного вивчення; оволодіння методами аналізу фактів, явищ і проблем, що розглядаються та формування умінь і навичок до здійснення різних видів майбутньої професійної діяльності.

Виховна мета: виховання професійної компетентності і культури, виховання здатності до критичного мислення, виховання культури професійної дискусії, поглиблення інтересу до вивчення навчальної дисципліни, до свого фаху, формування потреби у практичній імплементації отриманих знань, патріотичне виховання та виховання поваги до інших культур та націй.

Розвивальна мета: розвиток логічного мислення студентів, набуття ними умінь працювати з різними літературними джерелами щодо даної теми, формування умінь і навичок аналізу фактів, явищ, проблем тощо.

Навчально-методичне забезпечення заняття:

Наочність: сайти інституцій, відео, ілюстрації, на які звертається увага на даному семінарі.

Роздатковий матеріал: ілюстративний матеріал, схеми та законодавчі акти, що використовуються на даному семінарі

Технічні засоби навчання: не потребує.

Рекомендована література з основного та додаткового списків.

- Кант И. Ответ на вопрос: Что такое Просвещение? // И. Кант. Избранные сочинения в 2 тт. / Под ред. А. П. Клемешева, В. Н. Брюшинкина. Т. 2. – Калининград: Изд-во РГУ им. И. Канта, 2005. – С. 9-20.

- Києво-Могилянська академія в іменах. XVII-XVIII ст. (1500 імен), К.: Вид. дім «КМ Академія», 2001. – 736с.
- Нічик В.М., Хижняк З.І. Києво-Могилянська академія та українсько-німецькі культурні зв'язки. – К.: Вид. дім «КМ Академія», 2000. – 736с.
- Огородник І. В., Огородник В.В. Історія філософської думки в Україні. – К.:Вища шк., 1999. – с.168-251.
- Михед Павло. Українська літературна культура бароко і російська література XVII –XIX ст. (про дві хвили впливу)/Київська старовина. – 1998. - №4. –С.22-51.
- Попович М.В. Нарис історії культури України.- К.: АртЕк, 1998. – с.190-289.
- Хижняк З.І., Маньківський В.К. Історія Києво-Могилянської академії. – К.: Видавничий дім «КМ Академія», 2003. – 181 с.
- Чижевський Д. Українське літературне бароко. – К.: Інститут літератури ім. Т.Г.Шевченка НАН України, 2003. – 576с.
- Чижевський Д. Філософія Г.С.Сковороди/ Підготовка тексту й переднє слово проф. Леоніда Ушкалова. – Харків: Прапор, 2004. – 272с.
- Яковенко Н. Нарис історії середньовічної та ранньомодерної України. – К.: Критика, 2005. – С. 313-451.
- Кривда Н.Ю. Українська культура в європейському контексті / Культурологія: підручник для студентів вищих навчальних закладів. – Харків, Фоліо, 2013. С.715-777.
- Монтеск'є Ш. О духе законів. - https://www.civisbook.ru/files/File/Monteskye_O%20dukhe.pdf
- Руссо Ж.-Ж. Об общественном договоре, или Принципы политического Права. Перевод с франц. А.Д. Хаютина и В.С. Алексеева-Попова. По изд.: Руссо Ж.Ж. Об общественном договоре. Трактаты / Пер. с фр. - М.: "КАНОН-пресс", "Кучково поле", 1998. - 416 с. - http://lib.ru/FILOSOF/RUSSO/prawo.txt_with-big-pictures.html
- Руссо, Ж.-Ж. Педагогические сочинения: В 2-х т. Т.1. Эмиль, или о воспитании./ Под. ред. Г.Н.Джибладзе; сост. А.Н.Джуринский. – М.: Педагогика, 1981. – 656 с. – (Пед. Б-ка). -http://lib.uni-dubna.ru/search/files/phil_russo/1.pdf
- Вольтер. Философские повести. - <http://sophia.nau.edu.ua/2010-07-29-11-48-45/2010-07-29-11-55-07/63-2010-07-30-21-29-43>
- Дидро Д. Собрание сочинений в десяти томах. - http://publ.lib.ru/ARCHIVES/D/DIDRO_Deni/Didro_D..html
- Гроций Г. О праве войны и мира. https://www.civisbook.ru/files/File/Groziy_Kn1.pdf або http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/History/Article/gr_prvoin.php
- Гоббс Т. Левиафан, или Материя, форма и власть государства церковного и гражданского. - - http://lib.ru/FILOSOF/GOBBS/leviafan.txt_with-big-pictures.html

- Пуфендорф С. О должности человека и гражданина по закону естественному: в 2-х т.
Т. І. [Текст перевода]. — СПб. : Нестор-История, 2011. — 214 с.
- Локк Дж. Два трактата о правлении. -
<http://www.reformed.org.ua/2/86/Locke>

Х І Д З А Н Я Т Т Я

I. ОРГАНІЗАЦІЙНА ЧАСТИНА (2-3 хв.)

- привітання викладача зі студентами; - виявлення відсутніх; - перевірка підготовленості групи до заняття.

II. МОТИВАЦІЯ ТА СТИМУЛЮВАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ (до 5 хв.)

7. Повідомлення теми, мети та завдань завдань.
8. Мотивація вивчення теми (бесіда, що передбачає з'ясування значущості теми і її професійну спрямованість).
9. Повідомлення плану заняття

III. ОБГОВОРЕННЯ НАВЧАЛЬНИХ ПИТАНЬ СЕМІНАРУ (70-75 хв.)

Подбати про поетапне обговорення, сприймання, розуміння, закріплення і застосування студентами вивченої навчальної інформації. Розгляд основних питань семінару відповідно до обраного виду і методики його проведення:

Вказуємо поетапно питання, що обговорюються під час заняття згідно плану. Зазначаємо конкретно методи, прийоми та засоби навчання, що використовуються у процесі обговорення кожного основного питання семінару:

бесіда – (фронтальна, проблемна, дискусія тощо);
розповідь студента, повідомлення;
виконання індивідуальних завдань;
виконання практичних завдань;
узагальнення;
порівняння та ін.

IV. ПІДВЕДЕННЯ ПІДСУМКІВ ЗАНЯТТЯ (до 5 хв.)

Примітка: при комбінованій формі проведення семінарського заняття виконання практичних завдань, що передбачають закріплення теоретичних питань, можна винести в окремий етап заняття. У такому випадку обов'язково проводиться інструктаж щодо їх виконання.

Коротке повідомлення про дотримання мети, вирішення запланованих завдань заняття (аналіз того, що було розглянуто).

Мотивація діяльності групи і окремих студентів, оцінювання їхньої роботи.

V. ПОВІДОМЛЕННЯ ДОМАШНЬОГО ЗАВДАННЯ (2-3 ХВ.).

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ № 6.

Романтизм та реалізм

План заняття:

1. Романтизм як напрям європейського мистецтва XIX століття.
2. Український романтизм: виникнення, сутність, характерні риси. Молода Українська інтелігенція та зміцнення національної свідомості.
3. Реалізм як напрям європейського мистецтва XIX століття.
4. Тарас Шевченко. Поет. Митець. Пророк.
5. Становлення і розвиток університетської освіти і науки в Україні XIXст.: Київський університет. Харківський університет т.ін.
6. Основні етапи розвитку української літератури XIX ст.: від романтизму до модернізму.
7. М.С.Грушевський та діяльність Наукового Товариства Шевченка

Навчальна мета: закріпити та суттєво розширити знання про зміст основних понять з теми. Забезпечити педагогічні умови для поглиблення і закріплення знань студентів з основ даного курсу, набутих під час лекції на дану тему та у процесі вивчення навчальної інформації, що виноситься для самостійного опрацювання; спонукати студентів до колективного творчого обговорення найбільш складних питань навчального курсу, активізувати їх до самостійного вивчення; оволодіння методами аналізу фактів, явищ і проблем, що розглядаються та формування умінь і навичок до здійснення різних видів майбутньої професійної діяльності.

Виховна мета: виховання професійної компетентності і культури, виховання здатності до критичного мислення, виховання культури професійної дискусії, поглиблення інтересу до вивчення навчальної дисципліни, до свого фаху, формування потреби у практичній імплементації отриманих знань, патріотичне виховання та виховання поваги до інших культур та націй.

Розвивальна мета: розвиток логічного мислення студентів, набуття ними умінь працювати з різними літературними джерелами щодо даної теми, формування умінь і навичок аналізу фактів, явищ, проблем тощо.

Навчально-методичне забезпечення заняття:

Наочність: сайти інституцій, відео, ілюстрації, на які звертається увага

наданому семінарі.

Роздатковий матеріал: ілюстративний матеріал, схеми та законодавчі акти, що використовується на даному семінарі

Технічні засоби навчання: не потребує.

Рекомендована література з основного та додаткового списків.

- Українська культура XIX століття/Історія української культури. У 5 томах. – К.: Наукова думка, 2005. – Т.4. Книга 2. – 1295с.
- Бовсунівська Т. Феномен українського романтизму. – К., 1997.
- Білецький П.О. Апостол України: Життя і творчість Тараса Шевченка. – К.: Стилос, 1998. – 284с.
- Голубенко М. Від романтизму до реалізму /Петров В., Чижевський Д., Голубенко М. Українська література. – Мюнхен-Львів, 1994. – с.159-191.
- Гундорова Т. Проявлення слова. Дискусія раннього українського модернізму. Постмодерна інтерпретація. – Львів: Літопис, 1997. – 296с.
- Грицак Я. Нарис історії України.- <http://history.franko.lviv.ua/PDF%20Final/Grycak.pdf>
- Грицак Я.Й. Нарис історії України: формування модерної Української нації ХХІ – ХХ ст.-К.: «Генеза», 1996. – 360с.
- Грабович Г. Шевченко як міфотворець: семантика символів у творчості поета/ пер. С. Павличко. – К.: Радянський письменник, 1991. – 212с.
- Ідея університету: антологія/ Упоряд.: М.Зубрицька, Н.Бабалик, З.Рибчинська. – Львів: Літопис, 2002. – 304с.
- Київський університет ім. Т.Г.Шевченка: довідник. За ред.. Кресіна І.О., Іваненко М.Е. – К.: Вид-во Київського університету, 1994. – 77с.
- Павличко С. Дискурс модернізму в українській літературі. – К.: Либідь, 1997. – 360с.
- Попович М. В. Нарис історії культури України. — К., 1998. — С.290-379.
- Петров В. Естетична доктрина Шевченка //Україна: філософський спадок століть/Хроніка-2000. – 2000.- №39-40. – с.85-91.
- Романів Олег. Наукове товариство ім.Шевченка - перша Українська академія наук/Київська старовина. – 1999. -№2.
- Горський В.С., Кислюк К.В. Історія української філософії. – К.:Либідь, 2004. – с. 249- 373.

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ № 7.

Модерн. Модернізм. Постмодерн.

Український авангард.

Глобальні проблеми сучасної культури.

Мультикультуралізм

План заняття:

1. Співвідношення понять «модерн» і «модернізм», «метамодерн», «постмодерн».
2. Основні напрями розвитку європейського мистецтва XX – початку XXI ст. (експресіонізм, кубізм, футуризм та ін.).
3. Феномен «українського авангарду». Великі імена української культури.
4. «Розстріляне Відродження»: 30-40-і рр. XX століття. Література, поезія, драматургія, образотворчість.
5. Рух «шістдесятництва»: недовгий ренесанс. Література, публіцистика, поезія. Українське «поетичне кіно».
6. Мистецтво України кінця XX ст. Національна публіцистика, література, театр.

Навчальна мета: закріпити та суттєво розширити знання про зміст основних понять з теми. Забезпечити педагогічні умови для поглиблення і закріплення знань студентів з основ даного курсу, набутих під час лекції на дану тему та у процесі вивчення навчальної інформації, що виносить для самостійного опрацювання; спонукати студентів до колективного творчого обговорення найбільш складних питань навчального курсу, активізувати їх до самостійного вивчення; оволодіння методами аналізу фактів, явищ і проблем, що розглядаються та формування умінь і навичок до здійснення різних видів майбутньої професійної діяльності.

Виховна мета: виховання професійної компетентності і культури, виховання здатності до критичного мислення, виховання культури професійної дискусії, поглиблення інтересу до вивчення навчальної дисципліни, до свого фаху, формування потреби у практичній імплементації отриманих знань, патріотичне виховання та виховання поваги до інших культур та націй.

Розвивальна мета: розвиток логічного мислення студентів, набуття ними умінь працювати з різними літературними джерелами щодо даної теми, формування умінь і навичок аналізу фактів, явищ, проблем тощо.

Навчально-методичне забезпечення заняття:

Наочність: сайти інституцій, відео, ілюстрації, на які звертається увага на даному семінарі.

Роздатковий матеріал: ілюстративний матеріал, схеми та законодавчі акти, що використовуються на даному семінарі

Технічні засоби навчання: не потребує.

Рекомендована література з основного та додаткового списків.

- Бодрийяр Ж. Прозрачность зла. – М.:Добровест, 2000. – 258с.
- Бодрийяр Ж. Система вещей. – М.:Рудомино, 1995. – 174с.
- Габермас Ю.Філософський дискурс модерну. – К.: Четверта хвиля, 2001. – 424с.
- Германия XX век. Модернизм. Авангард. Постмодернизм/Под ред. В.Ф.Колязина. – М.: РОССПЭН, 2008. – 607с.
- Горбачов Д.Український авангард 1910-1930 років. – К.:Мистецтво, 1996. – 400с.
- Дзюба І.Деякі проблеми і перспективи української культури//Науковий світ – 2002.- №11. – С.4-5.
- Іллєнко Ю.Парадигма кіно. – К.:Абрис, 1999. – 412с.
- Касьянов Г.Незгодні:українська інтелігенція у русі опору 1960-80-х рр. – К.: Либідь, 1995. – 130с.
- Козловський П. Культура постмодерна . – М.:Республика, 1997. – 240с.
- Корнієнко Н. Український театр у переддень третього тисячоліття. – К.: Факт,2000.- 160 с.
- Корнієнко Н.Лесь Курбас: репетиція майбутнього. – К.:Факт, 1998. – 469с.
- Лиотар Ж.Ф. Ответ на вопрос: что такое постмодерн?// Ad Marginem, 93. – М.,1994.– С.319-323.
- Панченко В. Будинок з химерами: творчість Володимира Винниченка 1900-1920-х рр. у європейському літературному контексті. – Кіровоград, 1998. - 272с.
- Пахльовська О. Український постмодернізм як клонування без правил//Ситуація постмодернізму в Україні//КіноТеатр. – 2001. - № 6(38). –С.2-6.
- Попович М. В. Нарис історії культури України. – К.: АртЕк, 1998. – с.489-620.
- Лавріненко Ю.Розстріляне Відродження: Антологія 1917-1933: поезія-проза-драма- есей./Під ред.. Наєнка М.К. – К.: Вид.центр «Просвіта», 2001. – 794с.
- Попович М. Червоне століття. – К.: АртЕк, 2007. – 5-175с.
- Кривда Н.Ю. Українська культура в європейському контексті/ Культурологія: підручник для студентів вищих навчальних закладів. – Харків, Фоліо, 2013. С.715- 777.
- Петрова Ольга. Сергій Параджанов. «Граюча людина» в контексті трансавангарду./Київська старовина, №5,1999.
- Русін Р.М. Художній образ: від класики до постмодерну: монографія. – К.:ВПЦ:«Київський університет», 2015. – 208 с.
- Табачковський В.Г. У пошуках невтраченого часу. – К.:ПАРАПАН,

Х І Д З А Н Я Т Т Я

I. ОРГАНІЗАЦІЙНА ЧАСТИНА (2-3 хв.)

- привітання викладача зі студентами; - виявлення відсутніх; - перевірка підготовленості групи до заняття.

II. МОТИВАЦІЯ ТА СТИМУЛЮВАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ (до 5 хв.)

1. Повідомлення теми, мети та завдань завдань.
2. Мотивація вивчення теми (бесіда, що передбачає з'ясування значущості теми і її професійну спрямованість).
3. Повідомлення плану заняття

III. ОБГОВОРЕННЯ НАВЧАЛЬНИХ ПИТАНЬ СЕМІНАРУ (70-75 хв.)

Подбати про поетапне обговорення, сприймання, розуміння, закріплення і застосування студентами вивченої навчальної інформації. Розгляд основних питань семінару відповідно до обраного виду і методики його проведення:

Вказуємо поетапно питання, що обговорюються під час заняття згідно плану. Зазначаємо конкретно методи, прийоми та засоби навчання, що використовуються у процесі обговорення кожного основного питання семінару:

бесіда – (фронтальна, проблемна, дискусія тощо);
розповідь студента, повідомлення;
виконання індивідуальних завдань;
виконання практичних завдань;
узагальнення;
порівняння та ін.

IV. ПІДВЕДЕННЯ ПІДСУМКІВ ЗАНЯТТЯ (до 5 хв.)

Примітка: при комбінованій формі проведення семінарського заняття виконання практичних завдань, що передбачають закріплення теоретичних питань, можна винести в окремий етап заняття. У такому випадку обов'язково проводиться інструктаж щодо їх виконання.

Коротке повідомлення про дотримання мети, вирішення запланованих завдань заняття (аналіз того, що було розглянуто).

Мотивація діяльності групи і окремих студентів, оцінювання їхньої роботи.

V. ПОВІДОМЛЕННЯ ДОМАШНЬОГО ЗАВДАННЯ (2-3 ХВ.).

СЕМІНАРСЬКЕ ЗАНЯТТЯ № 8. ПРЕЗЕНТАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

**«Дослідження культурного законодавства/конвенцій країн Європи»/
«Культурна дипломатія України»: стратегії та виклики**

Навчальна мета: закріпити та суттєво розширити знання про зміст основних понять з теми. Забезпечити педагогічні умови для поглиблення і закріплення знань студентів з основ даного курсу, набутих під час лекції на дану тему та у процесі вивчення навчальної інформації, що виноситься для самостійного опрацювання; спонукати студентів до колективного творчого обговорення найбільш складних питань навчального курсу, активізувати їх до самостійного вивчення; оволодіння методами аналізу фактів, явищ і проблем, що розглядаються та формування умінь і навичок до здійснення різних видів майбутньої професійної діяльності.

Виховна мета: виховання професійної компетентності і культури, виховання здатності до критичного мислення, виховання культури професійної дискусії, поглиблення інтересу до вивчення навчальної дисципліни, до свого фаху, формування потреби у практичній імплементації отриманих знань, патріотичне виховання та виховання поваги до інших культур та націй.

Розвивальна мета: розвиток логічного мислення студентів, набуття ними умінь працювати з різними літературними джерелами щодо даної теми, формування умінь і навичок аналізу фактів, явищ, проблем тощо.

Навчально-методичне забезпечення заняття:

Наочність: схеми законодавства, які використовуються на даному семінарі.

Роздатковий матеріал: схеми, що використовуються на даному семінарі

Технічні засоби навчання: не потребує.

Рекомендована література з основного та додаткового списків.

Х І Д З А Н Я Т Т Я

I. ОРГАНІЗАЦІЙНА ЧАСТИНА (2-3 хв.)

- привітання викладача зі студентами; - виявлення відсутніх; - перевірка підготовленості групи до заняття.

II. МОТИВАЦІЯ ТА СТИМУЛЮВАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ (до 5 хв.)

1. Повідомлення теми, мети та завдань завдань.
2. Мотивація вивчення теми та представлення самостійної роботи (бесіда, що передбачає з'ясування значущості теми і її професійну спрямованість).
3. Повідомлення плану заняття

III. ОБГОВОРЕННЯ НАВЧАЛЬНИХ ПИТАНЬ СЕМІНАРУ (70-75 хв.)

Подбати про поетапне представлення презентацій самостійної роботи, обговорення, сприймання, розуміння, закріплення і застосування студентами вивченої навчальної інформації. Розгляд основних ідей та концепцій, представлених магістрами в самостійних роботах відповідно до обраного виду і методики його проведення:

Дискусія, обговорення, самостійний критичний аналіз, практичні рекомендації. Підведення підсумків.

IV. ПІДВЕДЕННЯ ПІДСУМКІВ ЗАНЯТТЯ (до 5 хв.)

Примітка: при комбінованій формі проведення семінарського заняття виконання практичних завдань, що передбачають закріплення теоретичних питань, можна винести в окремий етап заняття. У такому випадку обов'язково проводиться інструктаж щодо їх виконання.

Коротке повідомлення про дотримання мети, вирішення запланованих завдань заняття (аналіз того, що було розглянуто).

Мотивація діяльності групи і окремих студентів, оцінювання їхньої роботи.

Примітки до виконання завдань.

Підготувати "теоретично-аналітичний проект", означає:

1. ознайомитись із законом, законопроектом, конвенцією, міжнародними програмами та проектами ЮНЕСКО у сфері культури (на Ваш розсуд, до Вашої уваги запропонований перелік);
2. проаналізувати його на предмет викладених базових термінів і понять; аналіз основних засад здійснення державної політики України у сфері культури; пріоритетів провадження державної політики України у сфері культури (Закон України «Про культуру»). Чи є внутрішні суперечності у даному Законі? В яких, саме пунктах? Чи є ефективною державна політика у сфері культури? Чи вбачаєте Ви у цьому Законі довгострокову стратегію оновлення культури України? Чи відповідає він на виклики XXI століття у контексті гуманітарної безпеки? Так чи ні, обґрунтуйте свою позицію (Згідно основних положень Закону України «Про культуру»). Засади культурної дипломатії в Україні. Які кроки будуть ефективними у презентації України у світі?

Ключові посилання:

- ЗУ «Про культуру» (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2011, № 24, ст.168) Із змінами, внесеними згідно із Законами ВВР від 2013 до 16.07.2020 року [19] <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2778-17#Text>
- (The role of culture for resilience, peace and security: a new international agenda promoted by UNESCO) <https://en.unesco.org/The-role-of-culture-for-resilience-peace-and-security>

- Декларація тисячоліття ООН. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу. - https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_621#Text
- Концепція гуманітарного розвитку України, НАН України. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу. - <https://res.in.ua/koncepciya-gumanitarnogo-rozvitku-ukrayini-na-period-do-2020-r.html>
- Український інститут. - Режим доступу. - <https://ui.org.ua/>
- Український культурний фонд. - Режим доступу. - <https://ucf.in.ua/>
- Український інститут книги. - <https://book-institute.org.ua/>
- Центр Довженка. - Режим доступу. - <http://www.dovzhenkocentre.org/>
- Ольга Жук. Культурна дипломатія: вікно чи шпарина можливостей? https://kennankyiv.org/wp-content/uploads/2017/06/Zhuk_Agora_V18.pdf
- Культурна дипломатія: елегантний тандем мистецтва. <https://www.culturepartnership.eu/ua/article/cultural-diplomacy>
Культурна дипломатія України від МЗС / Ukraine`s Cultural Diplomacy by MFA
https://www.facebook.com/pg/CulturalDiplomacyUkraine/posts/?ref=page_internal
- Ознайомитись із засадами міжнародного співробітництва України та ЮНЕСКО можна за цим посиланням: <http://unesco.mfa.gov.ua/ua/ukraine-unesco/cooperation>

Ви можете обрати будь-який закон, законодавчу ініціативу як у вітчизняному так і у світовому контексті і розглянути її на предмет викладеного. Чи вбачаєте ви суперечності у викладеному? Чи вбачаєте у викладеному довгострокову стратегію розвитку української культури. Тобто, необхідно:

- a) проаналізувати зміст документів, програм, проектів та оцінити їх на предмет суперечностей та зв'язок з українськими реаліями;
- b) показати роль та значення міжнародного співробітництва у царині культури;
- c) виявити можливості практичного застосування інструментів та шляхи імплементації міжнародних норм, процедур, цінностей у вітчизняний культурний процес.
- d) до прикладу, проаналізувати Закон України «Про культуру» (а Ви можете обирати будь-який закон, програму, стратегію, концепцію, як із вітчизняної законодавчої сфери, так і світової практики у сфері культури) на предмет викладених визначень, базових понять; на предмет аналізу засад державної політики у сфері культури, щодо пріоритету державної політики у сфері культури. Попрацювавши із Законом, Ви можете розставити свої (авторські, суб'єктивні, але разом з тим обґрунтовані) акценти. Чи є ефективною культурна політика України? Чи можлива імплементація міжнародних цінностей, норм і

процедур у вітчизняний культурний процес? (у предметній сфері культури).

ЗАВДАННЯ ДЛЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ. РЕКОМЕНДАЦІЇ ДО ВИКОНАННЯ ЗАВДАНЬ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

Тема 1. Перспективи розвитку національної культури ХХІ ст. Пошук культурних механізмів євроінтеграції.

Завдання:

Проаналізуйте основні тенденції розвитку національної культури ХХІ ст.

Тема 2. Міфологічні уявлення Стародавньої Месопотамії та Стародавнього Єгипту.

Завдання:

Здійсніть порівняльний аналіз міфоуявлень Стародавньої Месопотамії та Стародавнього Єгипту.

Тема 3. Виникнення писемності. «Книжна» культура. Шкільна справа. Література. Початки філософськомислення Київської Русі.

Завдання:

Розкрийте дане питання за першоджерелом М.Поповича «Нарис історії культури України»

Тема 4. Київська братська школа та вчений гурток Лаврської друкарні.

Завдання:

Проаналізуйте ключові передумови появи братських шкіл та вченого гуртка Лаврської друкарні. Порівняйте основні тенденції розвитку.

Тема 5. Українське барокко. Б.Меретин. І.Г.Пінзель.

Завдання:

Дослідіть життєпис митців, їх творчий шлях та мистецьку спадщину. Осмисліть ці факти і представте їх у формі есе.

Тема 6. Тарас Шевченко як пророк слова і митець

Завдання:

Продемонструйте глибокі знання про постать Т.Шевченка, осмисліть його словотворчу і мистецьку спадщину і представте свої обґрунтовані і осмислені розмисли у формі есе.

Тема 7. Афтер-постмодернізм і мета модернізм: спільне і відмінне. Передумови виникнення та специфіка розуміння.

Завдання:

Підготуйтеся до дискусії про сучасне прочитання світу, його тенденції, характерні ознаки, смисли і стратегії.

Презентація самостійної роботи

«Дослідження культурного законодавства/конвенцій країн Європи»/

«Культурна дипломатія України»: стратегії та виклики

ПРИКЛАД. ЗРАЗОК ОФОРМЛЕННЯ МОДУЛЬНОЇ КОНТРОЛЬНОЇ РОБОТИ

Письмова контрольна робота № 1
з дисципліни «Українська та зарубіжна культура» студента 2-го курсу
факультету комп'ютерних наук та кібернетики
П.І.П.

Організація проведення модульної контрольної роботи.
Класичний спосіб проведення письмових контрольних робіт: всі студенти -
слухачі дисципліни «Українська та зарубіжна культура» розподіляються на
два варіанти.
І-й варіант (отримує запитання):

1. Назвіть приклади архітектури українського класицизму. Чим відрізняється класицизм від бароко?
2. Дайте характеристику Просвітництва за першоджерелом І.Канта «Відповідь на питання: Що таке Просвітництво?»
3. Перерахуйте світоглядні засади епохи Середньовіччя, за рекомендованим джерелом Умберто Еко (тезово і осмислено)

ТИПОВІ ТЕСТИ ЗАЛІКОВОЇ РОБОТИ

Залікова робота

З курсу «Українська та зарубіжна культура»

Студента/ки _____ (курс, група, факультет) _____

ПІБ _____

В. І

I тип завдання. Тести. Виділіть жовтим маркером правильний варіант. У відкритих питаннях впишіть правильну відповідь.

1. Хто з митців італійського Відродження першим звернув увагу на людину, її переживання, наділив зображення реалістичністю та зумів передавати об'єми фігур?

a) Джованні Боккаччо

b) Філіппо Брунелескі

c) Джотто

2. Які види «політичних міфів» виокремлює А.Цуладзе:

a) «технологічні» та «магічні»

b) «технологічні» та «сучасні»

c) «технологічні» та «вічні»

3. Дайте визначення поняття «культура» за ЗУ «Про культуру». Які положення, норми, статті ЗУ є суперечливими? Чому?

4. Представники українського авангарду, це:

a) О.Архипенко, Д. Бурлюк, О.Екстер

b) О.Екстер, І.Бойченко, О.Богомазов

c) М.Синякова, К.Малевич, М.Хвильовий

5. Дайте характеристику Просвітництва за першоджерелом І.Канта
«Відповідь на питання: Що таке Просвітництво?»

6. Прикладами романського стилю в Україні є:

- а) Храм Святих Ольги і Єлизавети, Собор Святого Юра, Костел Івана Хрестителя
- б) Собор Петра і Павла, Храм Святих Ольги і Єлизавети, Собор Св. Анни
- с) Костел Івана Хрестителя, Церква Св. Миколая, Церква Св. Параскеви

7. Розкрийте питання світоглядних засад античності (що включає також періодизацію, представників)

8. Найвищим видом мистецтва за часів античності були:

- а) театральне мистецтво
- б) комедія
- с) трагедія

9. Перерахуйте світоглядні засади епохи Середньовіччя, за
рекомендованим джерелом Умберто Еко (тезово і осмислено)

10. Назвіть приклади архітектури українського класицизму.
Чим відрізняється класицизм від бароко?

II тип завдання – два питання відкритого типу (одне з яких передбачає знання вказаної культурної епохи, і знання першоджерела, а друге, – творчого характеру, але поруч з тим, пам’ятайте про структуру і логіку викладу і обґрунтування своєї позиції).

1. Розкрийте сутність епохи Середньовіччя, за Ле Гоффом (рекомендованими першоджерелами, від періодизації до специфічних ознак і представників)

2. Уявіть себе людиною північного Відродження. Який світ Ви бачите довкола себе? Ким Ви є? Який одяг Ви носите (опишіть людину Відродження). Що Вам подобається, а що ні (пам’ятайте про контекст). Якими є особливості епохи в якій Ви живете. Чим північне Відродження відрізняється від італійського Відродження?

B. VI

I тип завдання. Тести. Виділіть жовтим маркером правильний варіант.

У відкритих питаннях впишіть правильну відповідь.

1. Дайте характеристику Середньовіччя за роботою Жака ле Гофа «Середньовічний світ»

2. Назвіть найвідоміших представників українського бароко. Приклади архітектури.

3. Чотири властивості «ідеальної» держави, за Платоном, це:

- a) мудрість, мужність, гідність, справедливість
- b) мудрість, мужність, розумність, справедливість
- c) мудрість, мужність, розсудливість, справедливість

4. Представники українського Відродження, це:

- a). С.Оріховський, Ю.Дрогобич, Л.Зизаній
- b) П.Русин, Ф.Бурлацький, С.Кльонович
- c) П.Беринда, М.Хвильовий, Ю.Дрогобич

5. Назвіть представників музичної культури класицизму в Україні? Чим вона є важливою для УК?

6. Перерахуйте світоглядні засади епохи Відродження. Від періодизації до представників

7. Міф за О. Лосєвим «Діалектика міфу», це ?

8. Чим «італійське Відродження» відрізняється від «північного Відродження»? Яка їх специфіка? Представники?

9. Діяльність Наукового Товариства імені Шевченка у Львові (представники, предмет діяльності, чому, воно розташовувалось, саме у Львові?)

10. Основні жанри літератури Київської Русі

- а) думи, героїчний билинний епос, діалоги
- б) історичні епоси, драма, лірика
- с) церковно-повчальна, житійна література, літописи

II тип завдання – два питання відкритого типу (одне з яких передбачає знання вказаної культурної епохи, і знання першоджерела, а друге, - творчого характеру, але поруч з тим, пам'ятайте про структуру і логіку викладу і обґрунтування своєї позиції).

1. «Національна культура» та поняття «нації», за В. Липинським (з опорою на рекомендоване першоджерело)

2. Дайте характеристику Середньовіччя: періодизація, представники, специфіка (пам'ятайте про контекст)

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА (до курсу):

ОБОВ'ЯЗКОВА ЛІТЕРАТУРА:

1. Аверинцев С.С. София – Логос. Словарь. – К.: Дух і Літера, 2001. Режим доступу: https://azbyka.ru/otechnik/Sergej_Averincev/sofija-logos-slovar/
2. Антонович Дмитро. Історія української культури. Режим доступу: <http://litopys.org.ua/cultur/cult.htm>
3. Гомбрих Эрнст. История искусств/Э.Гомбрих. – М.: АСТ, 1998. – 688 с. Режим доступу: https://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Culture/gombr/index.php
4. Грушевський М.С. Нарис історії українського народу.- К.:Либідь, 1991. Режим доступу: http://hrushevsky.nbu.gov.ua/cgi-bin/hrushevsky/person.exe?&I21DBN=ELIB&P21DBN=ELIB&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=elib_all&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=ID=&S21STR=0000970
5. Гундорова Т. Проявлення Слова. Дискусія раннього українського модернізму. Постмодерна інтерпретація. – Львів, «Літопис», 1997. – 299 с. Режим доступу: https://chtyvo.org.ua/authors/Hundorova_Tamara/ProYavlennia_slova_Dyskusiia_rannoho_ukrainskoho_modernizmu/
6. Грицак Я.Й. Нарис історії України: формування модерної Української нації XIX – XX століття. – К.: «Генеза», 1996. – 360 с. Режим доступу: <https://uamoderna.com/biblioteka/hrytsak-naryse-istorii-ukrainy>
7. Історія світової культури: Навч. посіб. / Керівник авт. колективу Л.Т.Левчук. – 3-тє вид., перероб. і доп. – К.: Центр учбової літератури, 2010. – 400 с. Режим доступу: https://shron1.chtyvo.org.ua/Levchuk_Larysa/Istoria_svitovoi_kultury.pdf
8. Історія української культури. За загальною редакцією Івана Крип'якевича. Київ – 2002 (за виданням 1937 року). Режим доступу: <http://litopys.org.ua/krypcult/krcult.htm>
9. Історія української культури. У 5 томах. – К.: Наукова думка, 2000-2009. Режим доступу: <https://www.nas.gov.ua/UA/MultiVolumeBook/Pages/Default.aspx?MVBID=0000212>
10. Кант И. Ответ на вопрос: Что такое Просвещение? Режим доступу: <https://iphras.ru/uplfile/philec/gou/kant.pdf>
11. Kant Immanuel. Beantwortung der Frage: Was ist Aufklärung? Режим доступу:

https://www.rosalux.de/fileadmin/rls_uploads/pdfs/159_kant.pdf

12. Культурологія: підручник для студентів вищих навчальних закладів/кол.авторів;за ред. А.Є.Конверського. Харків: Фоліо, 2013. – 863с.
13. Культурологія: українська та зарубіжна культура. Навч.посіб./М.М.Закович, І.А.Зязюн, О.М.Семашко та ін. За ред. М.М.Заковича – К., 2004. - 567 с.
14. Кривда Н.Ю. Українська культура в європейському контексті/ Культурологія:підручник для студентів вищих навчальних закладів. – Харків, Фоліо, 2013.С.715-777.
15. Липинський В. Листи до братів- хліборобів. – Режим доступу. - <https://diasporiana.org.ua/wp-content/uploads/books/3615/file.pdf>
16. Лотман Ю. Феномен культури // Семиотика культуры: Труды по знаковым системам. – Вып. 10. Тарту, 1978. Режим доступу: <http://yanko.lib.ru/books/cultur/lotman-selection.htm>
17. Попович М. В. Нарис історії культури України. — К., 1998. – Режим доступу: <http://litopys.org.ua/popovych/narys.htm>
18. Русін Р.М. Художній образ: від класики до постмодерну: монографія. – К.:ВПЦ «Київський університет», 2015. – 208 с.
19. Феномен української культури: методологічні засади осмислення. – К.: Фенікс, 1996. – 477 с.
20. Яковенко Н.Нарис історії середньовічної та ранньомодерної України. – К.: Критика, 2005.
21. Український авангард. Режим доступу: <http://litopys.org.ua>

ДОДАТКОВА ЛІТЕРАТУРА:

1. Барт Р. Миф сегодня // Мифология. – М., 2000. С. 233-286. Режим доступу. - https://www.booksite.ru/fulltext/bar/bart_r/1.htm
2. Гомбрих Эрнст. История искусств. – М.: АСТ, 1998. – с.688. Режим доступу. - <https://avidreaders.ru/read-book/istoriya-iskusstva.html>
3. Дмитриева Н.А. Краткая история искусств. – М., 1985. Вып. I. – с. 318. Режим доступу. - <https://may.alleng.org/d/art/art569.htm>
4. Египетская мифология: Энциклопедия. – М.: Эксмо, 2002. - 591с.
5. Войтович В. М. Українська міфологія. - Київ: «Либідь». 2002 р. - 664 с. Режим доступу. - https://chtyvo.org.ua/authors/Voitovych_Valerii/Ukrainska_mifolohiia/
6. Замаровский Войтех. Боги и герои античных сказаний: Словарь: Пер.

- с чеш.: М.- Республика, 1994. — 399 с.
7. Аверинцев С.С. Судьбы европейской культурной традиции в эпоху перехода от античности к Средневековью // Из истории культуры Средних веков и Возрождения. — М., 1976.
 8. Історія української культури / За загал. ред. І. Крип'якевича. - К.:Либідь, 1994.
 9. Мистецтво Київської Русі: Альбом / Авт.-упоряд. Ю. С. Асєєв. — К.: Мистецтво, 1989. — 250с.
 10. История искусства: Ренессанс. — М.: АСТ, 2003. — 503с.
 11. Литвинов В. Україна в пошуках своєї ідентичності. XVI - початок XVII. — К.: Наукова думка, 2008. — 525с.
 12. Огородник І.В., Русин М.Ю. Українська філософія в іменах. — К., 1997. — 328 с. Режим доступу.- https://chtyvo.org.ua/authors/Ohorodnyk_Ivan/Ukrainska_filosofia_v_ime_nakh/
 13. Українське літературне бароко. Дмитро Чижевський. — К., 2003. — Режим доступу. - <http://litopys.org.ua/chyzh/chyb.htm>
 14. Яворская Н. Западноевропейское искусство XIX века. — М., 1962. — 72с.
 15. Дзюба І. Деякі проблеми і перспективи української культури. Режим доступу. - <https://www.radiosvoboda.org/a/1495357.html>
 16. Ілленко Ю. Парадигма кіно. — К.: Абрис, 1999. - 412с.
 17. Касянов Г. Незгодні: українська інтелігенція у русі опору 1960-80-х років.- К., 1995. - 224 с. Режим доступу. - <http://resource.history.org.ua/item/0005602>
 18. Кошелівець І. Шестидесятники // Енциклопедія українознавства : Словникова частина : в 11 т. / Наукове Товариство ім. Шевченка ; гол. ред. проф., д-р Володимир Кубійович. — Париж ; Нью-Йорк ; Львів : Молоде життя, 1954–2003. — С.506.
 19. Лісовий В. С. Культура – ідеологія – політика. — К.: Видав- ництво ім. О. Теліги, 1997. - 352 с.
 20. Шинкарук С.Б. Поняття культури. Філософські аспекти /Феномен української культури: методологічні засади осмислення. — К.: Фенікс, 1996. — С.8-61.
 21. Марат Гельман. Когда гуманитарных инженеров станет много, можно будет с помощью искусства менять экономику. Режим доступу. — <https://life.pravda.com.ua/culture/2015/09/11/200133/>
 22. Юлия Кристьяева. «HomoEuropaeus»: существует ли европейская культура? Режим доступу: <https://syg.ma/@alesya-bolgova/iuliia-kristieva-homo-europaeus-sushchiestvuiet-li-ievropieiskaia-kultura>
 23. Ярослав Грицак про парадокси «покоління без майбутнього». Режим доступу.— https://zaxid.net/yevromaydan_ne_mav_bi_peremogti_n1365158
 24. Мирослав Маринович. Чому культурні війни смертельні для України. Режим доступу.-

<https://life.pravda.com.ua/columns/2015/10/9/201531/>

25. Політика культурної дипломатії: стратегічні пріоритети для України: зб. наук.-експерт. матеріалів / за заг. ред. О. П. Розумної, Т. В. Черненко – К. : НІСД, 2016. – 92 с. –(Сер. «Гуманітарний розвиток», вип. 5)
26. Бібліотека українського мистецтва. Режим доступу.- <http://uartlib.org/>

Додаткова література

Українська культура

1. Котляр М.Ф. Русь язичницька: Біля витоків східнослов'янської цивілізації. – К.: Заповіт, 1995.
2. Толочко Петро. Київська Русь. – К.: Абрис, 1996.
Режим доступу.- https://chtyvo.org.ua/authors/Tolochko_Petro/Kyivska_Rus_vyd_1996/
3. Попович М.В. Мировоззрение древних славян. К.: Наук. думка, 1985.
Режим доступу. - https://imwerden.de/pdf/popovich_mirovozzrenie_drevnikh_slavyan_1985_text.pdf
4. Уманцев Ф.С. Мистецтво давньої України. Історичний нарис. – К.: Либідь, 2002. Режим доступу. – <http://uartlib.org/allbooks/istoriya-ukrayinskogo-mistetstva/f-s-umantsev-mistetstvo-davnoyi-ukrayini-istorichniy-naris/>
5. Литвинов В. Україна в пошуках своєї ідентичності. XVI - початок XVIII. – К.: Наукова думка, 2008. – 525с.
6. Шевчук В. Муза Роксоланська. Українська література XVI – XVIII століть: У 2 кн. – К.: Либідь, 2004. Режим доступу. - https://chtyvo.org.ua/authors/Shevchuk/Muza_Roksolanska_Renesans_Rannie_baroko/
7. Єфремов С.О. Історія українського письменства. – К.: Феміна, 1995.
Режим доступу. - https://chtyvo.org.ua/authors/Yefremov_Serhii/Istoriia_ukrainskoho_pysmenstva/
8. Бовсунівська Т. Феномен українського романтизму. – К., 1997.
Режим доступу. – <https://www.twirpx.com/file/2827054/>
9. Грабович Г. Шевченко як міфотворець: семантика символів у творчості поета/ пер. С.Павличко. – К.: Радянський письменник, 1991. – 212 с. Режим доступу. - https://chtyvo.org.ua/authors/Hrabovych_Hryhorii/Poet_iak_mifotvorets_s

10. Дзюба І. Між культурою і політикою. – К.: Сфера, 1998. – 373 с.
Режим доступу. - <http://1576.ua/books/5041>

Зарубіжна культура

11. Тайлор Э. Первобытная культура. М.: Изд-во полит.лит., 1987.
Режим доступу. - <http://religion.historic.ru/books/item/f00/s00/z0000015/index.shtml>
12. Фрейзер Д.Д. Фольклор в Ветхом Завете. – М.: Политиздат, 1985. Режим доступу. - <http://lib.ru/HRISTIAN/ATH/folklore.txt>
13. Мелетинський Е.М. Мифы древнего мира в сравнительном освещении. Режим доступу.- https://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Literat/melet10/06.php
14. Крижанівський О.П. Історія Стародавнього Сходу: Підручник. – К.: Либідь, 2002. – 592 с. Режим доступу. - <https://www.twirpx.com/file/552306/>
15. Кун Н.А., Нейхардт А.А. Легенды и мифы Древней Греции и Древнего Рима. – СПб.: Издательский Дом «Литера», 2001. – 608 с.
Режим доступу. - <http://www.maxima-library.org/knigi/collection/b/255938>
16. Элиаде М. История веры и религиозных идей. В 3-х томах. – М.: Академический проект, 2008. Режим доступу. - http://yanko.lib.ru/books/sacra/eliade-hist_b-all_3=a.htm
17. Бахтин М.М. Творчество Франсуа Рабле и народная культура средневековья и Ренессанса. – М., 1965. Режим доступу. - http://www.bim-bad.ru/docs/bakhtin_rablai.pdf
18. Гуревич А.Я. Категории средневековой культуры.- М., 1972.
Режим доступу. - <https://www.twirpx.com/file/441904/>
19. Культурология. XX век. Энциклопедия. В 2-х тт. – СПб.: Университетская книга, 1998. Режим доступу. - <http://psylib.org.ua/books/levit01/index.htm>
- Фуко М. Слова и вещи. Пер. с франц., М., 1977. Режим доступу.- https://monoskop.org/images/3/39/%D0%A4%D1%83%D0%BA%D0%BE%D0%9C%D0%B8%D1%88%D0%B5%D0%BB%D1%8C_%D0%A1%D0%BB%D0%BE%D0%B2%D0%B0_%D0%B8_%D0%B2%D0%B5%D1%89%D0%B8.pdf

КОРИСНІ ПОСИЛАННЯ:

- Офіційний сайт ЮНЕСКО. - <https://en.unesco.org/>
- База даних ЮНЕСКО. - <http://www.unesco.org/new/en/unesco/resources/publications/unesdoc-database/>
- Постійне представництво України при ЮНЕСКО. - <http://unesco.mfa.gov.ua/ua>
- Міністерство закордонних справ України. - <http://mfa.gov.ua/ua/about-ukraine/international-organizations/unesco>
- Комітет з питань культури і духовності (детальна інформація про діяльність та законопроектну роботу комітету ВРУ). - <http://kompkd.rada.gov.ua/>
- Віртуальний тур українськими музеями. - <https://museums.authenticukraine.com.ua/ua/>
- Динамічний музей. - <http://www.museums.org.ua/>
- Музеї США. - <http://www.museumsusa.org/>

Додатки

НАЙВІДОМІШІ МУЗЕЇ СВІТУ:

- **Site officiel du musée du Louvre.** Лувр (Париж, Франція). - <http://www.louvre.fr/>
- **The Metropolitan Museum of Art.** Метрополітен (Нью-Йорк, США). - <https://www.metmuseum.org/>
- **The State Hermitage Museum.** Ермітаж (Санкт-Петербург, Росія). <https://www.hermitagemuseum.org/wps/portal/hermitage/?lng=en>
- **ALBERTINA.** Галерея Альбертіна (Відень, Австрія). <https://www.albertina.at/>
- **Kunsthistorisches Museum.** Музей історії мистецтв (Відень, Австрія). <http://www.khm.at/>
- **Museum Moderner Kunst Stiftung Ludwig Wien.** Музей сучасного мистецтва (Відень, Австрія). <http://www.mumok.at/>
- **Salzburg Museum.** Музей бароко (Зальцбург, Німеччина). <http://www.salzburgmuseum.at/index.php?id=barockmuseum>
- (Лондон, Великобританія). <http://www.tate.org.uk/>
- **The British Museum.** Британський музей (Лондон,

- Великобританія). <http://www.britishmuseum.org/>
- **The National Gallery.** Національна галерея Лондона. <http://www.nationalgallery.org.uk/>
 - **National Portrait Gallery.** Національна портретна галерея (Лондон). <https://www.npg.org.uk/index.php>
 - **National Galleries of Scotland.** Національна галерея Шотландії (Едінбург). <https://www.nationalgalleries.org/>
 - **Национален Исторически Музей. National History Museum.** Національний музей історії (Софія, Болгарія). <https://historymuseum.org/en/>
 - **Mauritshuis.** Королівська художня галерея (Нідерланди). <https://www.mauritshuis.nl/en/>
 - **Madurodam.** Мініатюрне місто (Нідерланди). <https://www.madurodam.nl/templates/mad/global/index.php>
 - **Museum of Byzantine Culture.** Музей візантійської культури (Салоніки, Греція). <http://www.mbp.gr/en/founding-history>
 - **National Gallery.** Національна галерея (Афіни, Греція). <http://www.nationalgallery.gr/el/>
 - **National Museum of Contemporary Art.** Національний музей сучасного мистецтва (Афіни, Греція). <http://www.emst.gr/en/category/events-en/prolegomena-en>
 - **Museu Picasso de Barcelona.** Музей Пікасо (Барселона, Іспанія). - <http://www.museupicasso.bcn.cat/>
 - **Museu d'Art Contemporani de Barcelona.** Музей сучасного мистецтва Барселони. - <http://www.macba.cat/>
 - **Museo Arqueológico Nacional.** Національний археологічний музей (Мадрид, Іспанія). <http://www.man.es/man/museo/el-man.html>
 - **Museo Nacional de Cerámica.** Національний музей кераміки (Валенсія, Іспанія). <http://www.mecd.gob.es/mnceramica/visita-museo.html>
 - **Gala-Salvador Dali Foundation.** Фонд Гала – Сальвадор Далі. <https://www.salvador-dali.org/en/>
 - **Le Gallerie degli Uffizi.** Галерея Уффіці (Флоренція, Італія). <https://www.uffizi.it/>
 - **Musei Vaticani.** Музей Ватикану. <http://www.museivaticani.va/content/museivaticani/it.html>
 - **Bayerisches National museum.** Баварський національний музей (Мюнхен, Німеччина). -

- <http://www.bayerisches-nationalmuseum.de/>
- **Staatliche Museen zu Berlin.** Берлінська галерея.
<http://www.smb.museum/home.html>
- **Die Staatsgalerie Stuttgart.** Державна галерея (Штутгарт, Німеччина). <https://www.staatsgalerie.de/museum/die-staatsgalerie.html>
- **Deutsches Historisches Museum.** Німецький історичний музей (Берлін, Німеччина). - <http://www.dhm.de/>
- **Munchmuseet.** Музей Едварда Мунка (Осло, Норвегія). <http://munchmuseet.no/de/>
- **Museu Nacional de Arte Contemporânea.** Національний музей сучасного мистецтва (Лісабон, Португалія).
<http://www.museuartecontemporanea.gov.pt/pt>
- **Musée d'Orsay and Musée de l'Orangerie** (Франція).
- <http://www.musee-orsay.fr/en/home.html>
- **Marc Chagall National Museum** (Ніцца, Франція). Музей Марка Шагала. <http://en.musees-nationaux-alpesmaritimes.fr/chagall/event/c-weightless-world-marc-chagall>
- **Le Musée Marmottan Monet.** Музей Мармоттен-Моне (Париж, Франція). <http://www.marmottan.fr/>
- **Kunstmuseum Basel.** Художній музей Базелю (Базель, Швейцарія). <https://kunstmuseumbasel.ch/>
- **Tel Aviv Museum of Art.** Художній музей Тель-Авіва (Ізраїль). <http://www.tamuseum.org.il/>
- **National Museum of China.** Національний музей Китаю (Пекін).
<http://en.chnmuseum.cn/default.aspx?AspxAutoDetectCookieSupport=1>
- **Shanghai Museum.** Шанхайський музей.
<http://www.shanghaimuseum.net/museum/frontend/>
- **The Sharjah Art Museum.** Музей прикладних мистецтв (Шарджа, Об'єднані Арабські Емірати).
<http://www.sharjahmuseums.ae/Our-Museums/Sharjah-Art-Museum.aspx>
- **Sharjah Museum of Islamic Civilization.** Музей ісламської цивілізації. (Шарджа, Об'єднані Арабські Емірати).
<http://sharjahmuseums.ae/Our-Museums/Sharjah-Museum-of-Islamic-Civilization.aspx?lang=en-US>

- **Топкапі Palace Museum.** Палац Топкапі (стамбул, Туреччина). <http://topkapisarayi.gov.tr/en>
- **Royal Ontario Museum.** Королівський Музей Онтаріо (Торонто). <https://www.rom.on.ca/en>
- **The National Gallery of Art.** Національна галерея мистецтв (Вашингтон, США). <https://www.nga.gov/index.html>

МУЗЕЇ УКРАЇНИ:

- Портал «Музейний простір України» - <http://www.prostir.museum.ua>
- Музей сучасного мистецтва України - <http://modern-museum.org.ua/>
- Україна Incognita. - <http://incognita.day.kiev.ua/exposition>
- Art of Ukraine. http://www.artofukraine.com/catalogue?cat_id=1&lang=en
- Національний Києво-Печерський історико-культурний заповідник. <http://www.kplavra.kiev.ua/>
- Національний Заповідник «Софія Київська». - <http://n.sophiakievskia.org/en/home/>
- Музей Івана Гончара. - <https://honchar.org.ua/>
- Музей Гетьманства. - <http://www.getman-museum.kiev.ua/>
- Національний художній музей України. - <http://namu.kiev.ua/>
- Музей Ханенків. - <http://khanenkomuseum.kiev.ua/>
- Київська картинна галерея. <http://www.kmrm.com.ua/>
- Мистецький центр «Шоколадний будинок». <http://www.kmrm.com.ua/rus/muzey/struktura/21.html>
- Музей історичних коштовностей України. <http://miku.org.ua/>
- Національний музей історії України. - <https://www.nmiu.com.ua/>
- Музей «Андріївська церква». <http://andriyivska-tserkva.kiev.ua/>
- Національний історико-археологічний музей «Київська фортеця». - <http://kyiv-fort.org.ua/>
- Історико-меморіальний музей Михайла Грушевського. <http://immh.kiev.ua/>
- Музей видатних діячів української культури Лесі Українки, Миколи Лисенка, Панаса Саксаганського, Михайла Старицького. https://mvdruk.kiev.ua/?page_id=2753
- Музей Магдебурзького права. <http://www.primetour.ua/uk/excursions/museum/Muzey->

[Magdeburskogo-prava--Muzey-istorii-kievskogo-samoupravleniya-.html](#)

- **Музей історії Києва.** <http://www.kyivhistorymuseum.org/uk/filiyi-muzeyu> 7 філій якого:
 - Музейно-виставковий центр «Музей історії міста Києва»
 - Літературно-меморіальний музей М.Булгакова
 - Історико-меморіальний музей Михайла Грушевського
 - Музей української діаспори
 - Музей Шолом-Алейхема
 - Київський музей О.С.Пушкіна
 - Музей окупації Києва
 - Музей шістдесятництва
- **Музей української ікони «Духовні скарби України».** <http://www.primetour.ua/uk/excursions/museum/Muzey-ukrainskoy-ikonyi--Duhovnyie-sokrovischa-Ukrainyi-.html>
- Культурно-мистецький та музейний комплекс
- **«Мистецький Арсенал».** <https://artarsenal.in.ua/en/>
- Центр сучасного мистецтва «Пінчук Арт Центр». <https://artarsenal.in.ua/en/>
- **Музей історії Михайлівсько Золотоверхого монастиря.** <http://www.knmc.org.ua/muzej-istoriyi-myhajlivskogo-zolotoverhogo-monastyrya/>
- Музей історії урядів України. <https://www.kmu.gov.ua/ua/news/248725360>
- **Національний заповідник «Хортиця» (м.Запоріжжя).** <http://ostriv.org/>
- **Odessa Museum of Western and Eastern Art (м.Одеса).** <http://www.oweamuseum.odessa.ua/>
- **Музей Іоана Пінзеля (Львів).** <http://lviv.travel/ua/lvivgalleries/museums/~1440/muzej-ioana-pinzelya>
- **Харківський художній музей.** <http://www.muzzeum.net/>
- **Харківська міська галерея.** <http://www.mgallery.kharkov.ua/>

ДЛЯ НОТАТОК

[illegible]

ДЛЯ НОТАТОК

[illegible]

This image shows a single sheet of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

This image shows a single sheet of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.